

Kievarista kievariin

Jyväskseudun Työttömät ry

ESIPUHE

Hyvä lukija,

Sinulla on käsissäsi Jyvässeudun Työttömät ry:n muistelmat ”Kievarista kievariin”, jotka on julkaistu yhdistyksen 20-vuotisjuhlassa 5.11.2012.

Tämä muistelmakirja syntyi paitsi tarpeesta dokumentoida mennyttä toimintaa, myös halusta ymmärtää silloisten toimijoiden tunteja. Emme halunneet tehdä kuivaa historiikkaa hyllyyn pölyntyymään, vaan elävän ja vapaamuotoisen kirjan, joka kuulu ihmisten käsissä ja johon jokaisen on helppo tarttua. Muistelmassa yhdistyksen ”synnyttäjät” ja alkuvuosien toimijat kertovat omin sanoin yhdistyksessä viettämästään ajasta ja esittävät myös näkemyksiään toiminnan nykytilasta ja tulevaisuudesta. Tästä syystä tekstissä on paljon suoria lainauksia haastateltavien puheesta.

Koska jokaisen ihmisen muisti on yksilöllinen, kirjassa kuvatut asiat ja tapahtumat eivät ole objektiivisia ja ristiriidattomia. Toivon, että tämä ristiriitaisuus ruokkii lukijan kiinnostusta muistelmia kohtaan ja herättää myös rakentavaa keskustelua.

Muisteluksissa pääpaino on 1990-luvun toiminnassa: yhdistyksen syntyvaiheessa (1991 – 1993), alkuvuosien aktiviteeteissa (1993 – 1995) ja ajassa, jolloin yhdistys toimi Lutakon Rantakievarissa (1995 – 2000). Myöhempiäkin vaiheita on sivuttu, mutta pääosin ne jäävät tulevien toimijoiden kerrottaviksi.

Muistelmia varten olen haastatellut kuutta työttömien paikallisessa yhdistystoiminnassa aktiivisesti mukana ollutta henkilöä, jotka ovat Pirjo-Liisa Juntila, Jyri Kiikka, Eija Lindberg, Immo Paananen, Raili Ritvos ja Tuulikki Väliniemi. Lämpimät kiitokset heille kaikille.

Olen haastatellut myös kahta työttömien toiminnan käynnistymiseen keskeisesti vaikuttanut ammattiyhdistystoimijaa, Raimo Salpakoskea ja Teuvo Tuppurasta. Sydämelliset kiitokset myös heille.

Erytiskiitokset muistelmien ahkerille esilukijoille Pirjo-Liisa Juntilalle, Eija Tuohimaalle ja Tuija Öystilälle ja taittaja Harri Kansanojalle.

Satu Kortelainen

Jyvässeudun Työttömät ry, 20 -vuotta TYÖTÄ, TOIMEENTULOJA, ELÄMÄNLAATUA JA EDUNVALVONTAA

Jyväskylässä työttömien toiminta sai alkunsa SAK:n myötävaikutuksella vuonna 1991. Tuolloin alkava lama-kausi koetteli etenkin SAK:n alaisiin ammattiliittoihin kuuluvia vaatetus-, rakennus- ja metalliteollisuuden työntekijöitä, jotka joutuivat sankoin joukoin irtisanotuiksi.

Aluksi työttömät saivat käyttöönsä Järjestöjen talolta maksuttomat kokoustilat. Ajan oloon kokoustoimintaa säännöllistyi ja järjestäytymisen tuloksena syntyi Keski-Suomen työttömien toimikunta 5.11.1992. Koska epämuodollisten toimijoiden oli vaikea saada julkisia avustuksia, toimikunta vietiin vuotta myöhemmin yhdistysrekisteriin nimellä Keski-Suomen Työttömien yhdistys ry.

Pelkkä kokoustaminen ei enää riittänyt, vaan työttömät kaipasivat yhteistä tekemistä ja yhteiskunnallista näkyvyyttä. Niinpä SAK alkoi hankkia soppatykkeitä, jotka kiersivät eri paikkakunnilla työttömien tapahtumissa. Sopan jako antoi mielekästä fyysistä tekemistä ja lisäsi työttömien yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Merkittävin tuonaikaisista ponnistuksista oli kaikkien palkansaajajärjestöjen yhdessä toteuttama suurmielenosoitus, vuonna 1991, josta SAK kantoi päävastuun. Täkäläisen ay-liikkeen yhtenäisyydestä ja joukkovoimasta kertoo paljon se, että Keski-Suomesta saatiin 1000 ihmistä liikkeelle tähän tapahtumaan.

Jyväskylän kaupungista ja kaupunkiseurakunnasta muodostui tärkeitä toiminnan tukijoita jo yhdistyksen alku taipaleella. Työvoimahallinnon kanssa tehtiin niin ikään aktiivista

yhteistyötä alusta lähtien. Kun Keski-Suomen maakuntiin alkoi myöhemmin syntyä myös muita työttömien yhdistyksiä, muutettiin yhdistyksen nimi Jyvässeudun Työttömät ry:ksi.

Ihmiset ovat tulleet työttömien toimintaan mukaan hyvin moninaisin tavoin. Sisääntulotavat kertovat paljon siitä, millä tavoin työttömiä on rekrytoitu toimintaan mukaan.

Yksi ”sisääntulotarina” kertoo miehestä, joka joutui yhdistyksen johdovastuuseen vahingossa lääkärireissullaan, kun vaimo huomasi sanomalehdestä, että Järjestöjen talolla on työttömille ilmainen hernerokkatarjoilu. Melko hiljattain työttömäksi jäänyt mies lähti hyväuskoisena syömään hernerokkaa ja huomasi yllättäen joutuneensa keskelle työttömien yhdistyksen vuosikokousta. ”Siinä tuli meille puheenjohtaja”, kokouksen vetäjä oli todennut jo hänelle ovelta.

Toisaalta yhdistyksen toimintaan on tultu hyvinkin tietoisin motiivein ja suunnitellusti. Niinpä toinen ”sisääntulotarina” kertoo naisesta, joka tuli mukaan kurssitoiminnan kautta ja sai toimintaenergiaa työttömiin kohdistuvasta vähättelystä. Vähättely synnytti halun näyttää, että työttömät pystyvät samoihin asioihin kuin työssä käyvätkin.

Vuonna 1993 yhdistys sai ensimmäisen oman toimitilansa Galleria Beckerin piharakennuksesta Seminaarinkadulta, jossa myös ruokalatoiminta käynnistyi. Samassa yhteydessä toimi kaupungin nuorisoverstas, jonka kanssa jaettiin toimitilojen lisäksi puhelin, faksi ja tietokone. Alkuaikana yhdistyksellä oli vain yksi palkattu keittiötyöntekijä. Muut toimijat teki-

vät työtään vapaaehtoispuhjalta.

Ruokailijamäärä kehittyi hyvin nopeasti muutamasta hengestä muutama kymmeneen, ja kolmesta pienestä huoneesta koostuvat tilat kävivät ahtaiksi. Uutta toimitilaa ryhdyttiin etsimään jo saman vuoden syksynä.

Toiminta oli vilkasta ahtaudesta huolimatta. Vuoden 1993 aikana tehtiin aktiivista koulutusyhteistyötä Työväen Sivistysliiton, Kansan Sivistysliiton ja Suomen Punaisen Ristin kanssa. Myös Jyväskylän työväenopiston kanssa virisi monenlaista kädentaitoihin liittyvää harrastusyhteistyötä.

Työväenopiston silloinen rehtori otti työttömien toiminnan järjestämisen asiakseen. Raha-automaattiyhdistykseltä saatiin taloudellista tukea, ja työttömät ryhtyivät käymään päivä-aikaan ilmaisilla kädentaitokursseilla, joilla tarjontaa riitti metallitöistä kokkikursseihin.

Toiminnan perusta oli näin luotu, ja Rantakievariin muuton myötä keväällä 1994 toiminta laajeni ja monipuolistui edelleen. Muuton myötä tilaa tuli tuntuvasti lisää, ja toimitila kasvoi edelleen vuosien mittaan yli 1200 neliöön, kun muitakin kerroksia otettiin käyttöön. Työttömiksi jääneet rakennusalan ammattilaiset remontoivat ennen muuttoja keittiötilat uuteen uskoon. Helloja ja muita kalusteita saatiin lahjoituksina eri tahoilta ja ruokailuasioita pengottiin Rantakievarin vintille jääneistä Keskon tavaroista. Myös Metallin 74:ltä tuli lahjoitustavaraa.

Ruokalan lisäksi saatiin nopeasti alulle kutomo, ompelimo, kirpputori, tenavatupa, parturi ja jopa hieronnan vastaanotto. Terveystieteiden vastaantokkin saatiin aikaan Jyt-

ky-projektin tuella. Kävijöiden määrä nousi jo vuoden 1994 aikana noin 150 henkeen päivässä ja kasvoi parina seuraavana vuonna edelleen. Tilat olivat paitsi suuret, jopa hulppeatkin, ja niitä muistellaan sekä haikeina että hilpeinä. Toiminta puhkesi lyhyessä ajassa kukoistukseen. Yhdistyksen arjen täyttivät monenkirjavat tapahtumat, joita riitti kuutamotansseista pilkkikisoihin ja kullanhuhdonnasta sienifestivaaleihin.

Rantakievarin puuhakas henki vaikutti myös siten, että talossa näkivät päivänvalon lukuisat uudet yhdistykset ja osuuskunnat, mm. Keski-Suomen Yhteisöjen tuki ry, Ruokapankki ja Toimihenkilöpörssi (myöhemmin Työsiltana tunnettu). Jyväskylän työttömien tuki ry laitettiin alulle Jyvässeudun Työttömät ry:n sisällä vuonna 1998.

Rantakievarin purku-uhka oli tiedossa vuosia ja aktiivisesta kamppailusta huolimatta rakennus meni matalaksi syksyllä 2001. Uudistuvan Lutakon asuinalueen imagoon ei työttömien yhdistystoiminnan katsottu enää soveltuvan, joten vetoamukset talon säilyttämisen puolesta kaikuivat kuuroille korville.

Lähtö Rantakievarista oli kova paikka monille yhdistysaktiiveille ja muutto rinnastui heidän mielessään pitkälti kodin menetykseen. Yhdistyksen toimitilat pienenivät muuton myötä tuntuvasti, mutta suurin pettymys oli kuitenkin uuden toimipaikan osoittautuminen epäkelvoksi.

Entisestä Jyväskylän yliopiston biologian laitoksesta remontoitiin kuudella miljoonalla mummonmarkalla järjestötoimijoiden yhteinen Kumppanuustalo, johon oli kohdistunut suuria odotuksia toimijoiden yhteen kokoajana. Rakennuksen kosteusvaurio ja sitä seurannut homeongelma teki suunnitelmat vuosien mittaan tyhjiksi.

Kansanruokalatoimintaa kokeiltiin myös eri lähiöissä, joissa se ei kuitenkaan osoittautunut kannattavaksi. Parhaimmillaan yhdistyksellä oli lähiöruokat Keltinmäessä, Kuokkalassa, Pupuhuhdassa ja Huhtasuolla.

Yhdistyksen palkkatuettu työllistämistoiminta kehittyi erityisen vahvasti päivällisaterian, lauantaiaukiolon ja pitopalvelun vuoksi, jotka tarkoittivat käytännössä vuorotyöhön siirtymistä ja lisäsivät paitsi keittiöhenkilökunnan myös vahtimestareiden ja siivoojien tarvetta. Rantakievarin aikaan Jyvässeudun Työttömät ry työllisti vuositasolla parhaimmillaan noin 40 – 50 henkilöä, kun vuosien 2008 – 2009 aikana työntekijöitä oli jo noin 90 – 100. Myös muissa työllisyyspoliittisissa toimenpiteissä olevien määrät kasvoivat.

Kumppanuustalon homeongelman viimein paljastuttua koko laajuudessaan, osa toimitiloista sinetöitiin, ja palveluosasto eli yhdistyksen hallinnollinen toimisto, kutomo ja ompelimo muuttivat väistötilaan Cygnaeuksenkadulle keväällä 2006. Kansanruokala Kellarikievari jäi edelleen Kumppanuustalolle, ja siirtyi sieltä vasta

syksyllä 2012 Tourulaan muodostuneeseen kansalaistoiminnan keskus Mataraan, jonka naapuritaloon yhdistyksen palveluosasto on muuttanut Cygnaeuksenkadulta jo syksyllä 2010.

Toiminnan tuloksellisuuden perustelu rahoittajille on ollut aina oma taiteenlajinsa, sillä työllistettyjen elämänlaadun paranemista on vaikea mitata numeerisesti. Mittariksi kehitetään lähinnä avoimille markkinoille työllistettyjen määrä, jonka pieneneminen on ollut jatkuvana kritiikin kohteena. Tällöin on unohdettu, että työpaikat vaihtuvat pääasiassa jo avoimilla markkinoilla työssä olevien kesken. Palkkatyötä ei yksinkertaisesti riitä kaikille, jolloin pienelläkin tukipätkällä on iso merkitys työttömän ihmisen elämänkaareissa.

Toiminnan tie on kaiken kaikkiaan ollut pitkä ja kivinen. Sitä ovat leimanneet varojen puute, lainsäädännön muuttuminen ja yleensä ottaen jatkuvassa muutoksessa eläminen. Työttömät ovat tässä pyörytyksessä monesti jääneet taka-alalle ja heistä on tullut yhteiskunnallisessa mielessä ”välttämätön paha” ja työttömyydestä ”normaali tila”, millä on ollut vaikutuksensa ihmisten osallistumishaluun ja mielenalaan ylipäänsä.

Kolmannen sektorin työllistämismahdollisuuden poistaminen jättäisi kuitenkin tuhannet ihmiset täysin vaille yhteiskuntaosallisuutta, työtä ja työkykyä ylläpitäviä aktiviteetteja.

Työttömien toimikunnan synty

Työttömien toiminta sai Jyväskylässä – ja monella muullakin paikkakunnalla – alkunsa SAK:n myötävaikutuksella vuonna 1991. Alkava talouden lamakausi koetteli varsinkin SAK:n alaisiin ammattiliittoihin kuuluvia ihmisiä, joita irtisanottiin sankoin joukoin isoilta tehtailta. Vaatetusteollisuus käytännössä ajettiin alas, ja myös rakennus- ja metalliteollisuudessa tapahtui suuria muutoksia. Liitto koetti vaikeassa murrostilanteessa parhaansa mukaan auttaa ja tukea työttömiksi jääneitä.

SAK:n Jyväskylän aluejärjestön entinen aluejohtaja Raimo Salpakoski muistaa yhteistoiminnan alun hyvin. Hänen työhönsä kuului tuolloin keskeisesti työttömäksi jääneiden jäsenten tukeminen.

No kun sak:laisia oli niin paljon siinä mukana näissä työttömissä, niin se oli ihan selvää että meillä SAK:ssa laitettiin keskeinen painopiste tähän, työttömien, tietenkin siihen auttamiseen, että ne saisivat uusia työpaikkoja, ja se oli meillä järjestöpoliittisesti hyvin merkittävä asia, mistä me haluttiin puhua, ja tehtiinkin töitä. Ja meitä ohjeistettiin kyllä Helsingistäkin niin, että kaikkien mahdollisuuksien mu-

kaan mitä käytettävissä on, niin tuetaan heitä näissä, arkisissa asioissa, mutta myöskin näissä järjestöasioissa, kun näytti siltä, tai tuli selväksi, että ne ihmiset haluaa niin kuin, tavata niitä työttömiä keskenään, että ne saivat tällasta kontaktipintaa ja kokea, että mitä tää nyt näin isossa määrin tää työttömyys tulee, tulee niin kuin tapahtumaan, että tässä oli hyvin paljon nuoria, ihmisiä, joihinka se kohdistu ja tämmöstä muistaakseni ei oo tapahtunut niin voimakkaasti kuin oli sillon. (H6)

Kalevankadulle oli samoihin aikoihin rakenteilla Järjestöjen talo, josta tuli työttömien kokoontumispaikka. Työttömät saivat talosta omat ilmaiset toimitilat, joissa toimintaa alettiin pyörittää vuonna 1991. Kokoustoiminta säännöllistyi, ja ajan mittaan muodostui muutaman vahvan toimijan rypäs, joka myöhemmin perusti työttömien yhdistyksen.

Haastattelemani yhdistystoimijat ovat tulleet toimintaan mukaan vasta toimikuntavaiheen jälkeen, joten heillä ei ole tarkkaa käsitystä siitä, milaista toiminta on alkuvaiheessa ollut. Rantakievarin päivittäisessä arjessa SAK:n myötävaikutus ei enää samalla tavalla näkynyt kuin toimikuntavai-

heessa, mikä vaikuttanee osaltaan ihmisten tuntemuksiin ja vaikutelmiin. Myös työttömäksi jäämisen kokemus lienee ollut monelle niin rankka, että se on nakertanut luottamusta ammattiliittojen toimintaan.

Järjestöjen talolla se on muistaakseni syntynytkin ja kyllä mulla on semmonen mielikuva, että se on hyvin vahvasti SAK:n paikallisten ihmisten avustuksella, niin kuin aikaansaatu, ja oliko siinä peräti, muistankohan mä oikein, että siinä ois ollu kaupunginjohtaja Jaakko Lovenkin jollain tavalla mukana siinä, alkukuvioissa, Immo varmaan muistaa tän (...) Kyllä se hyvin vahvasti oli SAK:n, tukema, tai ylipäättään ay-liikkeen, kyllä siinä varmaan oli ehkä muitakin, mutta SAK vahvasti, kyllä. [Ja sitte jossain vaiheessa tää muuttu Keski-Suomen työttömien yhdistykseksi?] Joo, se varmaan lukee tuolla millon se on muuttunut, mutta, se ei ollu, se toimikuntavaihe ei ollu kovin pitkä ja mun käsitykseni mukaan se oli niin että se, toimikunnasta muuttuttiin yhdistykseksi juuri siitä syystä kun piti anoa näitä, tukimäärärahoja, niitä ei voi anoa muuta kun rekisteröitynä yhdistyksenä. Et näin mää oon tän ainakin mieltäny, että toimikuntavaihe oli aika lyhyt, semmoset epäviralliset organisaatiohan ei tuu noteeratuks, jos ne laittaa hankehakemuksia mihinkään. (H1)

Kyllä siellä varmasti jonkinlaista oli, mut sellasta selkeää yhteistyötä siel ei ollu. Kun mä muistan, et ois käyty keskustelua, että ammattiliitot, ammattiosastot, johon me ollaan maksettu, jäsenmaksuja, on kääntäneet meille selkänsä. Johonkin ton ajatuksen on täytynyt perustua. Mut joku tämän ajatus oli, että ehkä jotakin apua sitten saatiinkin, tai tukea saatiinkin, mutta tuliko se ihan sen vuoksi, että ihan oikeesti käytiin sitä (...) että meidät oli nyt niin kun pumpat-

tu pois. Kun monillakin pitkiä työsuhteita oli ollut, niin maksettu, niin kun mä itsekin olin maksanut, jäsenmaksuja yli kaksikymmentä vuotta, niin sitä koki jotenkin, että oli niin kuin siihen suuntaan sitten arvoton. Tämmönen mielikuva mulla, et ilmeisesti se yhteistyö mitä siellä oli, niin se on ollut hyvin vähäistä, ja jos se on ollu, niin se ei oo edes sillä tavalla niinku näkynytkään. On saattanut olla, et se on ollut muutaman henkilön tiedossa siellä yhdistyksen ihan kärkihahmon mutta, mullakaan ei oo niinku minkäänlaisia mielikuvia, ei oo muistikuvaa että, et olis ollut, et jos ei sitten tää toimihenkilö-, toimihenkilöpörssikö, oliko se nyt sillä nimellä, mut heillähän oli niinku pitkään, et se oli ihan omansa, et onko heillä sitten ollut, että sitä en tiedä. (H7)

Työttömien toiminnan vakiintuessa Salpakoski auttoi toimijoita järjestäytymään. Järjestäytyminen lähti liikkeelle perustamalla Keski-Suomen työttömien toimikunta 5.11.1992 Järjestöjen talolla, mistä työttömien järjestäytyneen toiminnan katsotaan Jyväskylässä alkaneen. Tähän perustamiskokoukseen osallistui 33 henkilöä.

Toimikunnan perustamiskokous ei ole jäänyt Salpakoskelle mieleen, mutta se löytyy hänen vanhasta työkalenteristaan. Hänelle kokous on ollut yksi monien kokousten sarjasta, eikä kokoukseen sinänsä liittynyt mitään erityistä.

Koska epämuodollisten toimijoiden on vaikeaa saada julkisia avustuksia, toimikunta vietiin yhdistysrekisteriin Keski-Suomen Työttömien yhdistys ry:nä noin vuotta myöhemmin, 12.11.1993. Tosin maakunnallisuus menetti jo 1990-luvun alkuvuosina merkitystään, kun muillekin keskisuomalaisille paikkakunnille alkoi syntyä omia yhdistyksiä, joten 1990-luvun puolivälissä yhdistyksen nimi muutettiin Jyvässeudun Työttömät ry:ksi.

Yhteistoiminta SAK:n kanssa oli tiivistä, käytännössä viikoittaista. Ihmiset kokivat hyväksi ratkaisuksi sen,

että SAK:n työntekijän kanssa oli mahdollista puhua omista huolenaiheista ja saada tukea työttömien oman toiminnan järjestämiseen. Muilla palkan-saajajärjestöillä ei vastaavaa palvelua ollut.

Salpakosken mielestä työttömien toiminnan kehitys Jyväskylässä toimi moottorina toiminnan levittäytyessä muualle Keski-Suomeen. Matkustamisesta syntyvien kulujen vuoksi oli hänen mielestään paikallaan, että ihmiset saattoivat kokoontua omilla paikkakunnillaan.

Toiminta ei kuitenkaan ollut pelkkää kokouksissa istumista. Työttömät kaipasivat toisaalta yhteistä tekemistä, toisaalta yhteiskunnallista näkyvyyttä. SAK hankki ympäri maata aluetoimistoihinsa soppatykkeitä, jotka kiersivät eri paikkakunnilla työttömien

t a p a h -
t u m i s s a .
S o p a n j a -
k o a n t o i
m i e l e k ä s -
t ä f y y s i s -
t ä t e k e -
m i s t ä j a
l i s ä s i y h -
t e e n k u u -
l u v u u d e n
t u n n e t t a .
S a l p a k o s -
k e n v a s -
t u u l l a o l i
p a i k a l l i -
s e n t y k i n
k ä y t t ö ,
j a t y k k i ä
l a i n a t -
t i i n v ä l i -
l ä t y ö t -
t ö m i e n
t a p a h t u -
m i i n S u o -
l a h t e a
m y ö t e n .

M y ö s
S A K : n
a l a i s e t
a m m a t t i -

osastot kunnostautuivat tykkien hankinnassa, Jyväskylässä etenkin Metallin 74, jossa Teuvo Tuppurainen innosti myös muita osaston aktiiveja mukaan toimintaan työttömien hyväksi.

Se oli semmonen kun Erkki J Partanen, se oli yheksänyks muistaakseni. Toimikunnan kokouksessa Erkki julisti, ”että nyt on pojat lama, että laitetaan miehiä ostamaan soppatykkeitä”, ja niin sitten pari kolme kaveria lähti ostamaan. Ja ne osti neljä tykkiä ja, niistä kunnostettiin sitten Rautpohjan tehtaalla. Kaks soppatykkiä vesivaipalla, elikkä, tässä näkykin, mulla on muutamia näytteitä siitä soppatykistä jossain kohtaa, ja oikeestaan siitä lähtien alko tää yhteistyö työttömien, yhdistyksen kanssa sillä tavalla, että myytiin hernekeittoa. Ne on ihan noita ensimmäisiä aikoja tuossa kuvassa, niin

kuin näkyy, niin asutkin oli vielä vähän erilaisia. Elikkä myytiin työttömien hyväks hernekeitto, tai tossa tajettiin jakaa sitä. Tää homma meni sillä tavalla, et mä aina hommasin sponsorin, tai hommattiin sponsori, yleensä siinä oli useinkin tuo Metalli seiskaneljä tai joku muu järjestö, mikä kustantoi tuon sopan ja me jaettiin sitä ilmasiks sitten työttömien hyväks tai sitten joissakin tapauksissa myytiin. (H8)

Teuvo Tuppurainen toimi 1990-luvulla työpaikkansa Alteamsin pääluottamusmiehenä ja onnistui junailemaan työpaikallaan jopa kampanjan työttömien tukemiseksi. Tarkoitus oli saada myös muita yrityksiä kampanjaan mukaan, mutta tavoitteessa ei onnistuttu.

[Oliks se sponsorien löytäminen helppoo siihen aikaan?] Kyllä se oli heleppoo, no siihen aikaan oli paljon ammattiosastoja mitkä makso näitä soppia. Toki jotku yritykset lähti mukaan. Tosta tulee mieleen yks kampanja, minkä minä pääluottamusmiehenä ollessa, heti silloin yheksänkymmentäluvun alussa, se voi olla jotain yheksänkolme yheksänneljä, en ihan tarkkaan oo varma siitä, voi näistä lehtileikkeistä jostain löytyä kyllä, päivän palakalla työtä työttömille. Mä sen pistin alulle ja toi Alteamsi lähti silloin mukaan siihen. Sehän kävi niin, että se tukki työvoimatoimiston. Nuoria oli niin paljon tulossa töihin ja siinä oli ajatus, että ois saatu paljon yrityksiä mukaan siihen, kun he, ja työntekijät ois lahjottanu päivän palkan, että ne yritykset ois palakannu työttömiä ja nuoria töihin. Se oli silloin heti sen, yheksänkymmentäluvun alakua, se voi olla vallan hyvin noita aikoja, se yheksänneljä yheksänviis, niiltä ajoilta on erittäin paljon materiaalia olemassa, kaikennäköstä materiaalia. (H8)

Merkittävän tuonaikaisista ponnistuksista kaikkien palkansaajajärjestöjen yhdessä toteuttama suurmielensoitto vuonna 1991, josta SAK kanto päävastuun. Täkäläisen ay-liikkeen yhtenäisyydestä ja joukkovoimasta

kertoo paljon se, että Keski-Suomesta saatiin 1000 ihmistä liikkeelle tähän tapahtumaan. Silloiset työttömät olivat lähes kaikki ammattiliittojen jäseniä, mikä mahdollisti laajamittaisen osallistumisen.

(...) oikeestaan sitten se kovin juttu, joka sitten tehtiin vuonna yheksänkykyks, oli lokakuussa kolomas päivä Senaatintorille, meillä oli varattu iso matka. Tää oli kaikkien palkansaajajärjestöjen yhteinen tilaisuus, mutta SAK kanto päävastuun siitä, ja jossa työttömät oli hyvin merkittävästi mukana myöskin siinä jutussa. He olivat silloin, osa oli tällä ansiosidonnaisella päivärahalla mutta osa, osat oli, työttömät pääsivät lähtemään, koska he olivat ammattiliittojen jäseniä (...) että se oli sillä tavalla, ja siellä tätä asiaa pohdittiin oikeen toden teolla. Keski-Suomesta lähti, noin tuhat ihmistä, junalla, meillä oli oma juna-, järjestelmät tehty sinne, siellä oli muistaakseni, oliks siellä viitisentoista vaunua, tai kuitenkin noin tuhat ihmistä, et kaikki mahtu siihen junaan. Se oli melko mahtava näyte täältä Keski-Suomesta ja tietenkin paitsi matkana mutta myöskin siellä paikan päällä olleena, niin koin sen, että se myöskin antoi näille, työttömille, sitä tietoa ja että tämmösellä jär-

jestötyöllä kuitenkin saadaan paljon aikaan ja yhteenkuuluvaisuutta. Eikä siellä silloin katottu oliko työpaikkaa tai ei, että kaikki oltiin niinkun samassa veneessä. Se oli suurimpia tapahtumia Senaatintorilla mitä on pidetty, (...) Ihalainen oli muun muassa puhumassa siellä ja Keski-Suomi oli näyttävästi mukana tosiaan noin tuhannella ihmisellä siellä. Et se on aika iso juttu, mikä järjestettiin, ja työttömien yhdistys oli mukana myöskin, tai työttömien se alkuperäinen yhdistys, oli myöskin mukana näissä järjestelyissä, että mä koen sen myönteisenä, että yhdessä sinne sitten mentiin.

Työttömien asia herätti Salpakosken mielestä paljon sympatioita 1990-luvun alussa, ja Jyväskylän kaupungista ja kaupunkiseurakunnasta muodostui tärkeitä toiminnan tukijoita jo tuolloin. Työvoimahallinnon kanssa tehtiin niin ikään aktiivista yhteistyötä alusta lähtien. Myös työttömät itse osasivat tuoda asiaansa hyvin esille julkisuudessa.

SAK pyrki 1990-luvun alussa vaikuttamaan jopa uusien työpaikkojen syntymiseen pitämällä tiivistä yllä yhteyksiä työnantaja- ja yrittäjäjärjestöihin. Kenttäväen odotukset olivat kovia ja työpaineet väliin melkoisia. SAK sai vastaansa paljon syytöksiä siitä, ettei

se ole vaikuttanut tarpeeksi työttömien asioihin.

No tietenkinhän se oli kovaa aikaa, että päällimmäisenä oli tää työttömyys, [se aiheutti paineita teille?] joo, siis se oli, paitsi työttömyyskassoilla, mutta myöskin meille ihmisille, järjestökentässä, kun piti katkoa, että, pystytäänkö, niin meillä on tarkoitus, että palveltas, että saatas uusia työpaikkoja, että oltas yhteydessä, kiinteessä yhteydessä yrityksiin, että koettakaa nyt hankkia. Jos me kuultiin tai nähtiin jotakin, niin informoitiin kuntia ja muun muassa yrittäjäjärjestöjä ja kauppa-, näitä hetkinen, tään teollisen työnantajain keskusliiton alueen ihmisiä ja sitten tään palvelutyönantajien kavereitten kanssa käytiin läpi näitä asioita. Että onhan se niillekin tärkeitä, että on työtä ja toimeentuloa. Tää oli se toinen puoli näissä, että me haluttiin myöskin siitä, että työpaikkoja syntyy, et sanotaan näin, et kyl se, joka asiassa se työ on niinku se juttu, ja sitten tulee ne muut asiat. Et kyl se ihan ykkösasia tosiaan meille oli, et kyl se vaikutti kaikkiin, meidän ammattiliiton toimitsijoihin, työttömyyskassaihmissiin ja sitten virkailijoihin jotka teki näitä hommia. Nehän joutu joka päivä näitten asioiden kanssa tekemisiin, se oli niinku selvä. Tietenkin toinen asia, vaikka meitä syytettiin siitä, että me ei oo vaikutettu näihin työttömien asioihin, mutta se, että eihän siihen pysty niin nopeesti vaikuttamaan ku ei meillä oo yhtään työpaikkaa tarjolla. Mitä voitais sanoo, että tässä on nyt teille muutama työpaikka, että olkaa hyvä. Mutta välillisesti tehtiin näitä töitä sitten. (...)

Työttömien yhdistyksen muutto omiin toimitiloihin etäännytti SAK:n toimijoita yhdistyksestä. Ammattiliiton tukea ei enää samassa määrin tarvittu, kun oma organisaatio oli perustettu ja saatu toimimaan. Yhteyttä toki ylläpidettiin, mutta satunnaisemmin. Salpakoski tosin muistaa käyneensä vielä Rantakievarinkin aikaan useissa työttömien tilaisuuksissa puhumassa.

Nykypäivänä 1990-luvun alkuvuosiensa kaltainen toiminta ei Salpakosken mielestä enää onnistuisi, kun ammattillinen järjestäytyminen on vähentynyt ja patkutyöt arkipäiväistyneet. Liittojen luottamustoimissa olevat ihmiset ikääntyvät eikä uusia toimijoita hevin löydy tilalle. Salpakoski katsoo tilanteen heikentyneen olennaisesti 2000-luvun puolella. Hänen mielestään on eroa kuin yöllä ja päivällä verrattaessa 1990-luvun alun toimintaa nykypäivään.

1000 ihmisen saaminen yhdeksi päiväksi Helsinkiin ja takaisin pelkällä kahvi- ja sämpylätarjoilulla olisi hänen mielestään nyt utopistinen tavoite. Toisaalta haasteet olivat 1990-luvun alussa uusia ja ennenkuulumattomia, koska lama iski niin nopeasti ja työttömyys ryöpsähti hetkessä valtavaksi.

Jyvässeudun Työttömät ry:n yhteistyö sekä SAK:n Jyväskylän alueen paikallisjärjestön että Metalli 74:n kanssa on kuitenkin jatkunut pari vuosikymmentä, välillä tiiviimmin, välillä harvemmin ja usein erilaisten soppatahtumien muodossa.

Miten yhdistykseen tultiin?

Minä en kerinny vastaan sanova enkä ymmärtänyt vielä sittenkään sanova mittään, että se oli kerta kaekkiaan vahinko, että minä jouvuin sinne. Nimittäin se [=kokouksen puheenjohtaja] tunti minut, myö oltiin entisiä työkavereita Tikkakoskelta justiin, että se tunti minut että mikä mies sieltä tuli. (H2)

Puheenjohtajan pesti oli melkoinen

nee, miksi 1990-alkupuolella valtaosa uusista jäsenistä jätti jäsenmaksunsa maksamatta.

No meillä oli näitä, se oli se Järjestöjen talon, siinä ala-aulassa, oletko käynny siinä, no varmaankin, niin siinä oli meillä oli semmonen nippu näitä jäsenanomuskaavakkeita. Sit siinä oli semmonen aanelonen lehtiö, missä oli, säännöt ja sitten oli semmonen palautuslaatikko mihkä sai jättää nuo, jäsenanomuksesa, jos halus sillai. Mutta sitten meillä oli aeka, me oltiin suorastaan vähän röyhkeitä jossain mielessä, että sinne kun tuli uus ruokaelija, et jaa tämän ei ookaan ennen käynyt täällä, että mennäänäs tuosta [nauraa]. Lyötiin välineet kouraan, että ootko kiinnostunu tämmösestä, että sillainhan se meni, että se taes olla se Järjestöjen talon ala-aula, se tais olla aenut semmonen vapaaehtonen missä voi liittyä, mutta muualla oli niinkun pakko. (H2)

Yhdistyksen toimintaan on tultu toisaalta hyvinkin tietoisin motiivein ja suunnitellusti. Tuulikki Väliniemi tuli mukaan kurssitoiminnan kautta ja sai toimintaenergiaa työttömiin kohdistuvasta vähättelystä. Vähättely synnytti halun näyttää, että työttömät pystyvät samoihin asioihin kuin työssä käyvätkin. Hän oli itse joutunut saneeratuksi työpaikaltaan 1990-luvun irtisanomisaalossa, ja tämä kokemus lienee osaltaan sisunnuttanut sekä häntä että muitakin silloisia toimijoita.

Et silloinhan alkuaikoina kun mäkin tuln tänne, niin meidän yhdistykseen suhtautuminen oli vähän semmonen, eikä ihan vähänkään vaan siis tosi vähättelevä. Et ihan sama mitä noi puuhastelee, et eihän sitä voi noteerata, et se on niinku ihan, mitä nyt työttömät voi saada aikaan, et ihan semmost niinku halveksivaa, työttömien yhdistystä kohtaa. Ja se niinku tavallaan oli ehkä etu, et se oli niin negatiivinen se suh-

tautuminen. Se niinkun nosti sellasta kiukkua ja sellasta niinku raivoa että "helevetti, meitä ette runtta", et siitä tuli energiaa ehkä, siitä kiukusta, mikä syntyi siitä väheksynnästä kun meillä kuitenkin oli iso työpaikka jo. Oltiin palkattu iso määrä ihmisiä ja saatiin ihan oikeesti jelpattua ihmisiä eteenpäin ja oli nää kansanruokalat ja muut. Niin se oli tietyllä tavalla semmonen, tietysti kauheen negatiivinen innostaja mut innostaja kuitenkin, et tuli semmonen näyttämisen halu, et saattepa nähdä ni, tästä tulee vielä hyvä, ja tuli kans. (H1)

Tilanne oli samantapainen myös Raili Ritvoksella, joka ankuroitui yhdistykseen henkisesti vaikeassa tilanteessa irtisanomisen jälkeen. Entisen työpaikan luottamusmies yritti houkutella häntä ensi alkuun Lähimmäisen kammarille, pois kodin seinien sisältä ikäviä asioita miettimästä. Ritvos ei kokenut paikkaa omakseen, koska sosiaalinen liikkuvuus Lähimmäisen kammarilla oli piestä. Siellä hän kuitenkin kuuli, että työttömien yhdistys kaipaa vapaaehtoistyöntekijöitä, joten hän lähti tutustumaan Rantakievariin.

Siellä hänet toivoteltiin lämpimästi tervetulleeksi ja innostuksissaan Ritvos lupautui vapaaehtoiseksi avuksi keittiölle parina päivänä viikossa. Samalla hän kuuli retkestä, jolle pääsy alkoi äkkiä tuntua hyvin tärkeältä. Keittiötyö alkoi samalla kiinnostaa kovastikin, ja myös työllistymismahdollisuus avautui. Ja sitten se olikin meno.

(...) mä ajattelin, että mä roikun tässä porukassa nyt mukana, et mä pääsen osallistuun tonne retkelle. Mä koin, et se retki oli niinku mulle hirveen tämmönen tärkeä. Että oisko se ollu, on kaks vaihtoehtoa, joko se oli sitten eduskuntaan tai sitten sinne Lapuan hiippakuntaan, että käytiin sen piispa Sariolan, kotonakin vielä, se tarjos kahvit meille siellä, hetkinen vai oisko se ollu se, Lähimmäisen kammarin ja työttömien yhdistyksen yhteinen retki se Lapuan hiippakunnan vierailu. Saatto olla. Et sinne mä lähdin, kun

se oli tosi edullinen se matka. Mä niinku ajattelin, et mä nyt roikun, et mä haluan siellä käydä ja sit mä niinku innostuinkin siitä. Mä huomasin, että mä tykkään hirveesti olla keittiöllä töissä, tai siinä linjastollahan mä olin aika paljon. Ja sitten siivosin jälkiä, tiskasin välillä kun asiakkaita ei ollu ja sitten mä hainkin sinne keittiöpuolelle töihin, kun mulla alko päivät, työttömyyskorvauspäivät vähenee. Ja pääsin puoleks vuodeks, ja sithän se rupes hirveen nopeesti se asiakasmäärä siellä nousee, et ihan voi melkeen ajatella, että viikottain. Et sittenhän siellä oli ihan hurjiakin määriä. (H7)

Pirjo-Liisa Juntila löysi niin ikään yhdistyksen harrastustoiminnan kautta osallistuessaan englannin kielen kurssille. Hän tempautui kerrasta mukaan, koska koki toiminnan mielekkääksi ja mukavaksi. Väliniemen tapaista vimmaa tai Ritvoksen kokemaa ahdistuneisuutta hänen suhtautumisessaan ei kuitenkaan ole havaittavissa, ehkä osin siksi, ettei hänellä ole irtisanomistaustaa. Myös hän sai työpaikan yhdistyksestä varsin pian.

Se kävi sillä tavalla, että lehestä näin ilmoituksen, että Jyvässeudun Työttömät, taikka senhetkinen Keski-Suomen Työttömien yhdistys järjestää englannin kielen kurssin. Ja sit se ol joku semmonen, en nyt jaksu muista

sitä nimmeä mikä se nyt ois ollu, semmonen Lauran järjestämä joku muu koulutus, mut se ei toteutunut. Mut englannin kielen kurssi toteutu sitten sillon heti elokuussa ja tuln siihen englannin kielen kurssille. Kaleniuksen Tapani oli sillon toiminnanohjaajana ja Tapanilta kyselin sitten siinä sen kurssin aikana, että oisko talossa töitä. Ja niin Tapani sitten vastas mulle sillon syksyllä, että "mietitään ja katotaan". Ja näinhän se kurssi sitten loppu siinä ennen joulua ja Tapani ilmotti mulle marraskuussa, että "nyt sulle olis töitä, että otatko työt vastaan". Mä sanoin, että "no ilman muuta" ja joulukuun eka päivä piti työt alkaa, mutta mä alotinkin sit kolme päivää aiemmin. Eli olin vapaaehtosena kolme päivää marraskuussa ja sitten joulukuun eka päivä alko. Maalaiskunnan työllistämistuel-la olin sitten puoli vuotta, ja siitä se sitten. Mä sitten unohuin, mutta tämä on ollu semmonen mukava unohus tänne työttömien yhdistykseen, että jäin sitten en sitten lähteny pois ollenkaan, että tykkäsin että jään sitten taloon vapaaehtoiseksi ihmiseksi työhön sitten. (H4)

Eija Lindberg joutui Väliniemen ja Ritvoksen tavoin saneeratuksi, mutta hänen tulotarinsa on varsin monipolvinen jasitoutuminen yhdistykseen tapahtui vähitellen, useiden vuosien

mittaan. Lindberg kävi entisen työpaikkansa luottamusmiehenä vuosia kestäneen oikeustaistelun laittomasta irtisanomisesta ja tutustui sen aikana vähitellen työttömien toimintaan, koska työttömät tarjosivat tilat irtisanotujen henkilöiden kokoontumisille.

Niin tää mun ura on alkanut sillä lailla, että rakennushallitus kun sano yheksänkytviis meijät irti täällä ympäri Suomee. Ja minä olin sitten täällä, varatuomari Vesa Lensu kysy joltakii, että ”kuka on rohkee joka lähtee vetämään tuota porukkaa takaa, että saahaan vahingonkorvauksia”. No mähän oon hullu tietysti kaikkeen semmoseen, niin mää olin sitten se joka lähti täällä vetämään. Mä Rantakievarissa sillai, kun mä tiesin että se on ollu, niin mä oon ensimmäisen semmosen kokouksen pitänyt. Mä en muista päivää, mutta yheksänkytviis yheksänseitsemän välisenä aikana sitä ruokalaa oon käyttänyt. Ja nää irtisanotut mitkä oli täällä, niit oli kolomekymmentä, niin me oltiin siellä sitten. Tää Vesa Lensu kerto asiasta sitten ja samalla kateltiin meidän tilat siellä, näitten työttömien akkojen kanssa. Sitten seuraavaksi mä oon ollu Rantakievarissa vuoskokouksessa yhden kerran yheksänkytviis yheksänkaheksan välisenä aikana. Ruokala oli ihan täynnä väkeä ja sit siellä äänestettiin hallitusta. Mä en tuntenu ketään, no Vesa Aspin ja Tuulikin, ja nää mää tiesin. Siel oli niin rakennustyöläisiä täynnä se sali. Mää kirjotin siihen, kun mä en tienny nimiä koska niitä ei jaettu, että ketä on ehdolla. Mä kirjotin, että en tunne ketää. Sillonhan puheenjohtajaks tuli mies ja se oli niin miesten vallottama sitten. Mut sitten miten mä oon astunu sisään, ni kolmastoista kolmatta yheksänkyt[yheksän?] mä oon ollut työttömien Kemin matkalla. Niitä me on tehty pari, kaksnollakaks, semmosella matkalla oon ollu Kemiin ja sit Tornioon ja tonne. Siellä oli Tuulikki ja Tuulikin ex-mies, edesmenny mies oli mukana ja siellä mä kysyin Tuulikilta, kun mää tiesin Tuulikin tästä demaripuolueesta kun ollaan siinä

niin, että ”miten mää pääsen mukaan toimintaan”. Tuulikki sano, että ”hän hoitaa homman” ja, sitten tuli vuoskokoukset. Näin mä pääsin. Voutilaisen kanssa istuttiin samassa hallituksessa [nauraa]. Ja siitä on alkanu, että mä oon ollu hallituksessa sitten yheksään-yheksään asti että, eiku kakstuhattayheksään asti, että kymmenen vuotta, että aika pitkään mä oon ollu, että se oli se semmonen lähtötaival (...) (H5)

Sekä Väliniemi, Junttila että Lindberg kiinnittyivät myös muihin Rantakievarissa toimiviin yhdistyksiin, joita syntyi 1990-luvun loppupuolella useita ja joita he osin olivat itse perustamassa. Elämä täyttyi vapaaehtoistoiminnasta, jota puolen vuoden työpätkät rytmittivät niin, että samoja hommia tehtiin yhtälailla työsuhteessa kuin vapaaehtoisina. Rekrytoinnit eri yhdistysten tehtäviin tapahtuivat joskus sattumanvaraisesti, vähän kuin Kiikan puheenjohtajaksi valinta.

Elikkä mä jäin tekemään niinkun niitä toiminnanohjaajan hommia [=Toimihenkilöpörssissä], kun siellä ei ollu toiminnanohjaajaa. Ei saatu sinne palkkatukea sitten mun jälkeen, niin mä jäin sitten tekemään niitä hommia, elikkä hoisin sit sitä toimistoa, toimistohommia. Eihän siihen aikaan tietysti vielä ollukaan niin hirveesti, mutta sillon oli jo sit niitä kursseja, kerhoja, niitä hoisin ja tämmösiä. Samalla tein sitten myös Jyvässeudun Työttömien puolella vapaaehtoistyötä, auttelin siellä. (...) Kyllä oltiin täystyöllistettyjä [nauraa], kyllä. Et sillonhan mä olin kato vapaaehtoisena Jyvässeudun Työttömien puolella, sekä olin siellä Tourupajalla ja vielä toimihenkilöpörssissäkin vapaaehtonen. (H4)

[naurahtaa] Määkään en ois varmaan muuten menny siihen kuvioon [=Työsiltaan] mukaan, mutta niillä oli kokous, vuoskokous Rantakievarissa siinä jossakii pöyvässä ja niillä ei ollu puheenjohtajaa niin ne nappas mut, että ”sää tuut jäseneks ja sää oot puheenjohtaja”. Koska mää en ollu hallituksen jäsen, niin mä pystyin olemaan vuo-

skokouksen puheenjohtaja [nauraa]. Sillä keinoin sitten jäin siihen. En kokenu sillä lailla, että siitä oli mulle sillai mitään hyötyä, antosaa, kuhan nyt istu joukon jatkona. (H5)

Sitoutuneisuuden määrä on hämmästyttävä. Tätä ei voine selittää muuten kuin, että yhdistystoiminta vastasi johonkin syvempään henkiseen tarpeeseen ja täytti mahdollisen elämässä vallinneen tyhjiön. Haastatellut jopa puhuvat yhdistyksestä kotinaan ja perheeseen.

Immo Paanasen tarina on jonkin verran edellisiä passiivisempi. Työttömäksi jäätyään hän löysi tiensä työttömien yhdistykseen kaverinsa kautta, joka oli jo yhdistyksen hallituksen jäsen ja aktiivinen toimija.

Mää tunnen semmosen, joka on ollu perustajajäsenenä, ni sen kautta mä tiesin tästä yhistyksen-, tämmösestä toim-, yhdistystoim-, tai mikä tää nyt on, se oli sillon Keski-Suomen työttömien toimikunnan nimellä. Tuolla kaveerattiin meillä päin. Mehän siellä kapakan pöyvässä tehtiin jäsenhakemus, liityin jäsenekskii. (H3)

Paanasen rekrytointi ensin vapaaehtoistyöhön ja ajan myötä useisiin päätöksiin yhdistyksessä kävi luontevasti, epämuodollisten ystävyysuhteiden kautta. Side yhdistykseen on kestänyt pitkälti toistakymmentä vuotta siten, että hän on ajoittain enemmän toiminnassa mukana, ajoittain vähemmän.

Alkutaival Galleria Beckerissä

Yhdistys sai ensimmäisen oman toimitilansa Galleria Beckerin piharakennuksesta Seminaarinkadulta huhtikuussa 1993. Samassa yhteydessä toimi kaupungin nuorisoverstas, jonka kanssa jaettiin toimitilojen lisäksi puhelin, faksi ja tietokone. Tilanpuutteen vuoksi kokoukset pidettiin edelleen Järjestöjen talolla.

Ruokalatoiminta käynnistyi Galleria Beckerissä 1.9.1993. Parin ensimmäisen kuukauden ajan ruoka ostettiin Ravintola Lozzista, mutta sen jälkeen ryhdyttiin valmistamaan se itse. Alkuaikana yhdistyksellä oli vain yksi palkattu keittiötyöntekijä. Muut toimijat tekivät työtään vapaaehtoispuolelta. Tuolloin yhdistyksen puheenjohtajana toiminut Jyri Kiikka muistaa hyvin alkuaikojen niukkuuden.

Sitä ruokaelusta vielä, sen alakuajan tukaluuvesta, että se oli, kun meillä ei ollu rahhaa, se periaatteessa, jos näätte vanhoja tilikirjoja, ihan ensimmäinen tilillepano on semmonen, mitähän siellä oli, minä laetoin omasta pussistani tilille rahhaa, että saatiin ostaa kyniä [nauraa], että siellä ei ole tulova minkäänlaesta, ensimmäisenä on lahjotus millä on ostettu sitte [nauraa]. (H2)

Mitään säännöllisiä toimintavastuuksia ei alkuvaiheessa ollut, vaan tuloja saatiin satunnaisina lahjoituksina yksityisiltä ihmisiltä, kaupungilta, yrityksiltä ja kaupunkiseurakunnalta. Ruokala-

toiminnan aloitus teki taloudellisesti todella tiukkaa.

Ja tuota ni, se käyttöpääoma oli niin pieni [nauraa] ensimmäinen asiakastuli ni, sinne ruokalaan, ja se osti lautasen soppaa ja lasin maetoo, niin meiltä lähti juoksupoeke sen rahan kanssa kuule ta kaoven kaotta hakemaan Pylykkäseltä lisää maetoo, siis ihan oikeesti, ei ollu rahaa ostaa maetoo eikä semmosta, että ensimmäiset rahat kun saatiin sisään ni, mikähän se ol sen kaverin nimi, niin lähti ja polokas pyörällä hakemaan Pylykkäseltä litran maetoo, se ensimmäinen euro kun tuli sissään niin se vietiin oetis Pylykkäselle ja, semmoseen hommaan, ja se oli niin pienestä kiinni. (H2)

Ruokailijamäärä kehittyi nopeasti muutamasta hengestä muutamaankymmeneen henkeen, ja kolmesta pienestä huoneesta koostuvat tilat kävivät ahtaiksi. Uutta toimitilaa ryhdyttiin etsimään jo samana syksynä.

Toiminta oli vilkasta ahtaudesta huolimatta. Vuoden 1993 aikana tehtiin aktiivista koulutusyhteistyötä Työväen Sivistysliiton, Kansan Sivistys-

liiton ja Suomen Punaisen Ristin kanssa. Myös Jyväskylän työväenopiston (nykyisen kansalaisopiston) kanssa virisi monenlaista kädentaitoihin liittyvää harrastusyhteistyötä, pitkälti siksi, että Jyri Kiikalla oli valokuvausharrastuksensa vuoksi suhteita työväenopistoon.

Työväenopiston silloinen rehtori otti työttömien toiminnan järjestämisen asiakseen. Raha-automaattiyhdistykseltä saatiin taloudellista tukea, ja työttömät ryhtyivät käymään päiväaikaan ilmaisilla kädentaitokursseilla, joilla tarjontaa riitti metallitöistä kokkursseihin. Toiminta pysähtyi kuitenkin avustuksen loppumiseen.

Kaikenlaisia kommelluksiaakin ryhmätoiminnassa sattui. Osa ryhmistä tyssäsi jo alkuunsa perustavaa laatua oleviin näkemuseroihin.

Minä aekonaan yritin semmosta valokuvauskerho, valokuvausta opettaa, ja se loppu kyllä surkeesti, het alakuunsa [nauraa]. No melekein siinä alakuunsa oli naesihminen siinä no, että mitä, valokuvaus mitä sillä tehään ja mik-

si se otetaan ja mitä siinä on, minä siinä olin yhtenä sitten että, siinä kuvassa näkyy se suhde, että se valokuvaaja voi ilimentää suhdetta siihen kuvattavaan, että kuvataanko sitä yläältä, että onko se kuvaaja parempi kun kuvattava vae alalta päen, ja mä sit yhelle naeselle sanoin siinä että, siinä näkkee meijänkin suhteesta että oonko mä yläältä päin vae alalta päen [nauraa], niin se ärähti ”ei meillä oo mittään suhdetta”, se loppu siihen [nauraa]. (H2)

Lisäksi myytiin hernekeittoa kävelykadulla, retkeiltiin ja matkailtiin lähiseudulla. Toiminnasta tiedotettiin niukkojen resurssien mukaisesti, jolloin pääasialliset keinot olivat ilmoitustauluille levitettävät ilmoitukset ja puskaradio.

Kyllä se taes suurin piirtein mennä vaan suusta suuhun, kyllä se saatto, ja kato, meillähän oli semmosia seinäilimotuksia, aanelosia, viety kauppojen ilimotustaululle, ja niitä Järjestöjen talolla taes olla ihan viimeseen, niin oli semmosia siis, normaalityöintään liittyviä ilimotuksia, että jos oli kokkous-ta tai jottain suunnitteilla semmosta, nin ne ilimoteltiin. Se oli se meidän juoksupoeka, joka polokupyörällä otti ja pyyhkäs aena kaupungille kierrokselle [nauraa]. Ja ilimotti sillai, että kyllä se, suusta suuhun ja sitten, ne ilimotukset semmoset, että ei lehtiin ei ollu rahaa laettaa, että ei lehti-ilimottelulla eikä millään semmosella, mutta se oli, meillä sillon. (H2)

Jo Beckeristä ehti lyhyessä ajassa muodostua työttömien kohtaupaikka. Haastateltavan ”varjoparlamentiksi” nimittämä miesporukka jatkoi istuntojaan myöhemmin myös Rantakievarissa ja osa lienee jatkanut Kellarikievariin asti, vaikkakin haastateltava arvelee porukan harventuneen siinä vaiheessa, kun Rantakievarin tupakkapaikkaa siirrettiin kauemmas ruokalasta.

Taikka siinä Bekkerissäkin oli sillai, et siihen muodostu semmonen porukka, joka oli sitte noin, vaikkei me nyt toistemme asioita niin tarkkaan tietet-

ty mutta oli kumminkii naamat tuttuja ja tuollai, että siinä oli semmonen, siinä kuistilla istu sitten aena syönnin jälketaekka ennen syöntiä ja syönnin jälkeen istu semmonen varjoparlamentti [nauraa], jossa sitten puhuttiin puuta heinä, ei niinkään loppujen lopuks jos ajatellaan, niin ei ees paljon politiikkaa, että puhuttiinpahan ihan kaikenlaista asiaa. (H2)

Toiminnan perusta oli luotu, ja Rantakievariin muuton myötä keväällä 1994 toiminta laajeni ja monipuolistui edelleen.

Unohtumaton Murrostorstai

Joukkokirtisanomiset 1990-luvun alussa raivostuttivat ihmisiä ja synnyttivät heissä jopa suoranaista vihaa valtanpitäjiä kohtaan. Työttömiksi jääneiden protesti kärjistyi niin sanotussa Murrostorstaissa marraskuussa 1993, jolloin tuhannet ihmiset eri puolilta Suomea pakkautuivat juniin ja matkustivat Helsinkiin suurmielenosoitukseen. Eduskuntatalon edustalle kerääntyi pitkälti toistakymmentätuhatta mielenosoittajaa, joiden käsissä hirttosilmukat viuhuiivat ja minikokoiset pesäpallomailat heiluivat. Tuolloin vallassa ollut Esko Ahon ja Iiro Viinosen hallitus sai suurimman ryöpytyksen osakseen.

Myös Jyväskylästä matkustettiin yhteisjunalla pääkaupunkiin. Mielenilmaukseen kerrotaan saavutun kireissä, jopa uhkaavissa tunnelmissa.

Ootsä nähny sen vilimin, murrostorstain? [Olen.] Mitenkä hurjana oli työttömät siihen aikaan. Ne oli vallan-, hyvässä, hyvässä innossa ois saattanu vaikka tappaa ministerit siihen aikaan. (H3)

Raimo Salpakoski oli ollut aiemmin päivällä SAK:n tilaisuudessa Helsingissä ja lähti sieltä mukaan mielenilmaukseen, jonka järjestelyissä SAK ei tällä kertaa ollut mukana, vaan tapahtuma oli kokonaisuudessaan TVY ry:n järjestämä. Mielenosoituksen aikana Salpakoski antoi Jyväskylään suoran radiohaastattelun, jossa hän kuvaili ihmisten tunnelmia paikan päällä.

(...) ja sitten kerroin vaan siitä tilanteesta, miltä se näytti, se tapahtuma, eduskuntatalon eteen oli kokoontunut tosi vihaisia ja kanta-aottavia ihmisiä. Ja kun ei tälle työttömyydelle näyttänyt tulevan mitään tolkkua, niin ne ihmiset oli tosi pahalla päällä siellä ja se oli sanoisin näin, että jos joku ois syyttänyt jonkun isomman tulitikon siellä, niin se ois räjähtäny koko juttu. Se

oli niinkun niin niin tiukilla, et siel oli, turvatoimetkin rupes menemään jo siten sillä tavalla että, et se saatto olla, että hajoaako se homma vai ei. No onneks ei sillä tavalla tapahtunu mitään vakavaa, mutta kuitenkin se vaan kerto siitä, että porukka halus tulla näyttämään julkisuuteen. Toisen kerran myöskin, että tässä oltiin juuri niinku juuri tämmösessä isommassa tapahtumassa liikenteessä ja haluttiin kertoa eduskunnalle ja yleensä päättäjille, että et miten tää tilanne on. (H6)

Jyri Kiikka kiinnitti huomiota siihen, että tapahtumassa oli paljon hymyileviä kasvoja. Joku toimittaja oli hänelle jopa todennut, että ”eihän se ollut olenkaan vaarallista, kun väki oli niin hyvällä tuulella”. Kiikan mielestä ihmiset eivät todellakaan olleet hyväntuulisia. Hän tulkitsee asiaa niin, että silloin kun ihminen on oikein pahalla päällä ja haluaa torjua pahan olonsa, ihminen voikin ruveta nauramaan niin, että josakin vaiheessa kasvot ja huulen ympärys menevät valkoisiksi.

Kiikka arvioi, että paljoa ei olisi tarvittu täyteen rähinään, vaikka tilaisuudessa oli poliisiketju ja järjestysmiehet paikalla. Joku osallistuja oli tehnyt omatekoisen panoslippaan, jonka hän heitti ja joka lauetessaan kuulosti pistoolinlaukauksilta. Muitakin pieniä provokaatioita Kiikan mukaan oli.

Näissä kuvauksissa tavoitetaan jotain olennaista ihmisten silloisesta mielentilasta. Mielenosoitus-porukan räjähdysherkkyyttä kuvastanee sekin, että moni uhkasi suorassa televisiolähtelyksessä tulla seuraavaan mielenosoitukseen haulikon kanssa. Mielenkiintoista kuitenkin on, että kaikki protestiin osallistuneet eivät kokeneet tilannetta erityisen jännitteisenä tai uhkaavana tai eivät halua sitä sellaisena muistaa. Suunsoittoa ja mekastusta ei liioin itsestään selvästi voine tulkita väkivallan uhaksi.

Se oli siis jännä juttu, että ku se ensimmäinen kerta, sillon mäkin olin mukana, siel oli tosiaan valtavasti väkeä. Poliisia ei näkyny missään. Kaikki meni ihan ookoo. No vähän joku siellä tietysti mekasti kun oli ehkä maistanut. Mut ei mitään, se meni ihan asiallisesti ja rauhallisesti se, ja käytiin sisällä talossa jollain porukalla. (H1)

Matkaan lähdössä oli omat vaikeutensa, jotka johtuivat osin väärinymmärryksistä, osin ihan asiastakin. Keskinäiset suhteet samoissa tiloissa Galleria Beckerissä toimineen nuorisoverstaan kanssa kärjistyivät pahimman kerran matkaa valmisteltaessa. Suurinta kärkeä aiheutti matkalle lähtijöiden vitseinä heittäjä mölätys, että junaan pitää saada keskikaljaa mukaan. Nuorisoverstas lainasi tarpeen mukaan autoaan työttömille, mutta nyt säikähdettiin autoa voitavan käyttää alkoholin kускаamiseen.

Suhteet huononivat matkan jälkeen. Nuorisoverstas oli lainannut järjestysmiesnauhoja mielenosoitukseen järjestysnevalvojiksi rekrytoiduille henkilöille. Valmiiksi riitaisessa tilanteessa yhden järjestysmiesnauhan häviäminen muodostui keskinäisissä suhteissa miltei ylitsepääsemättömäksi ongelmaksi.

Matkaan liittyi myös riskitekijöitä, jotka kasvattivat kuljetuksenjärjestäjien vastuuta ja joista valtaosa matkustajista lienee ollut täysin tietämättömiä. Kuljetusjärjestelyistä Keski-Suomen osalta vastannut Jyri Kiikka joutui ottamaan huomioon jopa sabotaasin mahdollisuuden.

Myö ilimeisesti tehtiin joetakii semmosia asijoeta, joita ei olis ehkä valtionjohto kahtonu hyvällä. Mä en tiää oikeen, minkäläenen se ongelma oli, mutta minuakin käytiin aeka monta kertaa haastattelemassa, semmosiin asijoehin, joesta ei sitten näkyny mitään, että mihkä ne tuli. Minä ihmette-

len, että oliko siellä sitten suojelupoliisi tai joku sitten asialla [nauraa]. Tätä ilmeisesti tutkittiin sillai, että onko se nyt vallankumous ajankohtanen ja millon se tulee [nauraa]. Kato sillon kun myö lähettiin sinne, siihen Helsingin isoon mielenosotukseen, sillon tuli tuolta kirkon piiristä semmonen tieto, että sitä juna sabotoijaan. Se oli ihan tietona, että sitä juna sabotoijaan tässä Jyväskylän ja Korpilahen välillä. Minä siitä kylä sillon ilmotin sitten suopolle, ja ne sano, että no pietään silimällä, mutta ei sitä näkyne missään. Eipä ne nyt näkyvästi sitä teekään, mutta ei sitä nyt toki sabotoitukaan sitä junakuljetusta, mutta siinä sillon oli nää skinhedit semmonen [yskii]. Ne skinhedit oli meille semmonen uhka, että kun ne, myö ollaan niinku, sosiaaliturvan väärinkäyttäjii, niin ne ei niinku tykänny siitä, että siinä meni vähän niinku puurot ja vellit sekasin. Että se ei ollu niinku siirtolaisvastasta vaan se oli työttömiä vastaan [nauraa].(H2)

Paluumatkasta muodostui unohtumaton kokemus Kiikalle, joka pohtii asiaa rempseään hirtehumoristiseen tyyliinsä. Vielä mielenosoituksessa järjestysmiesten auktoriteetti oli jotenkin toiminut, mutta paluumatkalla järjestysmiesnauhoja ei uskallettu enää käyttää. Humaltuneiden ihmisten rauhoitteluksi lyötiin junasta jopa valot pois Jämsän tienoilla, kun ei parempaakaan keksitty. Porukan jäljiltä junaan jäi tyhjien pullojen lisäksi mm. lukuisia silmälasia ja kenkiä.

Se ei ollu hallinnassa se homma, se ei ollu kerta kaekkijaan kenenkään hallinnassa. Se vähä, minkä Immonen sae sitä hallittua, se piti, mutta kyllä se oli enempi tuurista kiinni, että sieltä hengissä selevittiin [nauraa]. Tämä joukkio mikä täältäkin lähti, ne neljäsataa ja risat, mitä niitä oli, niistä oli joka kolomas oli vähintään enemmän kun kännissä ja yks kolomasosa vähemmän ja sitte yks kolomasosa selevin päen. No menomatka meni aeka hyvin, ei siinä ollu mitään, siis Helsingin poliisi oli määränny, mitenkään, mä en muista, oliko

että, järjestysmies, oliko se joka kahtakymmentä vai joka viittäkymmentä, joku semmonen suhteessa, että pitää olla järjestysmiehiä, menomatalla, ja järjestysmiehet uskalti käyttää nauhaa vielä, [nauraa] mutta ei ne uskaltanu poes tullessa käyttää nauhaa. Ne ois saanu selekäänsä ensimmäisen kerran, iliman muuta ne ois saanu selekäänsä. Siellä ei ollu ku yks järjestysmies, joka ei kuulu meidän organisaatioon varsinaisesti, se oli ulkopuolinen järjestysmies, joka uskalti pitää nauhaa, mutta se oli sen verran kännissä, että se ei pelänny sitä. Että siinä meni niinkun kaikki, että järjestysmies ei nyt saa suin surminkaan olla kännissä. (H2)

Tilaisuudessa pidetyistä puheenvuoroista monikaan matkalainen ei muistane juuri mitään, mutta puheiden pitäjät ja heidän esiintymisensä ovat saattaneet jäädä lähtemättömästi mieleen. Tuulikki Väliniemi piti loukkaavana sitä, että työministeri Liisa Jaakonsaari oli 15 minuuttia myöhässä ja kahden minuutin puheessaan hänellä ei ollut mielenosoittajille mitään erityistä sanottavaa, vaikka nämä olivat varta vasten tulleet tapaamaan työministeriä. Myös Väliniemi antoi tilaisuudessa suoran radiohaastattelun, jossa hän hämmästeli työministerin esiintymistä.

Seuraavana vuonna järjestetty mielenilmaus oli osallistujamäärältään huomattavasti Murrostorstaita pienempi. Pahin irtisanomisten aiheuttama kiukku ja turhautuminen oli puretu, eikä tapahtuma enää vetänyt suuria massoja liikkeelle. Poliisi oli kuitenkin ottanut opiksi edellisvuodesta ja varautunut pahimpaan.

Sit kun me mentiin seuraavan kerran [1994] sinne pihaan, niin siel oli kuulkaa niin hirveesti poliiseja, et siel oli siis enemmän poliiseja ku mielenosoittajia siin edessä ja valtavat barrikadit rakennettu niist semmosista rauta-aidoista siihen pihaan. Aika paljon vähemmän mielenosoittajia oli kun sillon ensimmäisellä kerralla, mutta siitä oppinee-

na ne varmaan sitten niinku varautu. Se oli ihan mielettömän tylsän tuntusta, kun meihin suhtauduttiin niinkun me oltas joku kauhea vaara. No okei onhan se vaara, et jos on hirvee massa ihmisiä ja alkaa joku tämmönen liike työntyvä sisään, niin onhan se tottakai, mut et sehän ei ollu mitään kauheeta rähisijäjoukkoo siitä huolimatta, tai vähän ne rynkytti niitä aitoja kun niit oli laitettu, se oli ihan hullunkurisen näköstä kun poliiseja oli enemmän kun meitä. (H1)

Mihin protestointi tyssäsi? Mukana olleet selittävät tilannetta sillä, että ihmiset vuosien mittaan turvauvat harjoitettuun politiikkaan ja menettivät vähitellen uskonsa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Tuulikki Väliniemen mielestä ei saatu aikaa sellaista kehitystä, että päättäjät olisivat ottaneet työttömien ahdingon tosissaan ja suhtautuneet asiaan sillä vakavuudella kuin olisi pitänyt. Työttömyyslukuja uutisoitiin ahkerasti, mutta itse ongelman hoitamiseen ei Väliniemen mukaan tartuttu tarpeeksi ripeästi. Lisäksi hallitusten vaihtuminen on tuonut jatkuvasti työllistämiseen ja työllistämistukiin liittyviä sääntöjen muutoksia, mikä on vaikeuttanut yhdistyksissä tehtävää työtä.

Haastateltavista varsinkin Kiikalle murrostorstai näyttää olleen kokemuksena unohtumaton ja lienee vaikuttanut osaltaan yhdistystoiminnan jättämiseen, varsinkin kun toivottu eläkepäätös saapui joitakin kuukausia matkan jälkeen. Hyvän tarinankertajan tapaan hän saattaa tosin hieman liioitella kokemaansa. Kiikka arvelee, että nykyään hän jopa saattaisi osallistua mielenosoitusmatkalle, mutta Murrostorstain jälkeen hän ja muut järjestäjät vanhoivat, että tällaista reissua ei tehdä koskaan enää.

Tuulikki Väliniemi ja Immo Paananen sen sijaan jatkoivat toimintaa yhdistyksessä vuosia murrostorstain jälkeenkin, ja varsinkin Väliniemelle murrostorstai lienee ollut vain yksi – ei sen kummempi kokemus – pitkässä tapahtumien ketjussa.

Rantakievarin onnen aika

Yhdistys pääsi 18.4.1994 muuttamaan Keskolta vapautuneen kiinteistön neljänteen kerrokseen Lutakkoon. Uusi toimipaikka nimettiin Rantakievariksi nimikilpailun tuloksena. Nimen keksi yhdistyksen hallituksen jäsenen pieni poika.

Muuton myötä tilaa tuli tuntuvasti lisää, ja toimitila kasvoi edelleen vuosien mittaan yli 1200 neliöön, kun muitakin kerroksia otettiin käyttöön. Työttömiksi jääneet rakennusalan ammattilaiset remontoivat ennen muuttoa keittiötilat uuteen uskoon. Helloja ja muita kalusteita saatiin lahjoituksina eri tahoilta ja ruokailuastioita pengottiin Rantakievarin vintille jääneistä Keskon tavaroista. Myös Metallin 74:ltä tuli lahjoitustavaraa.

No sillon ensinnäkin se oli, kato kun me saatiin häätö tuolta, koska se lopu ja se nuorisovers-, nuorisotoimisto muuttu tuonne Sepänkeskukseen. Meidän oli pakko lähtee. Me etittiin jatkuvasti ja viimein saatiin tuolta Lutakosta sitten tilat. Ensimmäinen tila tuli ylimmäiseen, neljäs vai viies kerros, mikä se siellä oli, neljäs kerros tais olla,

koko kerros vuokrattiin. Ja ruokalatoiminta alko siellä pienellä, kahella pienellä kotitaloushellalla. (H3)

Niitä helloja haettiin pitkin kaupunkia ja maalaiskuntaa sillai, että semmosilta kouluilta ja mistä ni, jotka oli niinkun poistettu käytöstä. Niitä sai sieltä varastolta ja sieltä vaihettiin sitä myöten ja tuotiin, mitä satuttiin saamaan. Ne oli semmosta hyvin kirjavaa, mutta kun mä nyt muistelen oikeestasa, niin sehän oli tuolla Rantakievarissa, niin se oli Keskon entinen ruokala, missä se ruokailutoiminta aloitettiin. Kyllä se oli, se oli siinä kunnossa se ruokala, että sitä ei missään tapauksessa olis terveystarkastaja hyväksyny. Eli se purettiin meleko lailla alakutekijöehisä ja rakennettiin sitten uuestaa, että kyllä sinne tuli sitte ilmeisesti ennemmin tai myöhem-

ei kangaspuita vaan, [saumureita?], saumureita. Niin, et jopa niitä sitten seiskaneljä osti ja ne meni sinne, luovutettiin sinne käyttöön, ihan sillon alakuikaan (...) (H8)

Toiminta käynnistyi toden teolla. Ruokalan lisäksi saatiin nopeasti alulle kutomo, ompelimo, kirpputori, tenavatupa, parturi ja jopa hierojan vastaanotto. Terveystarkastajan vastaanottoakin saatiin aikaan Jytky-projektin tuella. Kävijöiden määrä nousi jo vuoden 1994 aikana noin 150 henkeen päivässä ja kasvoi parina seuraavana vuonna edelleen. Tilat olivat paitsi suuret, jopa hulppeatkin, ja niitä muistellaan sekä haikeina että hilpeinä.

Sillä ois varmaan sillä kuuella miljoonalla millä tuo on tuo Kellaritalo on remontoitu, niin sillä ois tullu komee talo tuosta Rantakievarista. Se oli niinku terve talo, että se ei ollu homeinen. Siel missä mattoja kudottiin, se oli Keskon johtajan entinen huone ja siellä oli parkettilattia oikeen että [nauraa]. Mä yhtenä äitienpäiväaamuna olin yksinään siellä, kudoin, menin aamulla seittemän kaheksan aikaan. Mulla oli avaimet ni, kudoin semmosen metri nelkytsenttiä ja kaks metriä pitkän maton tyttäreleni, kahen jäläkeen lopetin sitten. (H5)

Suurtyöttömyyden synkissä syövereissä pyrittiin nostamaan ihmisten mielialaa ja pitämään hauskaa. Rantakievariin muodostui nopeasti innostunut ydinporukka, joka otti uuden toimipisteen toiseksi kodikseen. Toiminta vei siinä määrin mukanaan, että päivät kuluivat yhdistyksessä aamusta iltaan.

Se oli tosi hyvä toimipaikka, siis se oli tosi hyvä. Mäkin melkein asuin siellä. Mä olin varmaan enemmän Rantakievarissa kun kotona, et isäntä joskus kysy et "ootsä vielä tässä osoitteessa kirjoilla", mehän oltiin siellä ihan siis, yötä päivää. (H1)

No työttömyyshän oli aina ensimmäi-

senä. Koetettiin pitää lystiä ja ettei vähän että niinku, se halus, että se tämä työttömyysasia vähän niinkun jäis takaa-alalle, koska se oli niin raskas asia siihen aekaan. Muistan kun ensimmäisetkin ihmiset, kun ne tuli sinne yläkertaan syömään, et moni kävelijä niinku kahto oikeen taakse, että voikohan tänne mennä. (H3)

Kun muistelen näin jälkikäteen, niin mähän vapaaehtosennakkii olin siellä joka päivä, päivät pitkät. Siihen aikaanhan ei ollu lauantai ja sunnuntai auki, että ne tietysti sitten olin pois, mutta niinku arkipäivät. (...) Mukavampia muistoja, ei sieltä varmasti huonoja muistoja oo mittään. Sillä tavalla, että ois oikeen joskus aatellu, että en ennää ikinä mee johonkii. Se oli sillä tavalla niin mielenkiintosta, että se vei mukanaan. (H4)

Se oli ihanaa, mää oisin toivonut, kun mää asun siellä [=Lutakon kaupunginosassa], että ois vielä kii. [nauraa] Se oli semmosta, niinku meni kotia, omaan olohuoneeseen. Niin se oli semmosta aikaa että. Siel oli iso sali ja siellä sopi olla sillä lailla ihan rennosti ja olla. Siellä me on näytelty ja pietty juhlia. Sit semmonen jäi mieleen, kun Tarja valittiin residentiksi ja me katottiin. Siinä oli televisio rinnan näin sitten kirpputori ja ruokala, mä istuin siinä näin [näyttää käsillään], Makkosen Jari oli vielä toiminnanohjaaja, se tuli kaupungilta

ja, se meinas sammuttaa television kun oli tämä menossa, nin mä sanoin Jarille, että” kuule jos sen teet niin saat halosta päähän” [nauraa]. (H5)

Se oli tavallaan se perhe, tuki ja turva. Et kyl se oli ja mä jotenkin, vaikka mä sanon, että oli niitä jotka osallistu aktiivisesti ja niitä jotka seuras vierestä ja kritisoi, niin jotenkin se henki oli, et siinä puhallettiin yhteiseen hiileen. Et kaikki kuitenkin niinkun oivalsi sen,

että tää on niinkun yhteinen etu. (...) ja siinä oli se ilmapiiri oli sellanen et kun sä sait jonkun ahaa-elämyksen, niin se oli heti ”no se täytyy tehdä”, se täytyy tehdä, ei mikään tule, mikään ei tule niinku itsestään, et se täytyy tehdä. Kun

mä sanoin että ”mua kiinnostas tämänönen”, niin siellä oli, siinä vaiheessa siinä oli puheenjohtajana toi Matti Halonen, niin Matti aina sano että ”et se täytyy tehdä, et ei mikään tule, et se täytyy tehdä”(…) (H7)

Yhdistyksellä oli Rantakievarin aikaan edelleen varsin niukasti rahoitusta ja talkoohenki oli vahva, kuten edellä olevista puhekatkelmista käy ilmi. Työtä tehtiin pitkälti talkoilla työsuhteessa ollessakin ja myös iltaisin. Osa haastateltavista jopa kokee, ettei nykyisille työttömille enää kelpaa vapaaehtoistoiminta, vaan kaikesta tekemisestä pitäisi maksaa palkka.

Me, ikäihmiset (...), me hoijetaan asiat sydämellä, ja tää sillä lailla, että me ei lasketa onko ylityötuntia taikka, me ei lasketa niitä koskaan että pitää saaha vapaata niistä. Mä oon tehny näin ja näin paljon, kaks minuuttia yli niin mun pitää saaha vapaata. Tätä ei oo koskaan laskettu, että me tehtiin se työ sillä lailla, mutta mun mielestä tää nuori polvi sitten laskee nämä että siitä pitää saaha vapaata ja lomaa näin heti että (...) (H5)

Toiminta puhkesi lyhyessä ajassa kukoistukseen. Yhdistyksen arjen täyttivät monenkirjavat tapahtumat, joita riitti kuutamotansseista pilkkikisoihin ja kullanhuhdonnasta sienifestivaaleihin. Leikkimieliset kirp-

putorinaamaiset ovat jääneet yhtenä kohokohtana toimijoiden mieleen, joskin niistä muistetaan aika erilaisia yksityiskohtia.

Niin ai joo, siellä on kuule ollu naamiuhuvia ja vanhoja, sitten kun meillä oli kato se, kirpputoritoiminta, siellä oli, vanhoja vaatteita, siellä oli, vanhojen vaatteiden missikilipailut tai siis, mitkä ne on. Mä olin yksissä mukana, niin meillä oli sitten semmonen, vihkiäistapahtuma, oli kaks pariskuntaa ja mä olin se hupipariskunnan mies sitten. Mulla oli semmonen tähän asti, ensin näkin ne housut oli tähän asti [näyttää käsillä polviaan] puku, pieni, tarkoituksella tehty tiettenkin, ajateltu. Tässä mainihin siitä, että kun,” isoisän vanhat, vanha vihkipuku ni vielä käy minullekin”, jäi näin paljon auki vielä [nauraa]. Se on jääny mieleen, mutta, sitten, pikkujouluja vietettiin paljon ja niinku mä puhuin siitä kuutamotansseista oli ja. (H3)

No tota, kyllä mun kokemus on se että, meil on ollut aika, semmonen positiivinen henki täs yhdistyksessä koko ajan. Ja sitten, mehän osattiin tehdä myöskin kaikkee hauskaa yhdessä, esmes semmoset mulla on jääny mieleen tosi hienoina juttuina, kun meillä oli siellä Rantakievarin alakerrassa kellarikerroksessa oli kirpputori. Ja sit siellä oli, yks vai kaks ihmistä, kaks kii vissiin oli parhaimmillaan tukityöllistettyinä kirpputorin hoitajina ja sitten meillä oli siinä yläpuolella siis se ruokala, se iso ruokala, niin me pidettiin, esmes joitakin täämösii juhlia mitä siellä pidettiin nin, juhlan ohjelmanumeroina oli tämänönen kirpputorimuotinäytös, joka oli siis tosi hieno juttu. Ihmiset heittäyty niinku täysillä siihen, vaikka siis kirpputorilta sai ottaa hyllyn rekistä mitä halus päälleen pistää ja, sit ihan niinku hervottomasti kaikennäköstä hörhelöö, ja sit niinku joku selostaa sitä niinku muotinäytöksiä selostetaan, että mitä, mikä kuosi on kyseessä [nauraa]. (H1)

No kyllähän siellä silloin ruvettiin järjestää, erilaisia juhlihan meillä oli, ja vuosikokouksethan oli hyvin suo-

sittuja. Yhessäkin vuosikokouksessa oli kaheksankytkaheksan ihmistä, eli sielähän kävi hyvin paljon sitten, vuosikokousihmisiä, ja siellä järjestettiin muotinäytöksiä ja, kahtenakkii vuotena järjestettiin muotinäytöksiä. Elikkä kun oli kirpputori niin kirpputorin tavaroista, sieltä laitettiin vaatetta päälle, ja meillähän oli sitten kun oli viimeisen kerran muotinäytös, niin meillähän oli sit oikeen juontajat ja puvustajat ja kaikki, aika upeeta [nauraa], on niistä kuvia, mun omat lapsetkin oli niissä muotinäytöksissä. (H4)

(...) Mä en niitä, niitä muita harrastusjuttuja mitä siellä oli niin, niin joitakii tälläisiä, joitakii tälläisiä niinku, niinku luentotyyppejä juttuja siellä, siellä oli ja, kerran järjestettiin naamaiset ja, ihmeteltiin kauheesti jonkun kanssa, ettei ois ollu Väliniemen Tuulikki tai

kukahen se oli kun me ihmeteltiin yhtä naista että, ”kuuka toi on ja mistä se on tienny meille tulla”, hänellä olperuukki päässä ja osas meikata ittesä niin ettei tunnistettu, hän ol meidän kirjapitäjä [nauravat], joo mä muistan et me ihmeteltiin ”mistä tää ihminen on tienny tulla kun ei oo kauheesti markkinoitu et se

on tarkotettu meidän niinkun, oman porukan sisäiseksi että”. (H7)

Työttömien asia oli 1990-luvun alussa akuutti, ja toiminta sai paljon huomiota osakseen. Rantakievarissa kävi paljon poliitikkoja vierailulla, mm. silloinen työministeri Liisa Jaakonsaari, jonka vierailu päättyi Kymmenen Uutisten loppukevennykseksi. Ministerille päätettiin järjestää yllätys ja ottaa hänet iloisesti laulaen vastaan. Koska elettiin ankeaa työttömyyden kasvun aikaa ja valtiovaltaan kohdistui monenlaisia paineita, Jaakonsaarta yllätys hieman jännitti. Vierailun alkajaisiksi Jaakonsaari oli todennut: ”Teitähän on paljon”, mikä ärsytti osaa toimijoista.

(...) kerran siellä oli sitten työvoimaministerinä tää Jaakonsaari. Jaakonsaari oli kutsuttu sit sinne työttömien

yhdistykseen ja sinä aamuna me naureskeltiin hirveesti. Mä olin koko aamun lauleskellu, kun nyt mä en muista mihkää aikaan mä, oisinko mä joskus siinä seittemän maissa tullu, kun keittiöhenkilökunta tuli aikasin vaikka se avattiin sitten yhdeksältä nin, että oisinko mä seittemän maissa tullu ni, mää kun lauleskelin itekseni siinä että ”kaksi varista istuu aidalla silivatiseijaa”. Ja, sit mää sanoin vaan, että jollekin, ihan tälleen vitseinä että ”nyt kun se Jaakonsaari tulee niin lauletaan sille että, kakssataa varista istuu aidalla silivatiseijaa silivatiseijaa”. Tuulikki kuuli sen ja sano, että ”no laulakaapas sille, mutta älkää sitä laulua” ja me laulettiin. Sitähän esitettiin kymppikevennyksessä sitä meidän laulua, MTV kolmosen kymppikevennyksessä. Muistan vielä kun Jaakonsaari sano, että aina kun hän menee tilanteeseen, et hän jännitti kun näki et meillä on semmoset turkoosit haalarit päällä, meillä kööriläisillä, niin hän jotenkin niinku, ”mitä tapahtuu, mitä nyt tapahtuu”, kun sano että voi tapahtua mitä tahansa. Tää on niinku positiivinen yllätys, et me otettiin laululla hänet vastaan (...) (H7)

”Rantakievarin henki” imaisi toimijat siinä määrin mukaansa, että työttömien asemaan liittyvät muutokset jäivät osalla porukkaa taka-alalle muun touhun viedessä huomion. Touhuaminen oli myös ”suojautumista omalta tukalalta työttömystilanteelta, jota ei juuri kärsinyt ajatella”, kuten Raili Ritvos osuvasti määrittelee. Hänellä ja monella muulla oli vielä pitkästi aikaa eläkevuosiin, ja liiton päivärahoilta putoaminen oli toimijajoukossa yleinen pelko. Ritvos meni omien sanojensa mukaan ”kuin duracel-pupu”, jotta hänellä ei olisi aikaa ajatella sitä vaihtoehtoa, että työtä ei ehkä löytyisikään. Ajatus työttömyyteen jämähtämisestä ja elämänuskon menettämisestä oli liian pelottava.

Touhun keskellä Ritvos joutui radiohaastatteluun, jonka tarkoituksesta hänellä ei ollut harmainta aavistusta, koska hän ei ollut tekemisiltään ehti-

nyt seurata uutisia. Toimittajan kysymys ”sai ison pyörän pyörähtämään päässä”, ja Ritvos tuumi, ettei hän yksinkertaisesti nyt kehtaa sanoa, ettei ole ehtinyt paneutua touhuamiseltaan asiaan. Hän kehitti nopeasti asiasta tietämättömänä sopivan vastauksen, jossa hän totesi luottavansa siihen, että hallituksessa on viisaita ihmisiä, jotka ajattelevat asiaa inhimilliseltä pohjalta ja osaavat tehdä viisaan ratkaisun. Tästä vastauksesta hän sai paljon kiitosta muilta yhdistystoimijoilta.

Intensiivisesti työttömyysaikansa eläneelle Raili Ritvokselle on jäänyt hyvin lämpimiä ja yksityiskohtaisiakin muistoja Rantakievarissa tapaamistaan ihmisistä, jotka hän on kokenut työttömyysaikana toiseksi perheeseen. Paikassa oli hänen mukaansa myös jännää hassuttelua ja leikkimielisyyttä, ja toiseen ihmiseen suhtauduttiin siellä suurella sydämellä.

Ritvoksen mieleen on erityisesti jäänyt yhdistyksen työllistämä, taiteellisestikin lahjakas leipuri, joka eräänä päivänä valmisti pullataikinan yleiskoneella. Leipuri latoi ainekset koneeseen ja lähti juttelemaan toimistolle taikinan tekeytymisen ajaksi.

Ritvos oli parhaillaan ruokasalissa viimeistelemässä päivän töitä, ja poik-

kesi samalla keittiöön, jossa yleiskone viskoi taikinaa pitkin seiniä. Hän poh-ti, olisiko leipuri jo aloittanut viikonlo-pun vieton ja ottanut vähän rohkaisu-ryppyä. Keittiö näytti jo siinä määrin kaoottiselta, että Ritvos päätti jättää koneen päälle ja lähti noutamaan leipuria paikalle.

Leipuri istui tietokoneella pelaamassa pasianssia, kun Ritvos saapui toteamaan hänelle: ”Tulepas keittiöön, siellä on jotain jännää”. Leipuri lähti mukaan ihmetellen, että ”mitä jännää siellä nyt on”. Kun he saapuivat keittiöön, kone ruiski taikinaa edelleen seinille, mihin leipuri tokaisi Tuntematonta sotilasta mukailleen: ”Jumalauta pojat, meitä ammutaan”.

Ritvoksella on toinenkin muisto samasta henkilöstä valmistelemassa ruuanlaittoa. Emäntänä oli tuolloin nuori tyttö, joka jätti paljon ruuanvalmistusvastuuta toimeliaalle leipurille. Keittiöstä alkoi kuulua salin puolelle hirveä mätke ja huuto: ”Päästä irti, päästä irti”. Asiakkaiden kauhistellessa Ritvos lähti ottamaan tilanteesta selvää. Kyseessä oli toisiinsa kiinni jäätyneiden pakastepussien irrotteluoperaatio, jota toteutettiin mäiskimälä pusseja lattiaan.

Innokkuuttaan Ritvos myös lähti

mukaan hommaan kuin hommaan, ja mielti motiivejaan vasta jälkeenpäin. Vastaanottavaisuus toisten ihmisten hädälle oli toimijoiden keskuudessa suuri ja auttoi ylittämään kielellisiä ja kulttuurisia raja-aitoja helpostikin.

Sit siellä oli jossain vaiheessa, muis-tanko oikeen, et oli irakilaisia ja ne oli suunnittelemassa jonkinlaista mielen-ilmaisuuta. Tääkin kuvastaa sitä miten mä olin niinku into pinkeenä tilanteessa kun tilanteessa. Mä Tuulikilta kysyin, et kuka tulis auttaan, et ne tekis semmosta banderollia ja Tuulikki oli sit ohjannu ne mun luokse. Jollain lailla, mun mielestä hän ei kunnolla osannu suomea enkä määkään kunnolla englantia, mää olin iltakoulussa silloin vielä, et kunnolla en osannu englantia, et mä en muista millä kielellä me kommunikoi-tiin kun, kun hän sano että mun pitä-s näillä tekstiilimaaleilla maalata joku teksti. Mä oon näin jälkeenpäin mietti-ny, et mitähän mä siihen oikeesti maalasin (...) (H7)

Maahanmuuttaja-asia oli toisaalta suomalaisille työttömille uusi ja hie-man hämmäntävä, joten kulttuurisia väärinymmärryksiäkin syntyi välillä.

(...) Olikohan ne Jugoslaaviasta vae mistä, että oli sillai että perhe, perhekunnittain ja minä luulen oli semmonen vanha iäkkäämpi mies ja nainen, ja niillä oli perhettäki jottain tai joetai. Ne oli

ainakii yhessäki semmosessa illanvietossa, niin ne esitti, se vanha mies esitti omaa ohjelmaa, ja sitten siellä oli niitä tenavia siellä takana ja ne, eli siinä ohjelman mukana ja meidän yks järjestysmies meinas mennä, että ”eipäs huulla täällä”. Sen kumminkii niinku näki, että se kuuluu niinku siihe esitykseen, niinku sanotaan kasakkayhtye laulaa, niin siihen semmosia välihiikkuja kerta kaikkiaan kuuluu siihen. Siinä oli samanlaista, mutta se ei no, minä sanoin ”elä anna olla kyllä ne siitä hyvin menee”, että se, pelekäs että tullee järjestyshäiriöitä, että se ei ollu suomalaista, että siinä on vähän semmosta opettelua molemmin puolin (...) (H2)

Porukka kansainvälistyi myös matkailemalla ahkerasti ulkomaita myöten. Käyntikohteisiin kuuluivat kotimaan käsityö- ja ruokamessujen ohella myös ostosmatkat Tallinnaan ja Viipuriin.

Yksi suurimmista ponnistuksista tällä saralla oli mielenosoitusmatka Amsterdamiin, joka vaati ahkeraa varainhankintatyötä toteutuakseen. Raili Ritvos päätyi järjestelemään matkaa vapaaehtoistyönään työsuhteensa

päätyttyä. Matkaidea syntyi hänen aloitteestaan yhdistyksen hallituksen kokouksessa.

Tuolloin Suomessa elettiin vielä markka-aikaa, ja EU-maiden pankki-

henkilöt olivat kokoontumassa isoihin neuvotteluihin Amsterdamiin. Neuvottelujen oheen oli syntynyt työttömien kansanliike, jonka tarkoituksena oli koota eri maiden työttömät Amsterdamiin ilmaisemaan huolensa Euroopan työllisyystilanteesta.

Kansanliikkeeseen liittyen kuljetettiin viestikapulaa halki Suomen. Viettiä vietiin lihasvoimin eli käytännössä juosten, pyöräillen tai uiden eteenpäin paikkakunnalta toiselle, ja Ritvos oli vastaanottamassa viestikapulaa sen saapuessa Jyväskylään. Tapansa mukaan hän innostui asiasta oitis.

Matkakassa saatiin kokoon arpajaisia järjestämällä. Ritvos kulki parina viikonloppuna Kauppakadun liikkeitä päästä päähän arpajaispalkintojen keruussa. Lisäksi keittiöhenkilökunta leipoi joka perjantai täytekakun arpajaisia varten. Henki oli Ritvoksen mukaan hyvin energinen ja innostunut.

Jyväskylässä Amsterdamiin matkasi 10 hengen lähetystö, ja myös Suolahden Työttömistä tuli osallistujia. Matkaan lähdettiin yhteisellä tilausbussilla, ja reissu kesti kaikkiaan kolme päivää.

Tämänkaltaisen varainhankintatyö muodostui toiminnan kannalta hyvin keskeiseksi, ja tavaramahjoituksia saatiin melko helposti niin yksityisiltä ihmisiltä kuin liikeyrityksiltäkin. Jopa yhdistyksen kahvinkeitin saatiin lahjoituskampanjan tuloksena.

(...) tääkin oli niin mielenkiintoinen, kun kahvinkeitintäkin oltiin vailla ja yhdistyksen varat oli aika vähissä, niin otettiin yhteyttä sitten, oliko se sitten Jyväskylän radio, missä, esitettiin pyyntö, et jos jollakin on nurkissaan, tarpeettomia kahvinkeitimiä, niin ne otettas lahjotuksena vastaan. Mä muistan vielä sen, että kun sieltä, sieltä radiosta sitten laitettiin niinku musiikiksi se laulu ”keitä keitä kahvinkeitin”, et sekin mulla on niinkun jääny mieleen, et kun se esitettiin se pyyntö, et me saatiin lahjotuksenakin aika paljon sitä tavaraa. Et sitä tuli, et mä muistan et sitä lahjotusta vastaan sai, et jos oli isompi lahjotus, sai

useamman niinku, kerran käydä ateri-
oimassa ja jos ol pienempi lahjotus niin
sai sitten kerran aterian. Et sillä ate-
rialla sit tavallaan kuitattiin ne lahjo-
tukset, ja sieltä tuli ihan tämmösiä hui-
keitakii, joku, jonku tämmösen iäkkään
ihmisen niinku kuolinpesäki (...) (H7)

Rantakievarin puuhakas henki vai-
kutti myös siten, että talossa näkivät
päivänvalon lukuisat uudet yhdistyk-
set ja osuuskunnat, mm. Keski-Suo-
men Yhteisöjen tuki ry, Ruokapankki
ja Toimihenkilöpörssi (myöhemmin
Työsiltana tunnettu). Jyväskylän työt-
tömien tuki ry laitettiin alulle Jyvä-
seudun Työttömät ry:n sisällä vuon-
na 1998. Uuden yhdistyksen avulla oli
tarkoitus kehittää varainhankintaa, ja
tässä tarkoituksessa ryhdyttiin perus-
tamaan metalli- ja puutyöpajaa Touru-
laan. Pajaa varten käytiin katsomassa
esimerkkiä Lahdesta, jonne jo oli pys-
tytetty pajatoimintaa.

Paja nimettiin Tourupajaksi. Vain
paria vuotta myöhemmin tilasta jou-
duttiin luopumaan varojen puutteen
vuoksi ja siirtymään pienempiin ti-
loihin Vapaudenkadulle, jolloin me-
tallipuoli jäi pois. Pajan alkutaival oli
pitkälti vapaaehtoistyöntekijöiden va-
rassa. Pirjo-Liisa Junttila muistelee ol-
leensa usein talkoissa mukana.

Mutta kyllähän sielläkin vitsit oli
monta kertaa vähissä silloin kun Touru-
pajaa rakennettiin. Sehän rakennettiin

ihan tämmösillä vapaaehtoisvoimilla,
elikkä maalattiin ja tehtiin vaikka mi-
tä. Siellähän myö oltiin aika usseinkin.
Henkilökunta oli vapaaehtoisena sillon
eli kyllä siellä vitsit vähissä oli, mutta
niin vaan saatiin aina paja pyörimään.
(H4)

Yhdistysten ohella syntyi myös mon-
enlaista kurssi- ja kerhotoimintaa,
joista tärkeimpiä alkuvaiheessa olivat
erilaiset kieli- ja atk-kurssit. Myös fi-
losofian keskustelupiiri sai alkunsa
Rantakievarissa, ja sen perustamis-
vaiheet muistetaan elävästi. Sittem-
min nämä toiminnot siirtyivät Jyvä-
skylän Kumppanuustoiminnan Tuki
ry:n toiminnaksi.

Kyl niitä vielä, Sillmannin Seppo alot-
ti yheksänkymmentäkaheksan sen fi-
losofian keskustelukerhon, et kyl niit-
tä kielikursseja varmaan meni silleen
useamman vuoden. Nyt en kyllä muis-
ta montako vuotta, mutta sen muistan
niin elävästi kun Seppo lähesty minua
kirjeellä eka kerta sitä filosofian [nau-
raa], että saisko hän tuota, oli monisi-
vunen kirje, minkä hän oli kirjottanut
mulle, että saisko hän ruveta järjestään
niitä filosofian kerhoja. Minäkin istuin
muutaman kerran sillon alussa niissä,
ihan mielenkiintosisia ne ois ollu, mutta
niissä menee niin hirveesti aikaa etten
mä malttanut sit olla. (H4)

Kievarin Kööri perustettiin niin
ikään Rantakievarissa. Toimielias Rai-

li Ritvos laittoi lauluporukan alulle
puolivahingossa. Yhdistys oli saanut
lahjoituksena myös karaokevälineet,
ja Ritvos päätti testata välineitä. Mu-
kaan hän houkutteli yhdistyksen sil-
loisen siivojan. Naiset istuivat pöydän
ääreen laulamaan. Menossa oli jokin
1960-luvun iskelmä, kun Väliniemen
Tuulikki saapui paikalle ja totesi: "Jaa-
ha, täällä lauletaan". Tuulikki kertoi
tulleen juuri Keljon vanhainkodilta,
jossa oli esitetty toive, että työttömät
järjestäisivät vanhuksille jotain ohjel-
maa. Siitä paikasta päätettiin laittaa
kuoro pystyyn, ja karokelaitteiden
kokeilijat liittyivät siihen saman tien.
Vanhainkotikierröksille lähdettiin pi-
kapuoliin, ja vanhuksille esitettiin lau-
lun ohella jopa napatanssia. Pätevän
vatsatanssiohjaajan puuttuminen ei
menoa haitannut.

Seurakunnan kanssa tehtiin hyvin-
kin konkreettista yhteistyötä jo Ran-
takievarin alkuaikoina. Diakoniatyön-
tekijät tarjoutuivat keskusteluavuksi,
mutta käytännössä työttömien lähes-
tyminen ei tahtonut heiltä luonnistua
liian passiivisen asenteen vuoksi.

(...) toivotin tervetulleeks kaupunki-
seurakunnan ja maaseurakunnan nää
diakoniatyöntekijät, että voi tulla sin-
ne Rantakievariin kanssa, että minä en
kerkee kaikkien kanssa puhumaan ja
törisemmään, että niitä vois niitä dia-
koniatyöntekijöitä tulla kanssa. Mutta
tulla sillai, että tulla ihmisinä ihmisten
sekkaan, että pois liperit kaulasta [nau-
raa] ja kaapu päältä. Mieluummin vaan,
että ois haalarit päällä ja tulla sinne tö-
riseen. Mutta sekkään ei jostain syystä,
että diakoniatyöntekijät, ne ei osannu
kohdata työtöntä tuollai. Jostain syys-
tä, vaikka niillä periaatteessa pitäis ol-
la koulutus siihen, että ne ei sitä asi-
aa osannu, että ne limeisesti ootti liijan
paljon, että ne tulee ne, ihmiset heidän
kanssaa puhumaan. Niijen olis pikku-
sen pitäny mennä nyhjääseen, että teäl-
läkö sää taas oot ja miten sulla muu-
ten on menny. Ne oli pikkusen kuuroja
(...) minä olisin tietysti ite voinu näijen
seorakuntien näetä ja ehkä itelleen suo-

raan informoeja, et-
tä nää tarvii nää vei-
kot vähän semmosta
aktiivisempaa otetta
siihe, että se ei iha, et-
tä jos istuu siellä soh-
vassa näin ja pyörit-
telee peukaloitaan,
niin se ei tuo paras-
ta tulosta, että pitä-
s mennä sinne ja kah-
too silimiin ja puhua
poutailimoista. (...)
(H2)

EU-ruoan jako
aloitettiin Ranta-
kievarissa, samoin
jouluapu. EU-ruo-
ka-avun ongelmana
on pitkään ollut se,
ettei se vastaa var-
sinkaan asunnottomien tai ylipäänsä
yksin elävien miesten tarpeita. Hel-
luntai- ja Vapaaseurakunta, Katulähe-
tys, Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja
terveyspalvelukeskus ja Jyväseudun
Työttömät ry aloittivat yhdessä kaup-
pojen lahjoitusruuan jakamisen jou-
luuapuna vähävaraisille. Jouluapu toi-
mii edelleen, mutta osallistujapohja on
kaventunut.

Just ne sanno, myö ollaan sillon kun
on tää asunnottomien yö, niin myö ol-
laan sitten annettu niitä EU-kassia, en-
nen vanhaan tuolta Rantakievarista.
Vehnäjauhoja ja näitä, no mitä ne niil-
lä tekkee, asunnottomat. (...) Ne löyty
ojasta sitten ne pussit. Järvivetteenkö
niitä sekottaa, että kyllä se meilläkin
oli vähän semmosta että. Ja näitä jou-
luruuvan jakoja, niissä mä oon ollu mu-
kana. Kirsikin on ollu Hipposhallilla ja-
kamassa, sillon ku, se oli niin laaja, että
kaikki nämä eri seurakunnat ja kaikki.
Nehän oli sillä lailla, että vuorotellen
ne kierti aina, että kuka on vastuussa.
Nythän se on menny, että vaan Pirjo-
Liisa jakaa tuolla ja seurakunta että
(...) (H5)

Yläkaupungin yöhön osallistuttiin
1990-luvun alkupuolelta lähtien ja sa-
malla opittiin hyödyllisiä myyntitoi-

minnan niksejä. Lettuja myytiin yhte-
nä vuonna jopa yötä myöten.

Joo mä muistan yhen kerran, kun me
olttiin, olikohan se toinen vai kolmasko-
han, Yläkaupungin yössä kun meillä oli,
siinä kun lähetään Ylä-Ruthilta menee,
mikä on se nurmikaista siinä. Meillä oli
siinä kato lettumyynti ja letun paisto
ja tää grillimakkaran myynti. Meitä oli
semmonen kymmenkunta plus ne jot-
ka oli siinä kojun ta-, myyntikojussa.
Me tehtiin kavereitten kanssa semmo-
nen temppu, kun ruvet-, katottiin ihmi-
siä kulkee herrajumala, ihmisiä kulkee
hirveesti ohite, me menttiin siihen mei-
jän kojun etteen ja siinä katottiin ja ru-
pateltiin siin. Kohta oli hirvee jono taka-
na ihmisiä, äkkiä kojun eestä pois. Siitä
alko mejän myynti sitte, ja myytiin pit-
källe yöhön. Mä muistan seittemänky-
täviis litraa vai mitä niitä meillä meni
lettutaikinoita sinä yönä. (H3)

Metalli 74:n kanssa oli ajoittain yh-
teistoimintaa. Useana vuonna joulun
alla työttömät näkyivät katukuvassa
tonttuina keräyslippaineen Tuppurai-
sen toimiessa joulupukkina.

Sehän oli satunnaisesti sillon alaku-
aikaan, kunnes sitten tuli tää yhteis-
vastuusopan-, niin joo, siinähän oli
vielä sitten meillä, jossakin vaiheessa,

yheksänkymmenluvun loppuvaiheessa-
kohan se oli, päädyttiin sellaseen kun
pukki ja pukinmuori jakaa soppaa. Ja
karkkiako ne jako, ja minä olin pukkina
ja sitten yks rouva, olikohan se sit (...),
hän oli töissä tuossa Karjalan puvus-
sa, niin hän oli muori. Sittem työttömät
oli tonttuja mitkä keräs lippaaseen ra-
haa ja muistaakseni sitä myytiin tai sit-
ten ihan jaettiin, mutta lippaaseen kui-
tenkin työttömien tontut keräs rahaa.
Ja sitä kesti useempia vuosia, varmaan
lähemmäs kymmenen vuotta, no ei nyt
ihan, seittemän kaheksan vuotta, et se
oli yks tapahtuma ennen joulua. (H8)

Jäsenhankintaa tehtiin aktiivisesti
Rantakievarinkin aikaan ja samalla ke-
rättiin varoja toimintaan. Tuulikki Vä-
liniemen mukaan yhdistys oli pitkään
varsin tuntematon, koska paikalliset
lehdet eivät juuri noteeranneet sitä al-
kuvuosina. Tempauksia varten hankit-
tiin turkoosinvärisiä haalareita, joiden
selkämkyksessä luki yhdistyksen nimi.
Niihin sonnustauduttiin, kun menttiin
kadulle harjoittamaan lipaskeräystä.
Kadulla oltiin sattumalta myös auto-
lautta Estonian uppoamispäivänä. Iloi-
nen musisointi sai poliisin toimesta ty-
lyn lopun.

(...) kyllä mä nyt aika paljon tuolla

Kauppakadulla ramppasin. Esmes sinä päivänä kun tämä Estonia uppos, me oltiin siellä kadulla, ja muistan sen vain siitä, kun me oltiin, meitä oli aika paljon siellä niissä sinisissä haalareissa, ja meillä oli joku bändi soittamassa siinä Osuuspankin edessä, mä en muista kuka meillä oli, joku soittoyhtye oli kuitenkin siinä soittamassa, ja mitä nyt sitten tehtiinkään, puhuttiin ja kerättiin sitä rahaa ja näin, niin poliisi tuli ykskaks siihen kauheen vihasena, et "soit-to seis". Me ihmeteltiin että "no minkä takia". Ei me oltu mitään uutisia kuul-tu, mut se tuli, se niin kauheen kurjalta tuntui, kun me oltiin mielestämme ihan syyttömiä tähän, ei me tiedetty sellasia uutisia. Mut se tuli meille niinkun tosi kiukkusena, et "nyt, nyt ei saa soittaa, et nyt on tämmönen surujuhla, et suru, et ei voi olla tällästä mekastusta kadulla". Ja se oli se Estonia-päivä. Mutta todellakaan, ei meillä ollu mitään matkara-dioita, eikä mitään tietoa siitä, tapah-tumasta. (H1)

Jäsenhankintaan kannustettiin leiki-mielisten kilpailujen avulla, joista saattoi voittaa jotain, kun toi yhdis-tykseen uusia jäseniä. Asia iskostui toimijoiden takaraivoon siten, että kaikissa tapahtumissa markkinoitiin jäsenyyttä, ja letunpaistotempauksis-sa tuli tavaksi tiedustella asiakkaan elämäntilannetta.

Rantakievarin aika on jäänyt haasta-teltaville mieleen erityisen onnellise-na ja yhteisöllisenä. Tuulikki Välinie-mi muistelee, että porukassa oli kiva, rento tuttuus, vaikka välillä itkettiin ja tapeltiin. Hän kuitenkin arvioi, et-tä ihmiset ovat pääasiassa voineet hy-vin työskennellessään yhdessä ja ko-keneet työskentelyn positiivisena.

Monet haastateltavista ovat sitä mieltä, ettei nykyisessä toiminnassa ole enää vastaavanlaista tunnelmaa, jo tilan puutteenkaan vuoksi. Satun-aisesti myös Rantakievarissa tapah-tui ikäviä ja työttömiä kielteisesti lei-maavia asioita.

(...) jotenkin ne on, emmä tiä oliko niillä nyt sitten toivoo, että ne pääsee

töihin taikka sillai, mutta kun nyt on tämä paikka mihin voi tulla. Kellari ei ole semmonen paikka mihin voi tulla, se on pieni ja sit kun on jonot hirveet ei sovi istumaan ja seurustelemaan sil-lai niinku tuolla nyt oltiin. Mutta kyllä-hän tuolla Rantakievarissakii, Marital-ta esimerkiks se, kassi oli tässä [näyttää käsillään], se jutteli näin jollekkii, niin se varastettiin. Se kävi niin nopeesti siinä että, siellä kävi näitä tämmösiä-kii, sit oli tämä Kiilamo, mikä nyt oli tunnettu, niin asean kanssa heilu siel-lä ruokalassa ja uhkaili työntekijöitä ja tämmöstä, että on siellä tämmöstä ta-pahtunut [nauraa] (H5)

(...) kyllä siellä kävi näitä tämmösiä, sanotaan nyt, ei monia, mutta täm-mösiäkiä jotka käytti huumeita ja yksi siellä oli sellanen mitä kyllä oli vähän aihettakin pelätä. Et puukkojen kans hän liikku ja varmaanyks sun toinen vä-hän pelkäs. Ja äärettömän suurenmoi-sia ihmisiä, et tutustu ihmisiin kyllä jo-tenkin sillä tavalla miten en olis voinu niinku normaali-, tai tavanomaisessa tilanteessa pystynyt tutustuun, koska ihmiset puhu sitä omaa hätäänsä aika avoimesti [mm], ja sitä huoltaan. (H7)

Toiminta toisaalta siistiytyi huo-mattavasti 1990-luvun mittaan, kos-ka yhdistyksellä ei Jyri Kiikan mukaan yksinkertaisesti ollut varaa ottaa "räh-jäporukan mainetta" muutaman häiri-kön vuoksi. Myös päihteiden käyttöön otettiin tiukka linja.

(...) Rantakievarissa varsinkin, kun siinä oli ne rannat oli niin lähellä, niin siinä alakuunsa pakkas tulla sitä ranta-väkkee, sinne sillai semmosessa kunnos-sa, mikä ei nyt ollu okekeen asiallisessa ruokailukunnossa. Niille kyllä periaat-teessa annettiin ruokaa, kun ne vaan os-ti sen ruuan, ja joskus annettiin jopa ili-man korvaustakin, mutta se oli että, tuu seuraavan kerran selevin päen. Kyllä se väheni sitten, että ei niitä minun käsit-tääks enää loppuaikaan, ni ei sinne ollu oikeestasa yrittäjiäkkää. Mutta se otettiin sillon het alkuunsa silleen, että tässä on olemassa semmonen vaara, et tästä tullee, et meillä ei oo varaa antaa

sellasta kuvaa, et tää on rähjäporuka, kerho, vaan tää on työttömien. (...) sii-nä oli myöskin sitte, että tuonne Ran-takievariin ois ihan välttämättä pitä-ny hakkee keskikaljaoikeuksia, että se oli niinku ensimmäinen asia. Sitten kes-kikaljaoikeudet sinne, ja mikähän siinä ois ollu syynä, no että hallituksen jä-senet ois saanu juuva halavempaa kal-jaa, että se ei ollu kovin pitkälle kantava ajatus [nauraa] (...) (H2)

Kiikka pitää tärkeänä, että kaikki työntekijät ovat keskenään tekemisissä työpäivän mittaan ja selittää tällä asialla Rantakievarissa syntynyttä tiivistä yhteishenkeä.

Se oli se Rantakievari siellä, niin se oli siinä mielessä hyvä, että kun siinä joutu ne ruokaelijat ja kaikki, ne joutu vähän pyörimään toistesa sejassa, niin siinä oli kosketuspinta paljon isompi. Täällä ei ole semmosta kosketuspintaa eikä si-tä ole tuolla Kellarikievarissakaa. Siellä se konttorin puoli on konttorin puoli ja ruokalan puoli on ruokalan puoli, mut-ta kun konttorin puoli olis siinä, missä on vahtimestarin koppi, ja puheenjoh-taja ja toiminnanjohtaja istus siinä ja touhuvais siinä ja välillä pyörähtäs jo-honkin ja tuollai, niin siinä tulis paljon isompi. (H2)

Rantakievarin purku-uhka oli tie-dossa vuosia ja aktiivisesta kamppai-lusta huolimatta rakennus meni ma-talaksi syksyllä 2001. Uudistuvan Lutakon imagoon ei työttömien yhdis-tystoiminnan katsottu soveltuvan, jo-ten vetoamukset talon säilyttämisen puolesta kaikuivat kuuroille korville.

Pirjo-Liisa Junttila oli mukana luovuttamassa 5400 nimeä sisältänyt-tä adressia kaupunginhallituksen puheenjohtajalle Rantakievarin säi-lyttämisen puolesta vuonna 1999. Sama-an aikaan käytiin kamppailua myös Tanssisali Lutakon puolesta, joka kaik-kien yllätykseksi sai jäädä paikoilleen Rantakievarin viereiselle tontille.

Rantakievarin purkamisen myötä menetettiin työttömien nuorten vuon-na 1996 tekemät suuret, meriaiheiset seinämaalaukset, jotka jäivät muun

muassa Tuulikki Väliniemen mieleen.

Täs on niinku yksyy minkä takia mua hirveesti surettaa et se hakattiin se ta-lo kun se oli kaunis talo muutenkin ja sit toisekseen oli ne taideteokset siel-lä seinässä. Siel oli siis semmonen kaks viikkoo, semmonen nuorten työttömien taidekurssi Rantakievarissa ja sit siihen kurssiin kuulu, että me pyydettiin Kes-kolta lupa Helsingistä, et saako näitä seiniä maalata, siis rappukäytävän sei-niä. Saatiin se lupa Keskolta ja sitten ne teki ne, se oli mikä joku merenalainen maailma vai mikä. Ja siel oli vaikka mi-tä, ja sit siel yläkerrassa oli semmonen syksyynen puu, joka oli oikeen kauniit ruskalehdet siinä puussa, ja se oli kyllä nätti, se käytävä. Niit oli varmaan kym-menen viistoista kaksikymmentä, mitä niit ois ollu, en nyt muista tarkkaan, mut nuoria työttömiä ihmisiä. (H1)

Rantakievarista tuli toimijoille jopa jossain mielessä pyhä paikka, "tärkeä historiallinen maamerkki", kuten Rai-li Ritvos luonnehtii. Hän ei ollut enää purkamisvaiheessa mukana yhdistys-toiminnassa ja kokee sillä säästäneen-sä omaa persoonaansa, koska työstä irrottautuminen on ollut hänelle aina "äärettömän kova juttu", tavallaan pieni kuolema. "Irrottautuminen" ei hänelle tarkoittanut pelkästään työn loppumista vaan luopumista läheisistä ihmissuhteista, joita oli ehtinyt syntyä toisiin työntekijöihin ja asiakkaisiin.

Lähtötunnelmat ovat toisaalta mo-nella aika arkisia ja muistot pitkäl-ti sidoksissa omaan toimenkuvaan ja muuttoa edeltäviin aktiviteetteihin.

(...) Mut kyllähän se jotenkii, kun aat-telee, se Rantakievari, kyllähän se tuntu niinku kodilta. Että aika haikeehan se oli lähtee sieltä, mutta kyllä siitä tais-teltiin, siitä kyllä taisteltiin. En tiä mik-si ne ei sitten halunnu kuunnella meitä, kuitenkin se toinen talo siinä sai jäähä ja toinen lähti. Tuulikki söi siellä, var-maan Tuulikki on kertonukki tämän, söi kalasoppaa, lohisoppaa ja me laulet-tiin [nauraa] köörinä laulettiin ja Tuu-likki söi lohisoppaa ja Saarisen Mark-ku oli tekemässä juttua [nauraa]. (H4)

Mä jäin miettiin, Rantakievari meni aina kolmelta kiinni, se meni aina kol-melta kiinni. Siellä ei ollu sitä iltajuttua mittään. Viimesin muisto meille jäi sit-ten kun me Nesterallille piettiin sitten koko yön auki talova (...) Ja sitten tuo-ta, mennään tässä nyt vielä kun ollaan tätä Rantakievaria, Rantakievari vielä oltiin sitten, sitä oltiin sitten siivoomas-sa ja lopettamassa ja sitten kun muutet-tiin Kellarille, ni Rantakievarilla mä pi-jin kirpputoria siellä ruokalassa. Sitten mulle jäi vielä viimeseks muistoks kun Makkosen Jari oli toiminnanohjaaja, niin me yhtenä päivänä pestiin, neljäl-tä aamulla mentiin pesseen se ruokalan lattia ja vahaamaan. Jari pesi mukana siellä että, mä oon kaks kertaa pessy Kellarin lattian ja kerran Rantakievarin lattian että, vahattu ja pesty se ja, kun on sitä ammattitaitoo siinäkin ni. (...) Se oli niin kotonen paikka se Rantakie-vari, että kyllä mä oon kaiholla kuulkaa ajatellu että, se talo jos ois korjattu, niin siinä ois ollu mainio, mutta eihän se sovi tänne Lutakon imagoon. (H5)

Muutto tapahtui lokakuun viimei-nen päivä vuonna 2000, ja toiminta käynnistyi uudessa ruokalassa jo seu-raavana päivänä.

Kumppanuustalon kosteudessa

paljon.

Se [=Rantakievvari] oli tosi hyvä toimipaikka, mut sehän nyt oli Kettusen Pekka ja kumppanit kun halus senkin maan tasalle. Mehän tehtiin kyllä hartiavoimin töitä sen puolesta. Mutta se oli kyllä se on asia mitä mä eniten kadun tässä työttömien yhdistyksen toiminnan aikana, et me annettiin periks ja suostuttiin muuttamaan tonne Kumppikselle, sitä ei olis ikinä pitänyt tehdä. Nimittäin sehän ei ois voinu sitä ikinä purkaa kun ois vaan oltu siellä, ei ois lähdetty mihinkään. Mut joka tapauksessa ni, se oli niinku hõl-

Lähtö Rantakievarista oli kova paikka monille yhdistysaktiiveille ja muutto rinnastui heidän mielessään pitkälti kodin menetykseen. Yhdistyksen toimitilat pienenevät muuton myötä tuntuvasti, mutta suurin pettymys oli kuitenkin uuden toimipaikan osoittautuminen epäkelvoksi.

Entisestä Jyväskylän yliopiston biologian laitoksesta remontoitiin kuudella miljoonalla mummonmarkalla järjestötoimijoiden yhteinen Kumppanuustalo, johon oli kohdistunut suuria odotuksia toimijoiden yhteen koajana. Rakennuksen kosteusvaurio ja sitä seurannut homeongelma teki suunnitelmat vuosien mittaan tyhjiksi. Tuulikki Väliniemiä muutto rupe- si harmittamaan tästä syystä erityisen

möin temppu, mutta jotenkin se tilanne vaan ajautu siihen. Ja tätä keuhuttiin, et tää nyt on hirveen hyvä tää Kumppanuustalo. Mokomakin rottelo, et sehän heti rupes vuotamaan ja tuli vedet silmille. Kun mekin siellä kellarissa oltiin, ni ämpäreitä sai pistää käytäville kun katto vuoti. Esimerkiks ne rappurakenteet siinä pihassa oli niin matalat, että kun lumi keväällä sulii, niin se sulikin meidän toimistoon suurin piirtein. Mut jotenkin me vaan niinkun menttiin, minäkin, niinkun kaikki muut, et me jotenkin uskottiin se et toi on nyt hyvä, et Kumppanuustalon ideahan on ihana. Mä tykkäsin siitä, että nyt järjestöt kootaan yhteen, se oli hieno ajatus, ja kumminkin me vaan, meille vakuutettiin, että se on nyt niin hyvin korjattu, et se

on hyvä talo, ja suostuttiin onnettomat lähteen sieltä. Ei ois ikinä pitänyt, koska se ois ollu ihana pari siinä se, se Rantakievvari ja tää Lutakko. Mutta en tiedä mikä hölmöys sitä silloin iski, ja sehän oli siis rakennuksena paljon terveempi kun toi Kumppis. Ja hirveen hyvän mallinen. Se oli hirveen hyvän mallinen semmonen suorakaiteen muotoinen ja hissi molemmissa päissä taloo tavarahissi toisessa päissä ja henkilöhissi toisessa päissä neljä kerrosta, siis aivan ihana paikka. (H1)

Remonttia seurasi pari mittavaa korjausremonttia, joista ei kuitenkaan ollut apua. Kosteus oli päässyt rakenteisiin, ja sisäilmaongelmat olivat tosiasia.

No siellähän on tehty se iso remontti. Sit tehtiin kaks remonttia vielä isompaa sen jälkeen. Elikkä nehän rupes melko pian, pian sitten kuitenkin ilmenemään sit nää ilmastointiongelmia ja varmaan monta muutakin juttua. Salisakin on nimittäin, ruokasalissakin on tehty semmonen iso remontti, sitten seinät on uusittu. (...) Siellähän rupes sitten kato siellä toimistolla, kävitkös sää koskaan siellä [joo], siellähän rupes kato, toimistoihmiset rupes oireilemaan ja samoin kutomon puolen ompelimon puolella rupes siellä oireilemaan ihmiset ja sitten sitä ruvettiin kato tutkimaan, että mistä se johtuu. Sitten tämmöset nuhat ja kaikki nää tämmöset. [Oliks se pitkä prosessi?] Kyllä, kesti vuosia, ennenku ne usko sitten toisinaan, että siellä ei voi olla. (H4)

Kumppanuustalon alakertaan sijoitunut työttömien ruokala nimettiin Kellarikievariksi. Käynnistyspäivänä ihmisten mieliala toimipaikan suhteen oli vielä toiveikas. Vuosien mittaan toiveikkoisuus muuttui terveiden toimitilojen hartaaksi odotukseksi, mikä käy ilmi haastateltavan puheesta.

Käynnistysvaihe oli ihan hyvä, elikkä eka päivänä syötiin, satakolokytä-

viis annosta laitettiin makaronilaatikoo [nauraa]. Että kyllä se kuitenkin sai ihan hyvän vastaanoton vaikka tietysti jännitti, kun oltiin edellisenä iltana muutettu. Silloin lokakuun viimeinen päivä, marraskuun eka päivä syötiin silloin sitä, kun tehtiin makaronilaatikoo, niin kyllä se ihan hyvän vastaanoton sai. Tietysti kyllähän ihmiset aina hakee niinku paikkaa, että jotenki niinku tuntuu tulla Kellarikievariin, että se on väärässä paikkaa, että Rantakievvari on se oikea paikka. Mutta kyllä se siitä sitten pikkuhiljaa, sitten ihmiset rupes tuntemaan Kellarikievarinkin kodikseen. (...) En silleen jos aattelee, että mä olin siellä Rantakievarissa yli viitisen vuotta, reilun viis vuotta, tuolla nyt oon ollu puolta enemmän sitten, että jos aattelee tuolla on ollu niin kauan, että sen niinku tuntis kodikseen, mutta en oo oikeestaan millonkaan tuntenu silleen. Et ihan hyvillä mielin lähen pois, tietysti nyt kun kaikennäköiset asiat velloo, että ihmisetkin kuulee, että ollaan ettimässä tiloja ni, mä uskon, että ihmisetkin oottaa vähän sitä uutta paikkaa. (H4)

Rantakievariin oli vuosien saatossa ehtinyt muodostua runsaan puolen tusinan yhdistyksen toimijarypäs, joka muutti niin ikään Kumppanuustaloon. Muutto toi uusiakin naapureita, eikä sopeutuminen sujunut täysin ongelmitta. Siirtymä synnytti käymistilan, jossa pari ensimmäistä vuotta meni siihen, että yhdistykset opettelivat toimimaan yhdessä. Rantakievarissa Jyvässeudun Työttömät ry oli ollut ensimmäinen ja suurin järjestö, minä Tuulikki Väliniemi arvioi osaltaan vaikuttaneen siihen, että oman paikan löytymiseen meni aikansa.

Asiakkaat siirtyivät sujuvasti Rantakievarista Kellarikievariin, jossa he asioivat uskollisesti vuosikaudet. Miesvaltaisesta joukosta suurin osa on jo eläköitynyt ja joukko huonee luonnollisen poistuman kautta. Asiakaskunnan rakenne on vaikuttanut ruokalistaan, mutta pientä asennemuutostakin on vuosien mittaan tapahtunut.

Aiemmin salaatteihin suhtauduttiin nihkeästi, ja asiakkailta tuli kerkeästi "en minä mikään pupu ole"-tyyppistä palautetta, mutta vuosien mittaan salaatteja on alettu kysellä jopa ensimmäiseksi. Pirjo-Liisa Junntila arveleekin nauraen, että vuosien kasvatusta on ehkä tuottanut tulosta. Kanta-asiakkaiden ruokatottumukset ovat herättäneet joskus ihmetystä nuoremmissa asiakkaissa.

(...) Ruokahan täytyy tietysti aina ajatella silleen, että se on tämmöstä tää lounasruoka, että se on tämmöstä vahvaa. Tässä yhtenä päivänä yks poika tuli, ihan tässä välikössä, tuli nuori poika ja meillä oli sianlihakastiketta, tosin ei ollu läskistä, ihan tämmöstä suikalelihasta tehtyä, niin hän sano että "eihän teillä enää koskaan noin rasvasta ruokaa ole". Mä sanoin, että "kuuleppas, että meidän asiakaskunta koostuu hyvin pitkästi tämmösistä keski-ikäisistä miehistä, joilla täytyy olla vahvaa ruokaa lounaalla. Ovat tottuneet siihen, että syyvään silloin vahvemmin", ja mie sanoin, et "vaikka se on sianlihakastiketta, niin kyllä se on kasvisrasvaan tehty se kastikepohja, et eihän se rasvasta silloin ole". Mut hän koki, että se oli rasvasta. Mutta tosiaan, meillä täytyy olla tämmönen ja kuitenkin täytyy aina ajatella, että se on monipuolista, että se ei ole yksipuolista. Vaikka kuitenkin pittää aina ajatella hintaakin, kun hinta on edullinen. (H4)

Asiakkaat saattoivat tulla jo aamukymmeneltäkin Kellarikievariin tapaamaan kavereitaan, ja asiointi oli joillekin jopa ainut toisen ihmisen kohtaaminen päivässä. Pirjo-Liisa Junntila arvioi, että on pelkästään rikkaus, kun asiakaskuntaan kuuluu monenlaista kävijää.

Kellarikievarissa toisaalta asiointi myös kansainvälistä porukkaa, ja asiakaskunta muodostui sosiaalisesakin mielessä aika kirjavaksi. Kaikkia on kuitenkin pyritty palvelemaan tasavertaisesti.

Meillähän käy Tanskasta asti syömissä ihmisiä elikkä käy semmonen yks pariskunta joka on asunut kaksikymmentäkaheksan vuotta Tanskassa. Käyvät semmosen kolme-, suurin piirtein semmoset kolme kertaa täällä Jyväskylässä ja ovat täällä sitten, saattavat olla täällä viikon kaksii, käyvät meillä joka päivä syömässä sitten. (...) Sen ajan kun ovat Suomessa. Meillä on Lontooseen asti lähteny kerran pikkuleipiä, että kyl meillä käy tämmöstä kansainvälistä porukkaakin. Ja eikä siinä sil tavalla ketään katota. En ole ainakaan huomannut, että joku kattos pitkin nenänvartasta, että "jaaha, että tämmösiä ihmisiä täällä syö". Mä oon aina opettanut meidän henkilöstön siihen, että oli ihmisellä puku päällä taikka oli verkkarit taikka

oli teepaita, niin kaikkia palvellaan yhtä hyvin. Siis kaikki ovat meidän asiakkaita, kaikki ovat meille arvokkaita ihmisiä ja kyllä henkilökunta sen tietää ja palvelee mitä oon seurannu. Mutta nyt valitettavaa on, että romanit on jääny pois, tämän hinnanmuutoksen myötä. (H4)

Kellarikievariin siirtymiseen myötä otettiin käyttöön myös päivällisruokailu ja lauantaiaukiolo. Molempia oli kokeiltu jo Rantakievarinkin aikaan, mutta silloin ne oli lopetettu kannattamattomana.

Kansanruokalatoimintaa kokeiltiin myös eri lähiöissä, joissa se ei kuitenkaan osoittautunut kannattavaksi. Parhaimmillaan yhdistyksellä oli lähiöruokalot Keltinmäessä, Kuokkalahassa, Puhuhudassa ja Huhtasuolla. Sivuruokalot suljettiin tasaista tahtia 2000-luvun mittaana, viimeisimpänä Perttulan ruokala Huhtasuolla alkuvuodesta 2011.

Vuonna 2001 käynnistettiin yhteinä varainhankinnan keinona pitopalvelutoiminta, joka osoittautui pian merkittäväksi tavaksi kehittää rahoitajien vaatimaa toiminnan omarahoitusosuutta. Pääemäntä Pirjo-Liisa Junttila ryhtyi kehittämään palvelua muun työnsä ohessa vuonna 2001.

[Miten pitopalveluasiakaskunta on lähtenyt muodostumaan?] Se on kuu-

le [nauraa] ihan vaan lähteny muodostumaan siitä. Elikkä silloin kakstuhattayks mä rupesin sitä kehittämään ja siitä, se on kuule vaan, ei se oo, kato, sitähan ei mainosteta missään. On se tietysti netissä, mutta ei sitä missään mainosteta, elikkä se kulkee ihan puskaradiona. Ihmiset ovat jossakii juhlistasa, kysyvät mistä on, näin se menee. Ja siitä se vaan nyt sitten paisuu. [Asteittain?]. Asteittain, ihmiset kuulee toisiltaan. [Mistä idea lähti?] Se lähti minulta. Minä rupesin sitä kehittämään silloin. Ja aattelin, että kokeillaan sitä, elikkä meillä oli Virroilla pitopalvelua siinä ravintolan yhteydessä, niin se lähti sieltä silloin. Mä aattelin kokeillaanpas sitä täällä meilläki. [Oliks Virroilla työttömien yhdistys?] Ei vaan mä olin ihan E-liikkeen ravintolassa hoitajana. Ja niin se vaan lähti sieltä. (H4)

Pitopalvelun kehittämisessä oli suuren apuna vuosien mittaana syntynyt yhteistyöverkosto. Metallin 74 ja muut-

kin SAK:n alaiset ammattiosastot ovat katsoneet asiakseen levittää sanaa palvelusta ja myös hyödyntää sitä itse.

[...] muita tilaisuuksiahan on ollu. Niinku vaalililaisuuksia ja tämmösiä missä on taas, joihin niitten työttömien ruokalaan, tai keittiölle, sillä tavalla että sieltä on otettu, keitettiin parhaimmillaan jopa usein jopa sadan, sadan viidenkymmenen litran annoksia meil-

le. Siellä emäntä ja nää kokit tuli sitten jo aikasiin keittää meille soppaa isojakin määriä, vaikka siellä olikin pienet kattilat millä keittää. Sillä tavalla on niinku kaikkein eniten tuettu työttömien toimintaa. Edelleenkin ja varmaan tulevaisuudessakin pieniä määriä tullaan varmaan ottamaan myös sieltä, tai tulen ottamaan sieltä. (...) Tai sitten jos oli niinku pikkujouluja tai jotain yritys- tai, no otetaan esimerkkinä vaikka rippikoulun päättäjäiset, niin semmosia pienempimuotisia tilauksia sieltä työttömien pitopalvelun kautta, niin minä otin ja sitten välitin. Sitä kautta niinku tuli tietosuuteen tää työttömien yhdistyksen toiminto. (H8)

Pakettiauton hankinta pitopalvelua varten kesti muutaman vuoden rahoituspulmien vuoksi. Sillä välin tilauksia kuljeteltiin vahtimestarien omilla autoilla niin, että matkaa tehtiin välillä melkoisen ahtaasti.

Niin, kyllä, vahtimestareitten autoilla kuleteltiin ja kyllä ne niin täyteen kuule pakattiin. Kerrankii, sen mää muistan ikänä sen keskussairaalarieissun, kun me lähettiin, Siljosen Jari oli meillä vahtimestarina, ja myö vietiin varmasti, oisko pari kolme kertaa viety niitä tavaroita sinne päin, mutta myö yhteen autoon pakattiin ne sit ne tavarat. Ja siis aivan tilkittiin se auto täyteen ja siinä oli tuo keskussairaalan vahtimestari siinä pihalla kattomassa mejän touhua sitten, että "mitä nää oikeen touhua tässä". Sitten meitä oli, tuo Leena oli meillä mukana ja sitten olin minä ja Jari, niin että "mites myö ensistään siihen autoon kaikki mahutaan sitten". Myö mentiin Leenan kanssa siihen etupenkille, Jari kävi ajamaan, mä sanoin sitten Jarille että "varmaan tuo vahtimestari vihon viimein soittaa meille poliisit" [nauraa]. Ei se soittanu meille, me päästiin, mutta sitten mä meinasin kuolla nauruun. Nimittäin sillä matkalla, kun sitten myö käytiin Leenan kanssa, minä kävin siihen niinku keskelle, Leena kävi ihan reunaan ja meillä oli leipäkori siinä jossakin lähetyvillä ja aina kun auto tuli vastaan, Leena pisti sen leipäkorin

naamalle [nauraa], että siinä ei istunut kettään. Mä sanoin, että "älkää nyt, mä kuolen kohta nauruun sun kanssas". Aina kun auto tuli ja sitten kun tuli sivusta auto, mutta kuule niin vaan päästiin Kellarikievariin. [nauraa] (H4)

Myös autoihin liittyvät hygieniavaatimukset tuottivat päänvaivaa, koska vahtimestareiksi oli rekrytoitavilla oli oltava omat autot, jotka terveystarkastajan oli tarkistettava ja todettava riittävän puhtaiksi ruuan kuljettamista varten. Tämä koettiin niin hankalaksi, että varallisuuden kehittyessä paketti-auto lopulta hankittiin.

Yhdistyksen palkkatuettu työllistämistoiminta kehittyi erityisen vahvasti päivällisaterian, lauantaiaukiolon ja pitopalvelun vuoksi, jotka tarkoittivat käytännössä vuorotyöhön siirtymistä ja lisäsivät paitsi keittiöhenkilökunnan myös vahtimestareiden ja siivoojien tarvetta. Rantakievarin aikaan Jyvässeudun Työttömät ry työllisti vuositasolla parhaimmillaan noin 40 – 50 henkilöä, kun vuosien 2008 – 2009 aikana työntekijöitä oli jo noin 90 – 100. Myös muissa työllisyyspoliittisissa toimenpiteissä olevien määrät kasvoivat.

Varainhankinnan keinoja pyrittiin kehittämään tosissaan. Paitsi, että yhdistyksellä oli oma ompelimonsa ja kutomonsa Kumppanuustalolla, Vapaudenkatu 8:aan perustettiin "kierrätystekstiilipaja", joka toimi 2000-luvun alkupuolella Jyväskylän työttömien tuen alaisuudessa ja jossa keskityttiin pelkästään kierrätystekstiilien valmistukseen Raha-automaattiyhdistykseltä saadun avustuksen turvin. Kierrätysompelimon osaksi tuli "tehdä tulosta" samaan kiinteistöön muuttavan, rahoitusvaikeuksiin ajautuneen Tourupajankin edestä. Tourupaja nimettiin muuton yhteydessä Uusiotuotteeksi.

Silloinen "farkkumestari" Eija Lindberg muistaa hyvin varainhankintatyön työläyden. Kierrätysompelimossa työskenteli kaksi henkilöä, joiden tavoitteena oli "vuokratulojen tienaa-

minen", mikä käytännössä tarkoitti sitä, että hankinnat, jopa yksittäistä vetoketjua myöten, oli mietittävä tarkkaan.

[...] mutta eihän kaks ihmistä voi tehdä enempää. Niinku mäkin kudoin mattoja, niin varmaan tiijätte, että ei sitä tuu kilometriä päivässä, ei varmaan vaikka kuinka. Määkään en oo tupakkaihmissä, etten jälkeen pitänyt tupakkataukoa kun normaalin kahvitauon vaan. Se on niin mukavaa työtä. Kyllä se mukavaa aikaa oli ja sitten mä pijin siellä totta, mulla oli näitä vapaaehtosia, mitkä leikkas näitä matonkuteita, Kankitieltä tuotiin. Meillä oli pyykkikone alaalla, ne pestiin, ja sitten oli näitä vapaaehtosia mitkä leikkas matonkudei-, kudeet. Mä pijin farkkukurssin sillai, niin yks siellä oli semmonen farkkupeitto, niin yks nainen teki kummipojalleen farkkupeiton sitten. Ja Suutarin Marita muistaaksen kuto farkkumattoo. Että kyllä siellä kauheen paljon yritetty kaikkee, kaikkee tämmöstä (...) (H5)

Kierrätystekstiilien työstäminen oli aloitettu jo Rantakievarin aikaan, ja se jatkui luontevasti uusissa tiloissa. Myyjäiset osoittautuivat menestykselliseksi, varsinkin farkkumattojen osalta, mutta kaikenlaista yleisöpalautetta tuli. Lindbergin mielestä kierrätysmateriaalin hyödyntäminen sopii työttömien yhdistyksen henkeen, mutta jollekin ihmisille materiaalien uusio-

käyttö on kauhistus.

[...] Kyllä ne oli niin suosittuja, kuulkaa mentiin tonne Hipposhallille joulu-myymyjäisiin, niin eihän niitä ehtiny levittää kun ne jo oli kaupan. Sit kun mä asuin Nokikujalla, niin mulla oli siellä pyörävarastossa kangaspuut ja mää kudoin farkkumattoja. Mää tuln Oikokavulle, niin ne lähti heti siitä, niitä ei kauan tarvinnu pitää sitten. (...) Tässä on käyty Messukeskuksella, ollaan, (...), niin farkkuuhan siinä on paljon tehty, käännetty monenlaiseks. Ni siellä lehtimies, Keski-suomalaisen yks toimittaja, siellä oli tää kahvikasseja, Pirjo-Liisan kanssa oltiin myymässä nin, se toimi-, miestoimittaja sano että, "nuo on sitten helevetin rumia nuo teijän kassit". Se haukku mejän kahvikassitkin. Niitä ois menny hirveesti niitä kahvikasseja, niitäkin mää ompelin kauheesti tuolla. Mun mielestä niinkun nyt telkkarista näkee näitä yhityksiä, kun näitä nyt ollaan alas ajamassa, uutisista näin, niin kyllä se niitten henkeen kuulu tämä uusiotuotteen tekeminen ainakii. Kyllähän design-ompelijat saa tehdä niitä hienoja vaatteita, mutta kyllä mun mielestä ni, vaikka se toisaalta kun mieltii, että no minkä takia kun ihmisen on joutunu työttömäksi ja sen pitää vielä tämmöstä rähjää ruveta tekemään ja rähjästä jotakin kun ne niitä purkaa ja kaikkee tekee niin, se on jotenkin, mun mielestä se, se on semmos-

ta ihanaa semmosta. (H5)

Rantakievarissa alkaneet harrastustoiminnot jatkuivat Kumppanuustalollakin. Kieli- ja atk-kurssit sekä filosofian keskustelupiiri siirtyivät Jyväskylän Kumppanuustoiminnan Tuiki ry:n harrasteryhmiksi, mutta Kievarin Kööri säilyi omana toimintona. Matkailu jatkui niin ikään vilkkaana, nyt kotimaan kohteissa. Teatterit ja käsitömessut olivat 2000-luvulla edelleen keskeisiä käyntikohteita.

Yks oli tämmönen perusmatka, tämmönen yks mikä, yhdistys niinku makso siitä tavallaan puolet ja sitten ite maksettiin puolet. Tämä oli suosittu tämä Lieksa-Nurmes-Heinävesi, mikä on tehty kakstuhattaviis. Ne vielä kii mulle kehuu sitä. Siinä oli vaan se, että sitten hirveen moni oli ilmottautunu ja ne ei sitten ilmotelleet, että ne ei tuu. Ne ei ilmesty paikalle sitten. Semmosta on paljon meillä ollu, että se on taas kauheen nolo ruveta niiltä sitten, mitkä on ollu, niin ruveta laskuttaa hirveesti sitte. Yks niitä per vuos on suurin piirtein ollu näitä tämmösiä matkoja sitten. Sitten niinku tää, kun oltiin traktoritehtaalla, tää tehdasvierailu, niin sehän oli se Teve, oli entinen työpaikka ja siinä oli viiskytkaks meitä. Siinä oli maahanmuuttajia paljon mukana ja siellä ne tarjos ruuat meille siellä tehtaalla ja se oli upee kierros kyllä että. Lumilinnassa on käyty muutaman kerran ja sitten oli siellä Tampereen kulttuurimatkalla, mä en ollu täällä Suomen hevonen, kun siinä vähän semmosta rähinää oli jotakii, että ketä lähtee, ketä ei lähe. Siinä oli jotain vähän semmosia ongelmia. (...) Seittämän henkilö oli loppujen lopuks siellä sitten ku, sinne, kakstuhattakuus ollu, ja sit on erämessut ja siellä on ollu väkee. Tampere oli suosittu aina. Siihen sitten kytkettiin se, että kun näihin pitäs aina kytkee näille työttömien matkoille joku semmonen halpa myymälä, että ne pääsee ostamaan jotain halvemmalla sitten. Tampereen käs-, Kuljun kartano on semmonen mihin sitten ollaan siinä että, joka haluaa kiertää messuilla niin kiertää, että auto vaan käy siellä vähän

aikaa ja tulee sitten takasin. Sitten oltiin Laukaan kesäteatterissa, minkä yhdistys makso, Mikkelissä oltiin teatterissa, että tämmösiä. Mutta sitten sitä välillä koet-, sillon ku mää tulin puheenjohtajaks niin sillonhan se paikoitettiin että mää vejän niitä enemmän kun Pirjo-Liisalla on töitä siellä keittiössä (...) (H5)

Uutena toimintona käynnistyi porinakerho, joka keskittyi vaihtamaan kuulumisia ja matkailemaan lähiseudulla enimmäkseen kesäaikaan. Kerho muodostui Kellarikievarin ruokailijoista, jotka kaipasivat yhteisiä aktiviteetteja. Sen käyntikohteisiin lukeutuivat Keski-Suomen alueen työttömien yhdistykset sekä alueen keskeiset kulttuuri- ja luontonähtävyydet. Porinakerhoa vetänyt Eija Lindberg muistaa kerhon vierailleen muun muassa Keuruun vanhassa kirkossa ja Pihlajaveden erämaakirkossa. Erämaakirkon läheisellä laiturilla nautittiin lohisoppaa ja jopa pistettiin tanssiksi. Retkillä on hänen mukaansa ollut iso merkitys vähävaraisten ihmisten hyvinvoinnille.

Kumppanuustalon homeongelman viimein paljastuttua koko laajuudessaan, osa toimitiloista sinetöitiin, ja Jyväseudun Työttömien palveluasasto (hallinnollinen toimisto, kutomo ja ompelimo) muutti väistötilaan Cygnaeuksenkadulle keväällä 2006. Kansanruokala jäi edelleen Kumppanuustalolle, ja siirtyi sieltä vasta kesällä 2012 Tourulan Matarankadulle muodostuneeseen kansalaistoiminnan-

keskukseen, jonka naapuritaloon yhdistyksen palveluasasto oli muuttanut Cygnaeuksenkadulta syksyllä 2010.

Kokemus Kumppanuustalosta "keltovottomana röttelönä" vaikuttanee keskeisesti yhdistystoimijoiden mielikuvaan Rantakievarista rakkaana kotina. Tästä syystä Rantakievari herättäneen toimijoissa paitsi onnellisempia muistoja, myös yleensä ottaen enemmän muistoja kuin Kellarikievari.

Kumppanuustalo peri paitsi Rantakievarin asiakkaat, myös suurimman osan siellä syntyneistä aktiviteeteista. Aika näyttää, missä muodoissa toiminta periytyy Matarankadun toimipisteeseen. Rantakievarista periytynyt asiakaskunta poistuu lähivuosina, joten uudet asiakkaat ja myös uudet toimintamuodot ovat haussa.

Taistelua tuulimylyjä vastaan

Yhdistystoimijoiden arki on vuosien saatossa pitkälti muovautunut taisteluksi rahasta. Toiminnan tärkeiden perustelevien rahoittajille on vienyt voimia varsinaisesta asiakastyöstä koko yhdistyksen historian ajan. Aivan alussa jopa toimintasuunnitelmien tekeminen oli rahoituksen puutteiden takia hankalaa.

Joo siihen jostae rupes tulleen sitten rahaa ja olihan se sillon mejän ae-kaankin, kun sitä rahatusta suunniteltiin maalaiskunnan, kaupungin ja näiden, ennenku se rupes toimimaan, niin siinähan oli ihan pelekästään jo semmonen käsittelyajat, et se oli aeka hidas enneku se rupes sitten toemimaa. Ja sitten siinä oli vielä semmonen ongelma vuojen vaehteeseen ja on se varmaan vieläkin, siis että kun rahaa ei saa olla tilillä vuojen vaihteessa yhtää [nauraa]. Ja ei voitu tehdä sillai varauksia seuraavan vuojen ensimmäisen kuukauven ensimmäiseen vuokraankaan, koska myö joututtiin maksaa Keskolle vuokraa siitä ja mejän piti ne vuokrat rahat sitten kerätä jostae, ja kun sitä viimeisenä päivänä ei saanu olla rahaa yhtään ja ensimmäisenä päivänä piti olla vuokrat rahat. Mutta siinähan on nyt olemassa jonkinlaenen, että sille edelliselle vuojelle voijaan tehdä semmonen varaus kirjanpitoon, mikä menee seoraavan, että se on käytettävissä se raha. (H2)

Esimiesten palkkaukseen ei tahotonut alkuaikoina löytyä rahaa kuin muutamaksi kuukaudeksi kerrallaan, joten esimiestyö oli vuosikautia pitkälti vapaaehtoistoiminnan varassa.

Sitten kun myö saatiin tämä vaihe työttömien yhdistykseen, että oli niinkun toiminnanohjaaja koko vuoden, niin sehän on ihan aika, tuore ilmiö. Meillähan oli monta vuotta sillai, että vaikka alettiin saaha silloiselta TE-keskukselta rahaa tähän toiminnanohjaajan palkkaukseen, niin sitä saatettiin

saada niinkun muutamalle kuukaudele per vuosi, niin sehän on niinkun aika hullua, et jos sulla on henkilökuntaa, niin sulla on niinkun esimies vain muutamaks kuukaudeks. Ja sitten me jotka tehtiin vapaaehtoistyötä, niin jouduttiin pyörimään siinä, et vapaaehtoisten varassa oli koko se esimiestyö suurimman osan ajasta sillon alussa, ja se oli tosi rankkaa. Siis ohan se nyt aika kauheeta jos sä niinku itte oot työttömänä ja saat työttömyyskorvauksii ja oot sitten vastuussa jostain henkilökunnasta. Sä oot niinku esimies, mut sä oot työtön. Se on kummallinen yhdistelmä, mut niin se vaan aika monessa yhdistyksessä monta kertaa on ja varmaan vieläkin on, että vastuuhenkilöt ei välttämättä palkkaa saa. (H1)

Toimijoilta edellytetty omavastuuosuus osoittautui myös asiaksi, joka tuotti kosolti harmaita hiuksia, koska verotus pitkälti teki tuottavan toiminnan tyhjäksi. Asia ei tahtonut aueta keskustelemallakaan.

Tuulikki Väliniemen mielestä kolmannen sektorin verotus on ollut kummallinen kuvio koko ajan. Verotajalta on myös saattanut tulla erilaisista tietoa, riippuen siitä, keneltä kysyy. Tämä osoittanee sen, että verotuksen sääntöjä on asiantuntijankin hankala tulkita, jolloin käy perin vaikeaksi määrittellä, miten kolmannen sektorin toimijan pitäisi toimia, jotta se toimisi oikein suhteessa verottajaan. Pahimmillaan toimintaa on tulkittu yritystoiminnaksi, mikä on johtanut jopa joidenkin yhdistysten toiminnan alasajoon. Tilanne oli Väliniemen mukaan 1990-luvulla perin ristiriitainen, kun rahoittajat edellyttivät omavastuuosuutta ja verottaja samanaikaisesti pyrki tekemään kannattavan toiminnan tyhjäksi.

(...) me oltiin monta kertaa kirjanpitäjien ja muitten tilintarkastajien kanssa pöydän ääressä ja ihmeteltiin, et mi-

ten tää on mahdollista. Eikö ne niinku ymmärrä, et tämmöstä kolmannen sektorin toimintaa on olemassa. Sit verottaja yritti ja ihan oikeestikin ja varmaan monet yhdistykset jopa kaato, kun pantiin niin tiukoille, että se tulkittiinkin yritystoiminnaksi. Niin että sitä ei yleishyödyllisenä toimintana voinu pitää niin, sitten jotkut meni jopa hankaluuksiin. Siinä oli semmonen kauheen ristiriitainen tilanne, että meiltä tietyllä tavalla kaikki rahoittajat edellytti jotain omavastuuosuutta, kaikki edellytti. Ja sit kun sitä omavastuuosuutta yritettiin tehdä jollain konstilla tuotamalla jotakin, palvelua tai tuotetta, niin sitten raapaistiin veroina veke. Se oli niinku hirveen kummallista, siis se ihan koko tää yheksänkytluku voi ajatella, et se oli niinku semmosta aikaa, et vasta alettiin ymmärtää, että kolmannen sektorin toimijat on myöskin tämmösiä tuottavia toimijoita. Kuka tekee mitäkin, mutta se että miten siihen sitten suhtauduttiin viranomaispuolella, niin suhtautu yks yhellä tavalla ja toinen toisella tavalla. Tosi monimutkasesti ja erilaisilla tulkinnoilla, et me oltiin niinku pää harmaana välillä, et "ei hemmetti kuka tietää mikä täs on oikein". (H1)

Raili Ritvos muistelee myös, että voittoa ei saanut tuottaa, mikä aiheutti päänvaivaa tilintarkastusta tehdessä. Samojen ongelmien kanssa painitaan edelleenkin, koska verotuslainsäädäntö ei ole uudistunut vuosikymmeniin järjestötoiminnan osalta, vaikka järjestötoiminnan rahoitusperiaatteet ovat muuttuneet radikaalisti jo useaan kertaan.

Toiminnan tuloksellisuuden perustelu rahoittajille on niin ikään ollut oma taiteenlajinsa, koska työllistettyjen elämänlaadun paranemista on vaikea mitata numeerisesti. Mitariksi kelpuutetaan lähinnä avoimille markkinoille työllistettyjen määrä,

jonka pienuus on ollut jatkuvana kritiikin kohteena. Tällöin on unohdettu, että työpaikat vaihtuvat pääasiassa jo avoimilla markkinoilla työssä olevien kesken. Palkkatyötä ei yksinkertaisesti riitä kaikille, jolloin pienelläkin tukipätkällä on iso merkitys työttömän ihmisen elämäkkaareissa.

On se muuttunut kyllä, mutta siinä on esmes semmonen, kun mä nyt tiedän tän keskustelun tuolta kaupunginhallituksen sisältä, kun mä oon siellä toistakymmentä vuotta istunu ni, täs on edelleen sellanen ongelma tässä arvostuksessa, että tää työttömien yhdistyksen tulos pitäis jotenkin pystyä näyttämään. Tuloksiks ei riitä, et me kerrotaan se, että niin monen ihmisen itsetunto on saatu kuntoon ja niin moni ihminen on jaloillaan jatkamaan elämää kunnossa. Niin ylipäätään se ei riitä niille vaan pitäis jotenkin lukuina pystyä todistamaan, et miten tuloksellista tää työttömien yhdistyksen toiminta on. Ainakaan mulle ei ole vielä selvinnyt, et miten se sit pystyttäis todistamaan tälle poliitikkojoukolla, kyllähän joitakin asioita voidaan lukumääräisesti osoittaa, paljonko on työllistetty ja plää plää plää. Mut esmes semmonenhan näille on, varsinkin tälle porvarijengille, on hirveen tärkeä tieto, että kuinka monta on pysyvästi työllistynyt tän tukityön jälkeen. Se on niille se, mitä ne haluais kuulla, et kaikki, "eehei vaan pieni prosentti", ja se on hirveen huono tulos heidän mielestään kun vaan muutama, ne ei ymmärrä sitä miten paljon positiivista vaikutusta sen ihmisen kokonais-, loppuelämään on edes sillä pie-

nellä pätkällä, minkä ne on ollu töissä, ne ei sitä arvo ymmärrä. (H1)

Toiminnan lopettamisen uhka on häilynyt työttömien yhdistysten päällä koko niiden historian ajan, ja yhdistystyöskentely on ollut käytännössä jatkuvaa epävarmuudessa elämistä. Immo Paananen muistelee jopa, että yhdessä vaiheessa Suomen hallitus olisi suunnitellut työttömien yhdistysten täydellistä alasajoa ja esittänyt otettavaksi käyttöön ruokalippuja, joilla työttömät pääsisivät syömään tavallisiin ravintoloihin.

Suomen EU-jäsenyydellä on ollut niin ikään vaikutuksensa toimintaan. EU-rahoituksen avulla käynnistettiin monenlaista projektia työttömien tukemiseksi, mikä on herättänyt hämmästyä monissa muissa EU-maissa, joissa työttömien toiminta ei ole yhtä organisoitunutta.

Niin esmes tämmöstä työttömien yhdistystoimintaan ei oikeestaan oo missään muualla kun täällä pohjosesa. (...) Se on joko kunnan tai kirkon tai valtion, mut se ei oo koskaan niinkun kolmannen sektorin. Se on hirveen erilaista, esmes viimeks kun olin jonkun projektin mukana tuolla Espanjas käymässä, niin oli suurin piirtein ihan

käsittämätöntä heidän mielestään se, että miten Suomessa tää homma pyörii. Mehän ollaan niinkun työttömien yhdistyksenä oltu hirveen monessa projektissa mukana täällä Jyväskylässä. Kuinkahan monessa lienee, määkin oon istunu projektiryhmissä, niin hetkinen, ensimmäinen oli varmaan Jytky ja sitten oli Wire ja sit oli toi Kuriiri. Me on esmes saatu EU-rahaa suoraan Jyväskylään ja nimenomaan työttömien yhdistyksen ansiosta monta miljoonaa markkaa, suoraan Brysselin päätöksellä. Ei mitään paikallista TE-keskusraha, vaan suoraan Brysselistä Antenni-projekti saatiin ja sillä voitiin tukea aika monta pienyritystä. Siis työttömiä pienyrityksiä, siel oli monenlaista, esmes toi, Lilli-juna, toi kaupunkijuna, se on niillä Antennirahoilla rahoitettu. (H1)

Projektityhteistyössäkään ei täysin välttytty ongelmilta, vaikka pääosin tuntemukset ovat olleet hyvin positiivisia. Työttömien mukaan ottaminen tuntui Väliniemestä joskus tarkoitushakuiselta keinolta saada projektirahoitusta, jolloin työttömien mukana oloa ei hänen mielestään noteerattu siinä määrin, kuin olisi ollut syytä. Projektityö poiki kuitenkin monia sellai-

siakin toimintoja, joista työttömät itse hyötyivät konkreettisesti.

(...) mä haluan siis näistä projekteista ja tästä projektityhteistyöstä sanoa, et se oli kokonaisuutena positiivinen, ja kokonaisuutena meille erittäin hyödyllinen. Esimerkiks tämä terveydenhoitajan saaminen tän Jytky-projektin kautta ja monet muut asiat. Ne oli hirmu arvokkaita, et me saatiin niitä. Ja justiin projektien avulla saatiin. (H1)

Monet alkuaikojen kontaktit ovat poikineet pitkäaikaisia yhteistyösuhteita, mikä osaltaan kertoo siitä, että esim. köyhyyden ja syrjäytymisen ongelmasta on tullut pysyvä. Köyhyystutkija Jouko Karjalainen poikkesi Rantakievarissa sattumalta työmatkallaan, ja tästä tapaamisesta virisi jo toistakymmentä vuotta kestänyt yhteistyö.

Työttömiä koskevaan lainsäädäntöön vaikuttaminen on ollut kaiken aikaa hyvin työlästä, ja monesti vääntöä on käyty yhdistysten tukirahoituksesta, mikä on jättänyt edunvalvonnan muut tavoitteet usein varjoonsa. Yhteistyötä paikallisen kunnan ja kansanedustajien kanssa pidetään kuitenkin toiminnan kannalta tärkeänä ja tuloksekkaana. Oman kansanedustajan saaminen olisi kenties myös auttanut asiaa, jos työttömät olisivat voineet keskuudessaan sopia asiasta.

[Onko lainsäädäntöön pystytty vaikuttamaan?] *Ollaanhan myö pystytty*

vaikuttamaan siihen kyllä, mutta kovan taistelun kautta. Ei varmasti oltas tämmösessä asemassa eikä ois tällä tavalla tukirahoja jos ei ois taisteltu niitten puolesta. Kyllähän me melkein kynnet veressä ollaan välillä taisteltu. (H4)

(...) kyllä mä uskon, että se kaikkein paras tulos saadaan sillä, että työttömien yhdistys on niinkun aktiivisesti paikallisen kunnan kanssa neuvottelupöydäs ja yrittää rakentaa. Ja tietysti paikallinen, mikä Ely-keskus se nykyisin on, Elyhän se on, eikö niin, näitäkin veivataan niin ettei pysykydyssä. Kyllähän se tietysti lainsäädäntö lähtee eduskunnasta, että kyllä se jos työttömät ois ollu oikeen sillä tavalla, yksimielisiä, niin esimerkiksi oman kansanedustajan saaminen täältä Keski-Suomesta läpi ois ollu ihan helppoa. Kun ois vaan päätetty porukalla, että kuka lähtee. (H1)

Hidas kamppailu ja suurtyöttömyyden jämähtäminen pysyväksi rakennetyöttömyydeksi ovat ennen muuta vähentäneet ihmisten uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Imagotutkimuksilla rellestävässä Jyväskylässä pitkäaikaistyöttömyys on ollut erityisen korkea, mikä näkyy myös äänestystilastoissa. Omaan tilanteeseen turhautuminen paitsi passivoi työttömiä, myös heikentää työttömien yhteiskunnallista asemaa. Tuulikki Väliniemen mielestä olisi jaksettava yrittää, koska silloin säilyy edes mahdollisuus

vaikuttaa. Äänestämättä jättämisellä varmistaa vain sen, ettei mikään asia koskaan muutu.

Aikaa ja energiaa on tuhlautunut välillä työttömien ja työttömien yhdistysten keskinäisiin kahnauksiin – niin eri alueilla kuin valtakunnan tasollakin, mitä haastateltavat pitävät toisaalta yhdistystoimintaan kuuluvana piirteenä mutta myös valitettavana voimien tuhlauksena. Paikallista hajaantumistakin tapahtui, kun työttömät rakennusalan ammattilaiset irtautuivat 1990-luvun loppupuolella Jyvässeudun Työttömistä ja perustivat oman yhdistyksen.

Eli siel oli pikkasen tällasta niinkun pientä ristiriitaa. Varmasti poliittis-takin, mutta sitten siellä oli, et jollain lailla siinä niinkun oli sukset ristiin, rakennusliittolaisten vastaan muut. Sannotaanko näin, et jossain vaiheessa. Se ei ollu kuitenkaan koko aikaa, mut jos-sain vaiheessa oli, mutta ehkä se oli et nää Rakennusliiton työttömät, niin ne oli äärettömän aktiivisia ja tälläsiä niinku tavoitteellisia siinä toiminnas-saan. Et siinä missä me muut oltiin niin voi ajatella, et me oltiin vähän niinkun hajallaan, et siellä ei sitä semmosta yhteishenkeä ollut. Kyllähän siinä jonkin verran sitä vääntöä oli, mutta miksei ois ollu, kun kuitenkin niin monesta eri suunnasta ja erilaisilla tavoitteilla oltiin, että haasteita siinä oli. Mutta en mä sillä tavalla nää, että siellä ois ollu mitään tällasta niinkun draamaa. (H7)

Vaikeuksien keskellä rimpuilevien ihmisten aktivointi toimintaan on ollut kaiken aikaa haasteellista, vaikka yhdistyksen jäsenyyttä ei ole osallistujilta edellytettykään. Toimintaan on saanut tulla mukaan kuka tahansa työtön, eikä eläkeläisten ja työssäkävijöiden osallistumistakaan ole kielletty.

Vieläkin haasteellisempaa on ollut löytää innokkaita ihmisiä yhdistyksen hallitustyöskentelyyn, mikä edellyttää myös työnantajan vastuiden kantamista. Työntekijöitäkään ei ole lähdetty rajaamaan pois hallituksesta.

Jossain vaiheessahan meil semmosta-

kin keskustelua käytiin, että se oli tuol Kumppanuustalossa, kun oli varmaan jossain vaiheessa aika paljon siis hallituksen jäsenenä myöskin työntekijöitä, niin sit me keskusteltiin, ei muistaakseni koskaan päätetty, mut ainakin keskusteltiin siitä paljon, et pitäskö rajata niin, et työntekijät ei voi tulla hallitukseen. Siinä tulis tämmösiä ristiriitoja ja onhan se nyt tietysti ymmärrettävää, et siinä voi tulla, et siinä kuitenkin työnantajan rooli on hallituksella, niin jos sä oot työntekijä ja hallituksen, työnantajan edustaja yhtä aikaa, niin se on tietysti joittenkin kohalla hankalaa. Mut kyllä se on aika pitkään ollu niin, että on sekä työntekijöitä että muit. Eikä niitä saa, ei niitä ole niitä aktivisteja niin hirveesti. (...) Mut justiin se, jos ajattelee puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajaa ja ylipäätään hallituksen jäseniä, niin nehän on toiminnanohjaajan esimiehiä. Ja sit ku sä oot kuitenkin toiminnanohjaajan alainen, niin onhan se hiukan kiikun kaakun, et miten nää oikein mene. (...) Mutta kyllä tietysti kun tositalanne on se, että hallituksessahan pitäis olla niitä henkilöitä, joita se työskentely ihan oikeesti kiinnostaa ja haluaa siellä olla ja niitä nyt ei tosiaanakaan tunge ovista ja ikkunoista, että ne on aika hakusassa välillä, että kyllähän siinä täytyy ottaa kaikki huomioon jotta kerta kaikkiaan on kiinnostunu siitä asiasta. (H1)

Toiminnan tie on siten kaiken kaikkiaan ollut pitkä ja kivinen. Sitä ovat leimanneet varojen puute, lainsäädännön muuttuminen ja yleensä ottaen jatkuvassa muutoksessa eläminen, koska jokainen uusi hallituskokoonpano on halunnut keksiä työttömien osalta pyörän uudestaan. Työttömät ovat tässä pyörityksessä monesti jääneet taka-alalle ja heistä on tullut yhteiskunnallisessa mielessä ”välttämätön paha” ja työttömyydestä ”normaali tila”, millä on ollut vaikutuksensa ihmisten osallistumishaluun ja mielialaan ylipäänsä.

Työttömien yhdistystoiminnasta on näissä olosuhteissa pitkälti kehittynyt työn turvaamista satunnaisesti niille, joilla ei ole ehkä koskaan edellytyksiä päästä ”oikeaan työelämään”. Tämä on joskus tulkittu rahoittajien taholta virheellisesti niin, että tukityö estää ihmisten oikean työllistymisen. Kolmannen sektorin työllistämismahdollisuuden poistaminen jättäisi kuitenkin tuhannet ihmiset täysin vaille työtä ja työkykyä ylläpitäviä aktiviteetteja.

Toiminnan merkitys työttömille

Kun talouslama ja sitä seurannut suurtyöttömyys isivät Suomeen toden teolla. Ja 1990-luvun alussa, lähes puoli miljoonaa kansalaista menetti työnsä parin kolmen vuoden sisällä. Irtisanotut jäivät pitkälti oman onnensa nojaan, koska korvaavia työpaikkoja ei juuri syntynyt.

No se johtu ihan pelkästään siitä, mun ymmärryksen mukaan, että kukaan ei välittänyt työttömistä yhtään. Ei välittäny kunnat eikä välittäny valtio. Ketään ei kiinnostanut miten sä voit, ei ketään. Ja silloin ainakin mulle tuli ja varmasti erittäin monelle työttömälle ihmiselle tuli semmonen olo, että hemmetti kun ei kerran kukaan oo kiinnostunut meidän pitää jotenkin itte tehdä tää homma, et sit ei muuta kun toimeks. Kyllä se oli musta niinkun, sekä kunnan että valtion välinpitämättömyyttä ihan pelkästään. Se oli niinku pakko, koska ihmiset, työttömänä olevat ihmiset voi aika huonosti, on taloudellisia ongelmia, on kaikennäköisiä ongelmia, niin se ei, niinkun vaan, toimi, että jätetään sellainen suuri joukko. Silloinkin oli niinkun satoja tuhansia ihmisiä työttömänä nin, yheksänkyluvun alussahan oli valtavasti. (H1)

Erityisen traumaattiseksi tilanteen teki se, että moni menetti työn myötä kotinsa, kun ei pystynyt enää lyhentämään asuntolainaa korkojen noustessa. Asunnon myyminen leivän ostamista varten tuntui oudolta, varsinkin kun vuokrat eivät olleet 1990-luvullakaan erityisen edullisia.

Taloudellisiin vaikeuksiin ajautuneille ammattiyhdistysväen kanssa toteutetuista ilmaisista soppatilaisuuksista tuli tärkeitä, koska osalla työttömistä oli todellinen hätä. Tuppurainen on tarjonnut nälkäisille hernekeittoa jopa 30 asteen pakkasilla.

Mutta tarvetta oli ruuasta sen oppi näkemään tuolla kadulla kun soppaty-

kin kans liikku. Niinkun mä jo aikasemmin sanoin, niin se tosi tarpeessa olevat niin, sen näki kyllä, että kun ihminen tuli ja sano että hän ei oo kahteen kolmeen päivään syönyt mitään nin, aina sanottiin, että ”kyllä saat syyä niin paljon kun jaksat syyä ja maha kestää”. Tosi tarpeessa olevia. Muistan yhenkin talaven pakkasen oli, sillonen kuski mulla oli Moisio Tuomo, niin oli sovittu, että jaetaan kävelykadulla ilimasta hernekeittoa sillon ja pakkasta oli kolokyt astetta. Illalla kun soiteltiin, että ”mennäänkö kadulle vai ei”, päätettiin, että kyllä me mennään sinne, koska on ilmoitettu ja sovittu. Ja aamulla haettiin soppa työttömiltä ja soppatykki ja tultiin kävelykadulle, niin siinä oli lähempänä kolmeaviittä pakkasen sillon. Mietittiin [nauraa], että saahaanko me se soppa jaettua. Kun siinä ei oikeen muuta keksitty, niin Tuomolla oli aoto, pakketti aoto, paku vielä nin, siitä nostettiin takaluukku näin ylös ja soppatykki siirrettiin sinne auton takaosaan. Oli lämpimämpi ja sieltä höyryn keskeltä minä jakelin sen soppa, ja se meni se viiskyt litraa muutamassa tunnissa siinä vaikka oli niin hirvittävä pakkasen. Ja siinä muutamit kaverit sano, että he on kä-

velly Kortepohjasta ja mikä mistäkin, et pitemmältäkin matkalta. Yks sano ”hän ei oo kahteen kolmeen päivään syönyt, et hän tuli, kun sai kuulla”. Ja näitä oli paljon näitä tapauksia, et se oli tosi tarpeen. (H8)

Läheskään kaikki työttömäksi jääneet eivät kuitenkaan olleet erityisen huono-osaisia. Päteviä ja pitkälle koulutautuneita ammatti-ihmisiä irtisanottiin sankoin joukoin. Moni myös joutui työttömäksi ensimmäistä kertaa elämässään, joten porukkaa ei voinut pitää kovin syrjäytyneenä.

Esimerkiksi vuonna 1995 lopputilin saanut Eija Lindberg oli järjestämässä muille työpaikastaan irtisanotuille naisille ompelu- ja ruuanlaittokursseja irtisanomisajalla, koska työtä ei saanut tehdä. Naisilla oli takanaan jopa vuosikymmenien mittainen työura, eikä heistä tiettävästi kukaan päätyneet työttömien yhdistyksen asiakkaaksi.

Toisaalta yhdistyksen edullinen ruoka veti puoleensa aidosti huono-osaisen työttömien ohessa myös ”hyväosaisia työttömiä”, jotka selviytyivät hyvän ansiosidonnaisen päivärahaturvin ja joiden ainoa ongelma oli se, ettei työtä kerta kaikkiaan ollut tarjolla.

Kyllä ne ite tuli kertomaan ja kyllä hän sen sitten näkkee tavallaan siitä olemuksesta, että ku siellä ukko vetää läskisoosia ja tipat tullee silimissä, nin sen tietää, että ei tuolla nyt ihan ole asiat kohallaan. Minä en tiijä nykytilannetta mikskä se on menny, mutta siihe aekaan, kun ajateltiin sitä, siis se oli tuolla maalimalla yleinen käsitys että, ku jää työttömäks, niin se on aena, se on huono, kaikin puolin huono-osanen ja köyhä. [nauraa] Ei se käytännössä tuolla kumminkaan aenakaan sillon ollu, että ei ne nyt ollu ne työttömät, jotka sinne tuli. Ei ne ollu kaikki huono-osasia eikä ne ollu ees köyhiäkkää, että siellä oli ihan hyvin toimeentule, siis periaatteessa hyvin toimeentulevia ihmisiä, jotka oli jääny työttömäks. Siellä oli insinööriä ja rakennusinsinööriä, piirtäjää, teknikkoo, tietokoneinsinööriä, sen semmosia, jotka oli jääny työttömäks syystä tai toisesta, niin joilla oli jonkinlainen työura takana, periaatteessa mahdollisuuet, mutta kun ei ollu töitä. (H2)

Sehän on jännä, että silloin alkuaikoina työttömien yhdistyksissä, tää yhteiskunnallinen ilmapiiri sekä täällä kuntatasolla että valtakunnan tasolla oli mielestäni semmonen, että sillon annettiin ymmärtää, et työttömähän on suurin piirtein niitä jotka ansaitseekin olla työttömänä. Et ne on vähän tällasta rupusakkii ja ne on saneerattu pelolle, et ne ei niinku oikeestaan osaa mitään eikä ne oo kouluja käyneitä eikä ne oikeen oo tarpeen täällä et tosta noin, putsattiin pois. Ja sehän oli ihan väärä kuva, koska sillon jo oli ihan korkeesti koulutettuja ja hyviä ammatti-ihmiä, jotka potkittiin siis kerta kaikkiaan vaan taloudellisista ja tuotannollisista syistä, pistettiin kävelemään. (H1)

Jopa matalan kynnyksen yhdistyksen tulo oli 1990-luvulla monelle työttömälle tiukka paikka, koska työttömyyteen liittyvät asenteet olivat kovia ja leimaavia. Työttömäksi tunnustautuminen vaati henkistä kanttia. Immo Paanasen sanoin ilmaistuna ”työttömyys oli ihmisille myrkkyasana,

jonka kuuleminen jo herätti pelkoa”. Paitsi että leimautumisen pelko oli kova, ihmiset pyrkivät tiedostamattaan suojautumaan uusilta pettymyksiltä.

Työttömyyttä pidettiin 1990-luvulla yleisesti häpeänä ja työttömien yhdistyksen ruokalaan astuessa vilkuiltiin olan yli, ettei vain kukaan näe, mihin paikkaan ollaan menossa. Jyri Kiikan mukaan työttömät samastettiin herkästi rappioalkoholisteihin ja muihin yhteiskunnan ulkopuolella eläviin ”työn vieroksuihin”, vaikka työttömiin lukeutui tuolloin kasvava joukko periaatteessa tavallisia ihmisiä. Pirjo-Liisa Juntila muistaa vastaavanlaisen asenneilmapiirin, mutta ei muista törmäneensä tällaisiin asenteisiin enää viime vuosina.

Raili Ritvoksella on se mielikuva, että useimpien yhdistyksen asiakkaiden irtisanominen oli tapahtunut aivan lähimenneisyudessa, jopa edellisellä viikolla. Suurin osa tuli hänen mielestään mukaan hyvin toiveikkaina ja hiukan valikoivina, mutta ”puolessa vuodesa hartiat painuivat kasaan” eli toiveikkuus hävisi. Ritvos arvelee, että alkuvaiheessa ehkä haluttiin vielä näyttää, että ”kyllä tässä pärjätään”, vaikka omaa pärjäämistä olisi epäiltykin. Kyseessä oli hänen mukaansa ehkä myös sen osoittaminen, että ”minä en kuulu tähän työttömien ryhmään ja olen nyt täällä vain sen aikaa, että löytyy työtä”.

Tuulikki Väliniemi kertoo tavanneensa monia ihmisiä, jotka ovat kävelleet monta kertaa työttömien toimipisteen ohi, ennen kuin ovat uskaltaneet tulla sisään. Kun ihminen on lopulta uskaltanut sisälle ja kertonut, miltei itsestä tuntuu, asiat ovat monesti alkaneet seljetä. On saattanut löytyä yhdessä miettimällä tukityöpaikka tai koulutuspaikka, jolloin ihminen on saanut takaisin elämäniloan löytäessään tekemistä, josta hän aidosti pitää. Tällöin myös itsetunto on alkanut rakentua uudelleen.

Myös Pirjo-Liisa Juntila arvioi, että masentunut ja ahdistunut henkilö hyötyy jo keskustelusta muiden samassa

tilanteessa olevien kanssa. Oma henkilökohtainen taakka kevenee, kun huomaa, että muilla on samoja vaikeuksia.

Yhdistyksen toimijat joutuivat usein – ja joutuvat edelleen – niin lääkärin kuin psykiatrin rooliin, mikä on tuonut omanlaisiaan paineita, kun pahimmillaan on ollut kyse jopa henkiin jäämisestä. Työttömien katkeruutta selittänee se, että irtisanominen tuli useimmille eteen yllättäen ja työllä tavalla pitkän ja kunniallisen työuran jälkeen.

Kyl oli aeka katkeria, yleensä ne oli aeka katkeria. Minä katon sen sillai, että ne jotka tuli sinne, ne oli katkeria ja ne oli sitä asiaa jo ajatellu, että [yskii] nyt on niinku asiat huonosti, ja siellä oli todella semmosia, en tiää, en voi sanoa, montako itsemurhaa tuli selevitettyä tae laestettua tai ainakin siirrettyä, mutta kyllä siinä sae puheenjohtajana ja toiminnanohjaajana ja ohjaajana, kyllä siinä sae olla lääkäri ja psykiatri ja siinä sae kyllä venyvä aeka moneks [nauraa]. (H2)

Määkin oon keskustellut monen semosen ihmisen kanssa jotka ei suurin piirtein tiedä tappaako itensä tänään vai tappaako huomenna, mutta todennäköisesti tappaa. Et se on siis niinku elämä tyhjä, ettei siinä oo niinkun toivo missään ja sillon niinkun tuntuu aika kauheelta ja siinähan on niinku selanenkii ku ei oo niinku yhtään mikään tammönen psykologian ammattilainen muuta ku tavallinen ihminen, ni joskus oikeen pelotti, et kun juttee selasen henkilön kanssa jonka näkee et se elämä on ihan murusina ja itsetunto ihan murusina. Mua ainakin semmonen asia niinku hirveesti pelottaa et jos mä asetankin sanani väärin ja mä niinkun huononnan sitä hänen tilannettaan, kun yrittää niinkun löytää sellasia ilon aiheita siitä hänen elämäntilanteestaan tai jotain toivon aiheita siitä hänen elämäntilanteestaan. Se onkin aika taitavaa puuhaa jos, et siinä niinku monta kertaa pelotti ihan oikeesti, että jos mä pahennan tätä tilannetta et mä huomenna luen lehdestä et se on kuollu.

Taikka siis sillai, et voi tuhota sen tilanteen kun ei kerran osannukkaan auttaa vaikka yritti, amatööriinä on tietysti vähän kauheeta jos joutuu sellaseen tilanteeseen, mut niitä oli paljon. Varmaan kaikilla meillä tulee olemaan näissä kuoioissa. (H1)

Joo, mä muistan, kun mä siellä Kankitiellä olin kierrätyskeskuksessa töissä, niin yks mies tuli puhuun siellä kerran, että kun puhelimella oli ollu tää kaveri töissä, oliko se kolkytä vuotta ollu, kaksyvtiis vuotta kuitenkin ollu töissä puhelimella, niin sitten se sanottiin irti. Perhe oli hyvä, asunnot, velat tomat, elikkä muuten oli ihan, kunnan elämä, niin hänet sanottiin irti, sanottiin irti työpäivien takia, niin en muista kuinka pitkään jakso elää kun tappo itensä, että näin raskaasti ihmiset ottaa tämän työttömyyven, kun joutuu työttömäks. (H3)

Joidenkin itsetunto vajosi niinkin alas, että ihminen päätyi täydelliseen sosiaaliseen erakoitumiseen. Tuulikki Väliniemi muistaa perheettömän miehen, joka totesi hänelle ”olleensa neljä vuotta sisällä”. Jäättyään työttömäksi neljä vuotta aiemmin mies kertoi olleensa niin häpeissään ja tyhjä, että hän erakoitui kotiinsa. Väliniemi kävi miehen kanssa pitkän keskustelun, jonka päätteeksi sovittiin, että mies voi aloittaa yhdistyksessä tukityön varaston järjestelijänä, jotta hänen ei tarvitsisi pelätä ja jännittää toisia työntekijöitä. Sovittiin, että mies tulee seuraavana maanantaina sopimaan työstä tarkemmin, mutta hän ei koskaan ilmestynyt paikalle. Jopa yksin varastossa tehtävä tukityökin saattoi siis muodostua itsetuntonsa menettäneelle ihmiselle ylivoimaiseksi haasteeksi.

Ongelmiin pyrittiin tarttumaan paitsi kuuntelemalla avuntarvitsijoita ja koettamalla järjestää heille harjoittelea tai tukityötä, myös kehittämällä työttömien terveydenhuoltoa, joka oli laman alkuvuosina jokseenkin alkutekijöissään. Työttömyyden ensishokissa monen terveys jäi täysin retupehälle, kun suhde työterveyshuoltoon

katkesi.

Jytky-projektin avulla Rantakievariin saatiin järjestettyä terveydenhoitaja. Jytkyn jatkoksi saatiin Wire-projekti ja sittemmin kovan työn jälkeen työttömien ilmaiset terveystarkastukset terveysasemille. Väliniemestä tuntui hurjalta, että 1990-luvun alussa työttömäksi joutunut putosi myös terveydenhuollon osalta tyhjän päälle. Työn menetyksen stressaamana moni lakkasi huolehtimasta itsestään ja sortui päihteisiin, mikä vaikeutti tilannetta entisestään.

Työttömiä nujersivat myös rahan puute ja tukien hakemiseen liittyvät vaikeudet. Sosiaalitoimistossa asiointi on koetellut henkisessä mielessä monia, koska tuen hakeminen koetaan nöyryyttäväksi ja liian syvälle ihmisen yksityisyyteen meneväksi. Käytännössä asiointi tarkoittaa koko elämän avaamista viranomaisille kuitti kuitilta. ”Miksi kenellekään on oikeus penkoa, mitä olet ostanut kaupasta ja miksi”, Tuulikki Väliniemi ihmettelee.

Murhetta tuottivat myös taloudellista asemaa entisestään heikentävät päätökset. Yksi vaikeimmista ja järjenvastaisimmista päätöksistä oli työttömyysturvan suojaosuuden poisto 1990-luvun puolivälissä, joka sai monet työttömät luopumaan osa-aikatöistä ja satunnaisista työpätkistä, kun niiden teko ei enää kannattanut taloudellisesti. Päätöksellä oli ikävät heijastusvaikutuksensa myös ihmisten itsetuntoon ja ammatilliseen identiteettiin.

Niin ja sitten, mikä tässä työttömyysturvan muutoksessa oikeestaan ehkä eniten on jäänyt mieleen. Se kun täst tuli mieleen just äsken, kun puhuit, niin tämä, oliko se nyt 750 markkaa, kun sai tienata sillä työllä, ettei menettänyt työttömyyskorvausta. Aika monella työttömällä oli joku tammönen viikonlopputyö tai joku tammönen, et ne kävi vaikka elokuvalippuja myymässä tai kioskia pitämässä, niinku tammösinä lomittajina. Ja kun se sääntö muuttu, seittemänsataaviiskymppiä, ei saanukaan

tienata enää mitään. Työttömyysturvan kimpussa oltiin heti. Monet munkin tuntemat työttömät lopetti ne hommat. Sit ne pyöritteli peukaloitaan. Eihän niiden kannattanu, kun nehän menetti taloudellisesti enemmän kun sen seittemänsataaviiskymppiä, koska ne joutu sit jonkun peruspäivärahan tai minkähän varassa olemankaan. Mut järjenvastanen päätös, et ihmisillä kuitenkin oli joku kiintokohde ja joku tammönen ammatti, jossa he toteuttivat itteensä ja viihtyivät. Niin tammönen sääntö tehtiin, niin monet monet sano ittensä irti, koska ei ollut taloudellisesti enää mitään järkeä käydä siellä, koska siitä ei ollu mitään hyötyä, päinvastoin. Aivan käsittämättömiä päätöksiä. (H1)

Pitkään työttömänä olleen kohdalla myös perinnön saaminen saattoi kiristää toimeentuloa kohtuuttomasti, koska sosiaaliviranomaiset tulkitsevat huonokuntoisenkin omistusasunnon omaisuudeksi. Väliniemi muistaa pitkäaikaistyöttömän jyvaskyläläisen, joka oli perinyt mummonsa pikkuisen mökinröstellön kaukana maaseudulla. Tämän omaisuuden vuoksi työttömältä ryhdyttiin leikkaamaan toimeentulotukea, vaikka mökkiä ei käytännössä ollut mahdollista muuttaa rahaksi.

Koulutusvaatimuksetkin osoittautuivat monen kohdalla järjettömiksi, jopa ammattitaitoa halventaviksi. Tuulikki Väliniemi mainitsee työttömäksi jääneen naisen, joka joutui tekemään työvoimatoimikunnalle selvityksen, miksi hän kieltäytyi työvoimaviranomaisen hänelle velvoittamasta kursista. Tähän nainen oli todennut: ”Se nyt vaan sattuu olemaan niin, että kun minä olen kolmekymmentä vuotta itteeni ompelemalla elättänyt, niin minä en ompelun peruskurssille lähe.” Pahimmillaan ihmisille jopa tarjottiin työharjoittelupaikkoja yrityksissä, joista heidät oli aiemmin irtisanottu.

Ihmisten omat toiveet ovat niin ikään jääneet koulutusbyrokratian rattaissa monesti vaille huomiota. Työhakukoulutuksissa pyöri Väliniemen mukaan ihmisiä, jotka ovat käyneet koulutuk-

sen jo useita kertoja. Atk-koulutuksiin taas on ollut tunkua liian kanssa. Väliniemen mielestä atk-koulutuksia pitäisi järjestää nykyistä enemmän, jotta ammattitaidot säilyisivät ja vahvistuisivat työttömyysaikana.

Pysyväksi jäməhtäneen rakennetyöttömyyden oloissa yhdistykseen alkoi virrata vähitellen paitsi irtisanottuja, myös yliopistokoulutuksensaanutta nuorta porukkaa, joka ei valmistuttuaan työllistynytkään. Tämä herätti ristiriitaisia tunteita toimijoissa.

Tuulikki Väliniemi muistelee, että Rantakievarin aikaan avoinna olleeseen toiminnanohjaajan paikkaan tuli kymmenittäin hakemuksia korkeasti koulutetuilta ihmisiltä. Hän muistaa kauhistelleensa ja jopa itkeneensä sitä, miten yhteiskunta satsaa satoja miljoonia markkoja ihmisten koulutukseen, mutta ihmiset joutuvat koulutuksen päätteeksi täysin tuuliajolle. Yhdistyksessä on vuosien mittaan myös työskennellyt korkeakoulutettuja, jopa tohtoriksi väitelleitä.

Eija Lindbergin mielestä taas ihminen ei välttämättä kouluttamalla parane, jos hän ei suostu yhtään itse joustamaan työtehtäviensä suhteen. Lindbergin mielestä olisi hyvä palata entisajan käytäntöön, jolloin jokainen oli oman työnsä ”yleismies” ja teki kaikkea.

(...) mutta sitten taas tämä turha kouluttaminen, että jos joku insinöörin seitsemän kertaa koulutettiin johonkin eikä saa töitä, niin se on minusta ihan turhaa sitten. Mutta se vaan, että on menty tähän ammattisidonnaiseen ihmisiin, kyllä mä ymmärrän, että joku on presidentti niin ei se halua siivota sitten enää [naurahtaa]. Taikka joku on näin, niin ei haluta tota. Kun mä olin edus- taikka tossa, Ilmarisen-kavulla oli tämä sotilaspiiri, mä siivosin siellä, kun se oli niin lukkojen takana, mentiin joka avaimen, nin ne toimiston naiset on niin, kun meni siihen että ne joutuu siivoamaan, ”niin kyllä mä voin tän oman pöyvän mutta en mä vessaa tuu siivoamaan”, eli että se on tää, että

ollaan tämmösiä nirppanokkia sitten, että kyllä mä, mentiin. Ennen vanhaan oli, että kaikki teki kaikkee. Kun mentiin johonkin töihin niin sehän oli yleismies, se teki, kaikkee mitä näki, et tuos on puutetta ja näin. Sitten tuli tää aika kun koulutettiin itteemme, niin kuka oli siivooja, kuka oli kaupan myyjä, kuka näin, se ei tehny mitään muuta sitten. Sitten taas pitäs palata tähän näin, että kyllä mä ymmärrän, että jos ihminen on kauheen koulutettu, niin jos sen pitäs tulla tänne alemmas, tekeen näitä alempiarvosia töitä. Mut jos kerta nälkä on ja rahaa tarvii, palkkaa ja ruokaa ja asuntoo, niin kyllä sitä pitäs nöyrytä vähän ja ruveta tekeen muutakin, kun että mä nyt istun tietokonneella taikka että se on mun leipä ja elämäntehtävä että, mä oon sen luokan vanhoillinen siinä että. (H5)

Synkkien olosuhteiden keskellä syntyi toisaalta menestystarinoita. Tuki-työ on auttanut varsinkin monia nuoria työttömiä vahvistamaan itseluottamustaan ja parantamaan elämänhallintaansa. Työllistymisellä on ollut suotuisia vaikutuksia myös näiden henkilöiden myöhempään elämään.

Tuulikki Väliniemi muistaa nuoren pojan, joka oli yhdistyksessä useissa pätkissä töissä. Poika oli aluksi aivan mytyssä eikä katsonut ketään silmiin. Kahden vuoden tukityöjakson jälkeen sama nuori mies käveli selkää suorassa, katsoi silmiin ja pääsi ”normaalin iloiseen olotilaan”.

Toinen nuorukainen oli puolestaan ”hieman huithapeli ja nuoruudestaan levoton” tullessaan yhdistykseen tukityöhön. Työssäoloaikana nuoren miehen vastuuntunto kasvoi silmin nähdessä. Väliniemi näki hänet seuraavan kerran vasta muutaman vuoden päästä, jolloin nuori mies käveli pikkupoika rattaissa lykkien Kauppakadulla vastaan. Mies kertoi mennessään naimisiin ja olevansa nyt vakituudessa työssä. Myös vaimolla oli vakituinen työpaikka, ja he olivat ostaneet yhdessä asunnon. Väliniemi arvelee, että vastaavanlaisia ”elämän korjaustilan-

teita” syntyi muillekin yhdistyksessä työssä olleille.

Raili Ritvos auttoi puolestaan virolaisen naisen, Ruutin, vakituisen työn syrjään kiinni. Ruutille oli luvattu kolmen kuukauden palkka yhteiskunnan puolesta, jos vain sopiva työpaikka löytyy, ja Ritvos lupasi auttaa. Ruutin suomalainen mies arveli, että ei suomalainen kuitenkaan virolaista auta, mistä Ritvos sai lisää puhtia. Pian ruokalaan ilmaantui asiakas, joka kertoi läkähtyvänsä työn paljouteen, jolloin Ritvos keksi mainita Ruutin. Haastatteluaika järjestyi jo seuraavalla viikolla, ja Ruut on edelleen samassa paikassa vakituudessa työssä.

Kokemus jätti Ritvokseen virityksen ”autan kun kerran pystyn”. Ritvos arvelee, ettei hän ole ainoa, johon yhdistystoiminta jätti tämänkaltaisen jäljen. Hän myös kokee saaneensa yhdistyksessä ollessaan niin vahvat henkiset eväät, että niistä on ollut suuri hyöty myöhemmällä työuralla henkilökohtaisen avustajan toimessa.

(...)mä oon monestisanonu, et se olise mun elämän korkeakoulu, et mä pystyn tekeen tätä [=henkilökohtaisen avustajan] työtä niin rohkeasti ihan siks, että mä olin siellä tottunut. Mä olin siellä niinku jotenkin saanut sen, että ihmistä pitää auttaa kun sillä on hätä. Ja mä en usko, että mä oon ainut ihminen joka on niinku kokenut, et se on kuitenkin sit ollut se mahdollisuus joko katkeroitua tai vahvistua. Sitä paitsi siinä toteutuu se, kristallisoituu se asia, että heikon se tapahtuma murtaa ja vahvan se vahvistaa. Mä niinku koen sen, että mä niinku sain siitä valtavan suuret ja hyvät eväät elämään. Ja sitten sellasen varmuuden, että mä pystyn vaikuttamaan asioihin, kun mä vaan puhun, ja perustelen ja perustelen (...) (H7)

Auttaminen siis vahvisti autettavien ohessa auttajia ja antoi uskoa oman työn arvoon. Toisten auttaminen muodostui muutamalle aktiiville henkisesti jopa niin palkitsevaksi, etteivät he osanneet ansiotyötä juuri kaitatakaan. Työttömyyden myötä löytyi

oma elämäntehtävä, joka täytti palkkatyön menettämisen aiheuttaman tyhjiön – jos sellaista ylipäänsä kerkesi muodostua.

Pirjo-Liisa Junttilalle työttömien auttaminen on sydämen asia. Hän ei ole koskaan kokenut olevansa työtön, koska arki on lapsesta asti ollut täynnä tekemistä. Auttamisen halunsa hän katsoo juontavan jo lapsuudesta, jolloin äiti sairastui reumaan ja vietti pitkiäkin aikoja Heinolassa sairaalassa. Sillä aikaa alle kouluikäinen Pirjo-Liisa huolehti veljistään ja huushollista pyykinpesua myöten. Raha ei koskaan ole ollut hänelle työnteon tärkein motiivi, vaikka rahaakin tarvitaan.

Tuulikki Väliniemi kokee, että työttömien yhdistyksessä vietetty aika on ollut hänen elämänsä rikkainta aikaa, vaikka palkkatyössä hän oli yhdistyksessä vain kaksi vuotta ja kahdeksan kuukautta. Lopun aikaa hän teki työtä työttömyyskorvauksella mutta teki mielellään, koska työstä sai niin paljon onnistumisen kokemusta ja pystyi oikeasti auttamaan ihmisiä. Auttamiseen liittyi vahvasti tunne, että onnistuminen oli yhteisen organisaation ansiota, joka antoi työttömille tilaisuuden auttaa ja tukea toinen toistaan elämässä eteenpäin.

Ritvoksen kohdalla aktiivisuus ja auttaminen uhkasivat kääntyä välillä

työhaun esteeksi, joskaan kokemus ei lannistanut häntä, koska työttömyyden myötä hän vahvistui henkisesti. Työhaastattelu Kyllön ruokapalvelussa päättyi lyhyeen, kun haastattelija arvioi tyylysti, ettei Ritvoksen aika riittä harrastuksilta työnteokseen. Side työttömien yhdistykseen katkesi kuitenkin pian tämän jälkeen, kun Ritvos sai sijoitusosoituksen työpaikkaan naapurikuntaan.

Työttömyys auttoi löytämään omasta itsestä myös aivan uusia luovia puolia, jotka Raili Ritvos kokee elämäänsä vahvasti rikastuttaneina asioina. Oma runoilijaminä löytyi Rantakievarin siivousta viimeistellessä. Ritvos vilkaisi ulos auringonlaskun kultamalle järvelle, jolloin luontoaiheiset säkeet vain tulvivat hänen mieleensä. Ritvos istahti tietokoneelle ja lähetti runon saman tien Keski-suomalaisen Lukijan runo -palstalle, jolla se myöhemmin julkaistiin. Tästä alkoi hänen runoharrastuksensa.

Yhdistystoiminnan tärkein anti yksilön itsensä kannalta lieneekin se, että toiminta rakentaa toimijansa persoonallisuutta. Yksilökeskeisyyttä korostavassa yhteiskunnassa kamppailu yhteisen hyvän puolesta ei saa ansaitsemaansa arvostusta, vaikka työelämässä yhteisöllisestä asenteesta voisi ajatella olevan hyötynsä.

Myös työssä käyvät ihmiset ovat saattaneet löytää elämäntehtävänsä ja todellisen kutsumuksensa työttömien ja muiden heikompiosaisten auttamisesta. Ansiotyössä metallialalla ja ammatillisessa järjestötyössä puurtanut, jopa JAP:n puheenjohtajanakin muuttaman vuoden toiminut, Teuvo Tuppurainen meni auttamishalussaan niin pitkälle, että paloi loppuun. Eläköityminen ja ”ei”-sanon oppiminen toivat elämään helpotusta. Soppatykkitoiminnasta hän ei ole luopunut, mutta on valikoivampi osallistumisensa suhteen.

Jyri Kiikan tapauksessa ”auttaminen ei jäänyt päälle”. Hän katsoo tehneensä tilit selviksi yhteiskunnan kanssa ja oman katsantokantansa avartuneen.

Minä sanon, että minä saen siellä paljon kokemusta ja minä paljon, ajattelen asioita toesella laella, että minä nään asian yhen puolen ja nyt minä nään siitä toesenkin puolen. Kyllä se on semmoinen, kokemuksena sangen avartava, ja kyllä se oli tää työttömien aekakin, ni ensiks se oli mulle aeva helevetin raskasta. Se oli kyllä, että siellä rupes kovalevy täyttymää, mutta oli se antosaakin. Sen mä nyt ite ajattellee jälälkeen päen, että jos minä olen yhteiskunnalta paljon saanu, niin olen minä sille pikkusen antanu takasikkii (...) Emmä nyt sano, että se oes ihana tunne tai jottaen, mutta kumminkii, että okei, minä oon yhteiskunnalta saanu pikkusen koulutusta ja pari kolome kallista leikkaosta ja sen semmosta, niin miksipä minä en voi antaa vähän takasikkii, eepä mittään, tassa peli [nauraa] (H2)

Haastateltavien mielestä samassa veneessä oleminen tuo yhteisyyden tunnetta, jota ei voi hankkia työttömien elämää sivusta seuraten. Keskeisenä asiana nousee esiin työttömän kunnioittaminen tasavertaisena ja tarpeellisenä ihmisenä, jolla on toisille jostain annettavaa.

Ja se on kuule, niin arvokas asia, että kyl nää päättäjät jotka näistä rahatukista päättää, ni ne ei kyllä ymmärrä, et miten paljon täällä voidaan tehdä tääl-

lä kolmannella sektorilla nimenomaan tämmösellä vertaistuella ja tämmöselä. Se on niin hirveen helppo ymmärtää sitä ihmistä, kun itte on niinku samassa tilanteessa, et se on niinku virkamiehen hyvä kattoo siit pöydän takaa et no joo, tuokin tos työttömänä istuu kököttää, mut ei ne niinku osaa eläytyä siihen elämäntilanteeseen niinku me osataan jokainen joka ollaan itsekin koettu nää kuviot. (H1)

Sis minä huomasin, että sillai se toimii, että siinä pitää olla pikkasen, ei nyt röyhkee, mutta täytyy olla semmonen, että mennee ja kattoo silimiin ja sanoo ”kuule että, että meillä on tässä semmonen ongelma, että myö ei soaha kylä millään noita lattialistoja putsattua, että tulisitko, joutasit sää vähän kuule putsamaan niitä, että nyt ois apu tarpeen”. Niin harva mennee sanomaan, että ”no en minä viitti”, kato ei kukkaa halua tunnustaa olevasa laiska. [nauraa] Sillon kun se toinen haluaa, taikka siis tuntee, että hän on tarpeellinen, niin sillon se tulee, mutta jos työttömiin suhtautuu, että te ootte semmonen välttämätön paha, että ei. (H2)

Kaikki haastateltavat pitivät työttömien yhdistystoimintaa edelleen tarpeellisena ja ajankohtaisena, jo siksi, ettei työttömyys ole ilmiönä poistunut – vaan muuttunut yhä useammalle ihmiselle yhä pysyvämmäksi olotilaksi.

Mut justiin täntyypisessä yhteiskunnassa kun eletään, kaiken tämän tietäen, niin kyllä työttömien yhdistyksellä on siis hirveen tärkeä rooli et yrite-tään näitä asioita jonkinlaiseen järjestykseen saada ja pitää tän työttömäks joutuneen ihmisen puolta. Koska eihän kaikki oo, okei monet pärjää ihan ookoo, mutta siis suurin osa on kuitenkin aikamoisissa ongelmissa, et siin on hirmu vahvasti, tarve tälle työlle. (H1)

Joo elikkä meijähän on perustettu tarp-, että tehään itsemme tarpeettomaksi mutta en ainakaan nää, että vielä pitäs olla tarpeeton, elikkä kyllä työttömiä on. Mutta kyllähän meijän toiminta kehittyi koko ajan jos aattelee, mennee parempaan suuntaan. (H4)

Eija Lindbergin mielestä toiminta on tarpeellista ja sitä tulee kehittää. Eri-tysisesti hän korostaa sitä, että vastuuhenkilöiden on hyvä välillä vaihtua, koska jokainen ihminen on oma persoonansa ja tuo uusia tuulia tullessaan. Yhdistyksen työpaikka ei liioin saisi hän mielestään olla kenellekään ihmiselle itseisarvoinen työpaikka, koska kukaan ei ole korvaamaton.

Raili Ritvosta on järkyttänyt yleishyödyllisen ruokalatoiminnan muuttuminen liiketoiminnaksi. Empaatisena ihmisenä hänelle ovat jääneet mieleen vähävaraiset asiakkaat, jotka maksoivat joskus osan ateriastaan lasipurkkeihin keräämillään penneillä. Ritvos kokee, että muutoksen myötä toiminnan kantava periaate murenee, koska työttömien toiminta on lähtenyt liikkeelle juuri ruokalatoiminnasta.

Jyri Kiikan mielestä kysymys on korkeimmissa sfääreissä. Hänenkin mielestään toimintaa tarvitaan, mutta nimikettä pitäisi miettiä uudestaan, koska on syntynyt uusia yhteiskunnallisia ryhmiä, kuten maahanmuuttajat. Hän pitää tärkeänä sitä, että erilaiset ihmiset kommunikoivat keskenään, eikä ketään ryhdytä syrjimään. Kiikka arvelee, että kantasuomalaisilla ovat kuitenkin asiat suhteellisen hyvin, koska keskinäinen kommunikatio on mahdollista. Maahanmuuttajien on kieliongelmiensa vuoksi vaikea saada kontaktia valtaväestöön.

Yhdistystoiminta saa myös Teuvo Tuppuraisen varauksettoman tuen. Hänen mielestään työttömien toiminnalla on merkittävä rooli syrjäytymisen ehkäisyssä, ja valtion tulisi osoittaa toiminnalle nykyistä enemmän tukea.

(...) sittenhän on näitä työttömien ruokaloita ympäri Suomea, isoja ja pieniä yrityksiä. Toiset kaatuu ja toiset nousee. Valtion tukihan näissä on, valitettavan pieni. Ja entisestään yritetään tukia poistaa, mikä minusta on väärin, koska erittäin tärkeätä työtä tekee valtakunnallisesti nää työttömien yhdistykset, ja tän ympärillä oleva.

Miten paljon esimerkiksi tää Jyväskylän työttömien yhdistys on niinku työllistänny näitten vuosien aikana ihmisiä, sehän on satoja satoja ihmisiä, näitä ei missään tapauksessa pie ajaa alas vaan päinvastoin tukea. Entistä enempi saahaan nimenomaan näitä, lainausmerkeissä syrjäytyneitä ihmisiä, mitkä ei enää muuhun työelämään pääse eikä pysty, niin nämä saahaan tällä tavalla työllistettyä yhteiskuntaan mukaan, että ne ei oo tuolla omissa oloissaan, tai jossain rähinäreimmeissä tai vastaavissa. (H8)

Työttömyys ja työttömät ovat muuttaneet muotoaan. Työkenttä on monenkirjava, kuten haastateltavat kuvaavat. Tähän liittyy myös keskeinen tulevaisuuden haaste: osaameko kehittää toimintaa niin, että se vastaa nykyisten työttömien tarpeita ottaen samalla huomioon sekä työttömien liikkeen perinteet että yhteiskunnan muuttumisen.

Kohti muutosta

Meneillään olevan kuntauudistuksen myötä yhä useammat kunnat liittyvät yhteen ja tämä yhdistyminen tulee näkymään lisääntyvänä järjestötyön tarpeena, sillä järjestöt tuottavat kunnille peruspalveluita tukevia palveluita.

Tähän tulevaisuuden palvelutarpeeseen me Jyvässeudun Työttömät ry:ssä haluamme tarjota oman osaamisemme. Toimintamme onkin jo kuluneen kahden kymmenen vuoden aikana muuttunut alkuajan vapaaehtoistoiminnasta enenevässä määrin työllistämispalveluiden tuottamiseen painotuvaan toimintaan.

Upouusissa Kansalaistoiminnankeskus Mataran tiloissa yhdistyksen palveluksessa työskentelee vuosittain noin sata palkkatukityösuhteessa, viitisen kymmentä työharjoittelussa ja kymmenen kuntouttavassa työtoiminnassa olevaa henkilöä. Tällä hetkellä Keski-Suomen ELY-keskuksen työvoimapolitiittinen hankeavustus on mahdollistanut kuuden esimiehen palkkaamisen. Merkittävä toiminnan mahdollistaja on myös Jyväskylän kaupunki.

On selvää ettei tämän laajuisen toiminnan ylläpitäminen yleishyödyllisenä yhdistyksenä ole mahdollista ilman julkista tukea, joten olemme tilanteessa, jossa rahoittajat pitkälti sanelevat sen mihin me keskitymme ja mitä toimintaa kehitämme tulevaisuudessa. Uskon kuitenkin että meillä on yhteinen ymmärrys toimintamme tarpeellisuudesta myös tulevaisuudessa.

Toimintojen muuttuminen ja jalostuminen on herättänyt pohdinnan mahdollisesta yhdistyksen nimenmuutontarpeesta. Ja se lieneekin meillä seuraavan edessä.

Jos haluat edetä nopeasti - kulje yksin.

Jos haluat edetä pitkälle - kulkekaa yhdessä.

- afrikkalainen sananlasku -

Eija Tuohimaa
toiminnanjohtaja
Jyvässeudun Työttömät ry

Haastateltavat ja puheen merkitseminen

Haastateltavista on käytetty tekstissä lyhenteitä H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7 ja H8. Numerointi on tapahtunut haastattelujärjestyksessä. Haastattelut on tehty vuosina 2010 ja 2011 Jyvässeudun Työttömät ry:n toimitiloissa.

- H1 Tuulikki Väliniemi on Jyvässeudun Työttömät ry:n pitkäaikainen puheenjohtaja (1996 - 1997 ja 1998 – 2005). Hän on työskennellyt myös yhdistyksen toiminnanohjaajana vuonna 1995 ja projektityöntekijänä vuosina 2000 – 2002. Väliniemi vetäytyi aktiivitoiminnasta jäätyään eläkkeelle vuonna 2005.
- H2 Jyri Kiikka on ollut Jyvässeudun Työttömät ry:n puheenjohtaja vuosina 1993 – 1994 ja toiminnanohjaaja vuonna 1994. Hän eläköityi pian puheenjohtajan pestinsä loputtua ja jättäytyi sivuun toiminnasta.
- H3 Immo Paananen on työskennellyt yhdistyksen ruokapalvelutyöntekijänä neljään otteeseen vuosien 1994 – 2010 aikana. Paananen on edelleen jollain tapaa yhdistystoiminnassa mukana. Hän mm. laulaa Kievarin Köörissä.
- H4 Pirjo-Liisa Juntila on yhdistyksen pitkäaikainen pääemäntä (2000 alkaen). Ennen tätä pestiä hän on toiminut ruokapalvelutyöntekijänä (1995, 1996 ja 1998) . Hän on ollut yhdistyksen hallituksen jäsen vuodesta 1998 lähtien (on edelleen) ja toiminut ajoittain yhdistyksen varapuheenjohtajana.
- H5 Eija Lindberg toimi yhdistyksen puheenjohtajana vuosina 2008 - 2009 sekä hallituksen jäsenenä vuosina 1999 - 2008. Hän on työskennellyt yhdistyksessä kirpputorityöntekijänä vuosina 1999 – 2001 ja toiminut Uusiotuotteen kierrätystyöpajassa ”farkkumestarina” vuosina 2004 – 2005. Aktiivitoiminnasta hän luopui puheenjohtajan pestinsä loputtua vuonna 2009.
- H6 Raimo Salpakoski on SAK:n Jyväskylän alueen paikallisjärjestön entinen aluejohtaja. Hän tuki työttömäksi jääneitä SAK:n jäseniä vuosina 1991 – 1993 oman yhdistyksen perustamisessa. Tästä sai alkunsa Jyvässeudun Työttömät ry:n toiminta.
- H7 Raili Ritvos työskenteli yhdistyksessä ruokapalvelutyöntekijänä vuosina 1994 ja 1996 sekä osallistui myös hallitustyöskentelyyn vuosina 1994 – 1995. Ritvos työllistyi muualle vuonna 1996 ja sen jälkeen hän ei ole juuri osallistunut toimintaan.
- H8 Teuvo Tuppurainen toimi pitkään Valmetin Metallityöväen ammattiosasto 74:ssä ja aloitti osastossa toimiesaan soppatykkitoiminnan työttömien ja muiden heikompiosaisten hyväksi 1990-luvun alussa. Tuppurainen ei ole ollut itse työttömänä ja on nyt jo eläkkeellä, mutta toimii edelleen aktiivisesti sopianjakajana erilaisissa hyväntekeväisyysympäristöissä.

Haastateltavien puhe on pyritty merkitsemään mahdollisimman yksinkertaisesti ja todenmukaisesti. Murteelliset ja puhekieliset ilmaisut on merkitty, mutta ei kovin tarkasti. Toistoa on karsittu ja virkerakenteita on yksinkertaistettu luottavuuden parantamiseksi.

Hakasulkeiden [] sisälle on merkitty haastateltavan naurahdukset, yskimiset ym. puheeseen kuulumattomat asiat ja myös haastattelijan tekemät lisäkysymykset ja kommentit.

(...)-merkintä tarkoittaa, että puhe katkeaa tai muuttuu epäselväksi. Puhekatkelmien perään on merkitty lyhenteillä, kenen puhekatkelmasta on kysymys.

